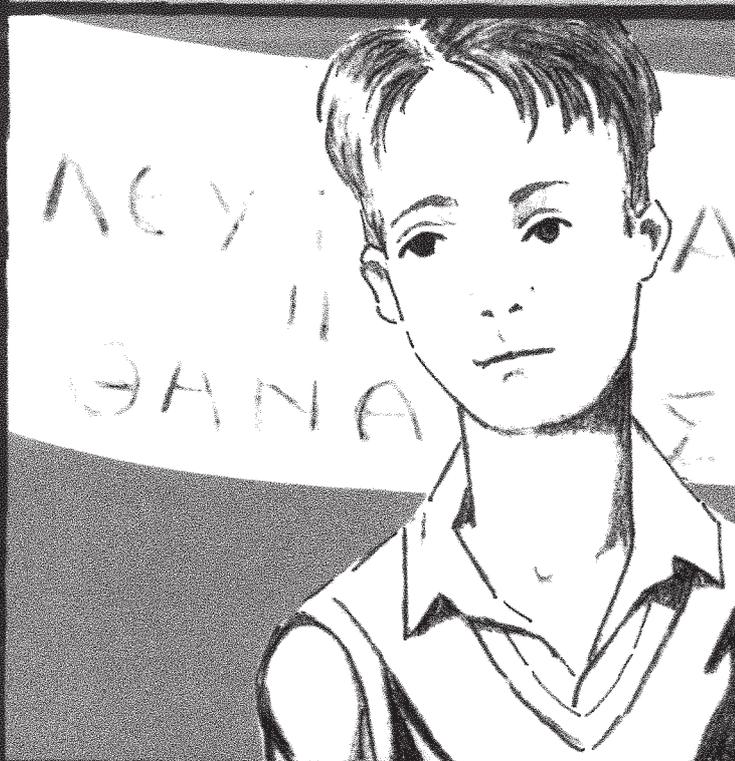

ΑΛΚΗ
ΖΕΗ

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ
ΨΕΥΔΩΝΙΜΟΣ
ΤΟΥ
ΠΕΤΡΟΥ

μυθιστόρημα

ΛΕΥΚΑ
ΘΑΝΑ

ΚΕΔΡΟΣ

1250/109

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ
ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

5ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΥΞ ΑΡ 4..... ΗΜΕΡ/ΝΙΑ 15-1-2010

ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΑΛΚΗΣ ΖΕΗ

Το καπλάνι της βιτρίνας, 1η έκδ. Θεμέλιο, 2η έκδ. Κέδρος, 1974. Αντ. έως 2008, 244η χιλιάδα.

Έχει μεταφραστεί στα: αγγλικά (3 εκδόσεις: ΗΠΑ, Καναδάς, Αγγλία), ρωσικά, εσθονικά, νορβηγικά, φινλανδικά, ιαπωνικά, δανέζικα, γερμανικά, γαλλικά, ισπανικά, σουηδικά, ολλανδικά, ουγγρικά, καταλανικά, πορτογαλικά, αραβικά, ιταλικά, τουρκικά, αλβανικά, αρμένικα, βουλγάρικα, κορεάτικα.

Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου, 1η έκδ. Κέδρος, 1971. Αντ. έως 2009, 345η χιλιάδα.

Έχει μεταφραστεί στα: αγγλικά (3 εκδόσεις: ΗΠΑ, Καναδάς, Αγγλία), φινλανδικά, ιαπωνικά, γαλλικά, γερμανικά, ρωσικά, ιταλικά, σουηδικά, δανέζικα, νορβηγικά, ολλανδικά, ισπανικά, καταλανικά, αρμένικα.

Ο θεός Πλάτων, 1η έκδ. Κέδρος, 1975. Αντ. έως 2008, 82η χιλιάδα.

Έχει μεταφραστεί στα γαλλικά.

Κοντά στις ράγιες, 1η έκδ. Κέδρος, 1977. Αντ. έως 2009, 124η χιλιάδα.

Έχει μεταφραστεί στα αγγλικά.

Αρβυλάκια και γόβες, 1η έκδ. Κέδρος, 1977. Αντ. έως 2008, 29η χιλιάδα.

Μια Κυριακή του Απρίλη, 1η έκδ. Κέδρος, 1981. Αντ. έως 2002, 19η χιλιάδα.

Έχει μεταφραστεί στα: γαλλικά, ισπανικά, καταλανικά.

Τα παπούτσια του Αννίβα, 1η έκδ. Κέδρος, 1982. Αντ. έως 1998, 20ή χιλιάδα.

Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα, 1η έκδ. Κέδρος, 1987. Αντ. έως 2008, 141η χιλιάδα.

Έχει μεταφραστεί στα: γαλλικά, αγγλικά, γερμανικά, δανέζικα, τουρκικά.

Θέατρο για παιδιά, 1η έκδ. Κέδρος, 1993. Αντ. έως 2006, 6η χιλιάδα.

Η μωβ ομπρέλα, 1η έκδ. Κέδρος, 1995. Αντ. έως 2009, 80η χιλιάδα.

Έχει μεταφραστεί στα: γαλλικά, ιταλικά.

Η Αλίκη στη χώρα των μαρμάρων, 1η έκδ. Κέδρος, 1997. Αντ. έως 2002, 14η χιλιάδα.

Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της, 1η έκδ. Κέδρος, 2002. Αντ. έως 2008, 41η χιλιάδα.

Έχει μεταφραστεί στα: γαλλικά, ισπανικά, αγγλικά.

Ο ψεύτης παππούς, 1η έκδ. Κέδρος, 2007. Αντ. έως 2008, 48η χιλιάδα.

ΒΡΑΒΕΙΑ: *Το καπλάνι της βιτρίνας*, *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου* και το *Κοντά στις ράγιες* έχουν βραβευτεί στις ΗΠΑ με το βραβείο Mildred L. Batchelder για το καλύτερο ξένο παιδικό βιβλίο μεταφρασμένο στα αγγλικά (1968, 1973 και 1979 αντίστοιχα). Το *Θέατρο για παιδιά* πήρε το Κρατικό Βραβείο Παιδικής Λογοτεχνίας για το 1992. *Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της* πήρε βραβείο του κύκλου παιδικού βιβλίου του περιοδικού *Διαβάζω* και στη Γαλλία το βραβείο των «Βιβλιοφάγων».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Β. Πάνοβα: *Ο Σεριόζα*, Θεμέλιο – Β. Νεκράσοφ: *Στα χαρακόματα του Στάλιν-γκραντ*, Θεμέλιο – Τσινγκίζ Αϊτμάτοφ: *Τζαμίλια*, Θεμέλιο – Ν. Κοστέρινα: *Ημερολόγιο*, Θεμέλιο – Τζ. Ροντάρι: *Ο Κρεμμυδάκης και η παρέα του*, Κέδρος – Τζ. Ροντάρι: *Παραμύθια για να σπάτε κέφι*, Κέδρος – Τζ. Ροντάρι: *Η τερεζούλα-τοσηδούλα*, Κέδρος – Έντιτα Μόρρις: *Είμαι καλά, το αυτό επιθυμώ και για σας*, Θεμέλιο – Μ. Ντε Βασκονσέλος: *Όμορφη Πορτοκαλιά μου*, Κέδρος – Μ. Γκρίππε: *Ο νυχτερινός μπαμπάς*, Κέδρος.

2008, 244η

ΑΛΚΗ ΖΕΗ

), ρωσικά,
, γαλλικά,
, αραβικά,

χιλιάδα.
ινλανδικά,
ορβηγικά,

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

345η ΧΙΛΙΑΔΑ

χιλιάδα.

χιλιάδα.
1 χιλιάδα.

το *Κοντά*
ler για το
και 1979
/οτεχνίας
δικού βι-
ον».

ΚΕΔΡΟΣ

υ *Στάλιν*-
ινα: *Ημε*-
ς - *Τζ*.
-τοσηδού-
Θεμέλιο
πε: *Ο ν*-

ISBN 978-960-04-0069-4

© *Αλκη Ζέη, 1971, 1981, 1987*

© *Εκδόσεις Κέδρος, Α.Ε., 1971, 1981, 1987*

www.kedros.gr

e-mail: books@kedros.gr

Στα παιδιά μας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

«ΟΧΙ»

Ο θάνατος του τριζονιού	11
Εν τω μέσω φυλής Κολμυρίδων	23
Ante portas	38
Intra portas	50
Ο Γιαούρτερ	59
Κάποιοι άγνωστοι	72
Ο τρελός με τις πιτζάμες	80

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΕΙΝΑΑΑΩ

Καινούρια παιχνίδια	91
Οι μικρές τσαρίνες	103
Η δουλειά του Σωτήρη	106
Και πάλι ο τρελός με τις πιτζάμες	110
Με πράσινη μπογιά	118
Η φριχτή πολιτεία	131
Ο περίπατος της πεθαμένης γιαγιάς	140
Ο περίπατος του ζωντανού παππού	148

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΣΥΣΣΙΤΙΟ

Ο Δάμων και ο Φιντίας	153
Το καλημέρισμα της μαμάς	160
Το ταγκό τ' ωραιότερο του κόσμου	168
Την Τετάρτη – όποιος θέλει	179

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΛΕΥΤΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ

Σκέψεις στα σκαλοπάτια	189
Ο τρελός χωρίς πιτζάμες	198
Δροσούλα	205
Ο Γκαριμπάλντι	221
Ένα ουδέτερο σε -ο	235
Ρελτίχ Τούπακ	251

153
160
168
179

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

«*OXI*»

189
198
205
221
235
251

Ο θάνατος του τριζονιού

Ως τις πέντε το πρωί, το τριζόνι χαρχάλευε ακόμα στο χαρτονένιο κουτί του. Ο Πέτρος το είχε ακουμπήσει το βράδυ σ' ένα σκαμνί πλάι στο κρεβάτι του, γιατί σαν πήγε να επιθεωρήσει το κουτί με τα ζουζούνια του, πριν πέσει να κοιμηθεί, βρήκε το τριζόνι στις μεγάλες του ακεφιές. Έτσι ήτανε την πρώτη μέρα που το γλίτωσε από τη γάτα. Το άγγιζε μ' ένα ξυλλαράκι κι εκείνο μόλις που κουνούσε τα πόδια του. Ο Πέτρος το 'βαλε στο κουτί, το τάλιζε φυλλαράκια, ώσπου κείνο σιγά σιγά ζωντάνεψε κι άρχισε να τρίζει για τα καλά. Σήμερα, μάλιστα, λογάριαζε να το 'χωνε στη σχισμάδα του μεγάλου δοκαριού, κάτω στην αποθήκη. Μια χαρά τα πήγαινε μέχρι χτες το βράδυ, που ξανακύλησε στα ξαφνικά, γι' αυτό και το πήρε ο Πέτρος κοντά του. Σα σιγουρεύτηκε πως είναι καλά το τριζόνι του και έτριζε, τον πήρε ο ύπνος, μα σαν ξύπνησε στις οχτώ το πρωί το τριζόνι του δεν ακουγότανε πια. Ο Πέτρος ανακάθισε στο κρεβάτι του, πήρε το κουτί, το ακούμπησε πάνω στα σκεπάσματα και κοίταζε το πεθαμένο τριζόνι, που δεν είχε πεθάνει, σαν όλα τα μαμούνια, ανάσκελα, με κοκαλωμένα

τα πόδια στον αέρα, μα ήτανε γερμένο στο πλάι με το ένα του φτερούγι ξεδιπλωμένο. Καλά που ήτανε Κυριακή, αλλιώς, θα έπρεπε να φύγει ο Πέτρος για το σχολείο και δε θα είχε καιρό ούτε να το θάψει.

Στο σπίτι κανείς δεν είχε ξυπνήσει ακόμα. Ο παππούς μονάχα έβηχε. Τον άκουγε από την τραπεζαρία να στριφογυρίζει στον καναπέ που το βράδυ γινότανε κρεβάτι του, μα δεν είχε κι αυτός σηκωθεί. Η Αντιγόνη, η αδελφή του Πέτρου, του είχε πει να την ξυπνήσει νωρίς, αν ήτανε καλός ο καιρός, γιατί θα πήγαινε βόλτα με τις φίλες της. Έκανε λιακάδα και ζέστη, μόλο που ο Οκτώβρης κόντευε να τελειώσει. Όπως ήτανε με τις πιτζάμες και ξιπόλητος, πήρε το κουτί με το τριζόνι και ζύγωσε στο κρεβάτι της. Παρ' όλη του τη λύπη για το πεθαμένο του ζουζούνι, δεν μπόρεσε να μη γελάσει σαν αντίκρισε το κεφάλι της Αντιγόνης να ξεφυτρώνει από τα σκεπάσματα. Το είχε δει τόσες φορές, και κάθε φορά του φαινότανε και πιο αστείο. Η Αντιγόνη τύλιγε τα μαλλιά της σε άσπρα κουρελάκια – ο Πέτρος μια φορά τα είχε μετρήσει και τα είχε βγάλει εξήντα οχτώ – κι όσο κι αργά και να τέλειωνε τα μαθήματά της, δε βαριότανε να κάνει κάθε βράδυ αυτή τη δουλειά. Χαρά στην υπομονή της. Κι όλον αυτόν τον κόπο, για να έχει την άλλη μέρα ένα κεφάλι φουντωτό σαν κουνουπίδι, με δυο φιογκάκια στο κάθε πλάι, που έπρεπε να απέχουνε ίση απόσταση από τη χωρίστρα, ούτε τριχούλα πιο κει. Είχε ένα κουτί γεμάτο τέτοια φιογκάκια – δυο από κάθε χρώμα – που απαγορευότανε να τ' αγγίξεις, λες και ήτανε στύλος του ηλεκτρικού. Πολύ το καμάρωνε το κουνουπιδένιο της κεφάλι η Αντιγόνη, γιατί όλοι λέγανε πως ήτανε ίδια η Ντιάνα Ντάρμπιν,

που όλα τα κορίτσια κάνανε σαν παλαβά να βλέπουν τις ταινίες της και να κάνουν συλλογή από φωτογραφίες της. Η αλήθεια είναι ότι της έμοιαζε πάρα πολύ, κι ο Πέτρος ήτανε πολύ περίεργος να μάθει αν η Ντιάνα Ντάρμπιν κοιμότανε με εξήντα οχτώ κουρελάκια στο κεφάλι.

Η Αντιγόνη – περίεργο – ξύπνησε στις καλές της, τον είπε «Πετράκη» και του υποσχέθηκε να τον πάει 4-6 στην «Αιθίδα», τον κινηματογράφο της γειτονιάς, που έπαιζε τους «Λογχοφόρους της Βεγγάλης». Ο Πέτρος κάθισε στην άκρη του κρεβατιού της και την κοίταζε που έλυνε τα κουρελάκια της.

– Πέθανε το τριζόνι, της κάνει λυπημένα.

Η Αντιγόνη παράτησε το κουρελάκι, που το είχε τραβήξει με δύναμη κι είχε βγάλει και μια τούφα μαλλιά μαζί, και του πήρε το κουτί από τα χέρια.

– Τι παράξενα που έχει απλωμένο το φτερούγι του, απορεί η Αντιγόνη.

Αν την άκουγε ο πατέρας, σίγουρα θα 'λεγε, «παιδιαρισμοί». Η Αντιγόνη ήτανε δεκατεσσάρω χρονώ, κι ο μπαμπάς νομίζει πως σαν είσαι πια τόσο μεγάλος, δεν μπορείς να λυπάσαι για ψόφια τριζόνια.

– Θέλεις το κουτί από το βραχιόλι μου, για να το θάψεις; τον ρώτησε.

Παρ' όλο που ήτανε στις μεγάλες της καλοσύνες, ο Πέτρος αρνήθηκε. Θα το έβαζε το τριζόνι μέσα στη χαραμάδα του δοκαριού, κι ας ήτανε πεθαμένο.

Το πρωινό το έφαγε ανόρεχτα και σαν τον ρώτησε η μαμά αν έχει να κάνει μαθήματα, απάντησε κάτι, που δεν έμοιαζε ούτε ναι ούτε όχι. Τέλειωσε όσο πιο γρήγορα μπορούσε και ροβόλησε κάτω στην αποθήκη. Μόλις άνοιξε την πόρτα, ο Θόδωρος έτρεξε – όσο

μπορούσε βέβαια να τρέξει – κοντά του. Ο Θόδωρος ήτανε μια μεγάλη χελώνα, που κάποτε ήτανε ένα μικρό χελωνάκι, που χωρούσε σ' ένα σπιρτόκουτο. Την είχε κάνει τράμπα μ' ένα συμμαθητή του, το Θόδωρο, του είχε δώσει για να την πάρει ολόκληρο σακουλάκι βόλους και τρεις ακόμα γκαζές. Ο Πέτρος την έδγαλε Θόδωρο, γιατί περπατούσε αργά αργά και βαριεστημένα σαν το συμμαθητή του. Σα δε χωρούσε πια στο σπιρτόκουτο, την έβαλε σ' ένα κουτί λουκουμιών, την κουβαλούσε μαζί του, σαν πήγαινε περίπατο και την άφηνε να βοσκήσει στο χορτάρι. Όταν μεγάλωσε η χελώνα πάρα πολύ, την κατέδασε στην αποθήκη, την έδγαζε να πάρει αέρα στο φωταγωγό του σπιτιού που σχημάτιζε κάτω ένα μικρό αυλιδάκι και της κουβαλούσε απέξω χορτάρι.

– Θόδωρε, το τριζόνι πέθανε τα ξημερώματα, ανακοίνωσε επίσημα.

Έβαλε το τριζόνι μέσα στη χαραμάδα του δοκαριού, έκλεισε τη σχισμή με πηλό και χάραξε πάνω στο ξύλο, μ' ένα σουγιαδάκι: 27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940.

27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940 γράφει και ο πατέρας σε μια κίτρινη καρτέλα που έχει απλωμένη πάνω στο τραπέζι της τραπεζαρίας. Άμα γεμίσει με αριθμούς πολλές εκατοντάδες τέτοιες καρτέλες, τότε θα νοικιάσουν πιο μεγάλο σπίτι, κι ο Πέτρος δε θα κοιμάται πια στο ίδιο δωμάτιο με την Αντιγόνη. «Άμα θα 'χω πολλές καρτέλες», απαντάει ο πατέρας κάθε φορά που εκείνος ή η Αντιγόνη ζητάνε να τους αγοράσει κάτι. Ο Πέτρος όμως, από τον καιρό που ήτανε μικρός και περίσσευε ίσα ίσα το κεφάλι του από το τραπέζι, θυμάται βουνό τις καρτέλες. Η Αντιγόνη λέει πως σαν ήτανε κι εκείνη μικρή, τις έφαγε, γιατί είχε ζωγραφί-

σει μια γάτα πλάι στα νούμερα. Ο πατέρας, μόλις γυρίσει από τη δουλειά, κάθεται και γράφει τις καρτέλες. Δουλεύει ακόμα και τις Κυριακές. Η μαμά γκρινιάζει, κυρίως τα Σαββατόβραδα, πως θέλει να πάνε σε κανέναν κινηματογράφο, μα ο πατέρας λέει πως αν δεν πάρει συμπληρωματική δουλειά από άλλα μαγαζιά στο σπίτι, δε δγαίνει ο μήνας. Τότε η μαμά τα βάζει με τον κύριο Κοντογιάννη, το αφεντικό του μπαμπά – έχει παραγγελιοδοχικό γραφείο «ΒΟΥΤΥΡΑ-ΕΛΑΙΑ», μα ο ίδιος είναι αδύνατος σαν τσίρος και σπαγκοραμμένος. Έχει χρόνια να κάνει αύξηση στον μπαμπά. Μονάχα κάθε χρόνο, στη γιορτή της μαμάς, στέλνει μια ακριβούτσικη τούρτα. Ο Πέτρος ορκίζεται μέσα του πως από φέτος θα γίνει πρώτος μαθητής και μόλις τελειώσει το σχολείο θα δουλεύει και θα σπουδάζει, κι όλα τα Σαββατόβραδα θα πηγαίνει τη μαμά στον κινηματογράφο. Αυτά τα συλλογιέται τα Σάββατα, μα σαν ξημερώσει μια Κυριακή όλο λιακάδα δεν είναι πια τόσο σίγουρος, αν θα είναι από φέτος ο πρώτος στην τάξη.

27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940 έχει γράψει πάνω στο λευκό φύλλο της χαρτογραφίας, που τον περιμένει άδικα να σχεδιάσει το χάρτη της Αυστραλίας. Θαρρείς και το κάνουν επίτηδες και βάζουν Γεωγραφία κάθε Δευτέρα, για να 'χει όλη την Κυριακή τη σκοτούρα της χαρτογραφίας. Όλο αποφασίζει πως θα κάνει πρωί πρωί το χάρτη να ξεμπερδεύει, μα πάντα κάτι συμβαίνει. Αν δεν είχε πεθάνει σήμερα το τριζόνι, μπορεί τώρα να τον είχε κιόλας τελειώσει.

Όταν πια αποφάσισε ν' αρχίσει και ξεσήκωνε το σχέδιο στο τσιγαρόχαρτο, του φώναξε η Αντιγόνη πως είναι ώρα για τον κινηματογράφο. Έγινε ολό-

κληρος καβγάς πριν φύγουν, για να μην πάει με τα παπούτσια της γυμναστικής, τον έβαλε κι έβρεξε τα μαλλιά του, για να κατακαθίσουν, και τον απείλησε πως αν δε φορούσε το μπλε του σακάκι με τα χρυσά κουμπιά, δε θα τον έπαιρνε μαζί της. Αν δεν ήθελε τόσο πολύ ο Πέτρος να δει την ταινία, θα προτιμούσε να καθίσει στο σπίτι με τα ζουζούνια του ή να πάει στην αποθήκη με το Θόδωρο, παρά να βάλει αυτό το γελοίο σακάκι, που το είχε από πέρυσι και του είχανε τόσο κοντύνει τα μανίκια, που αναγκαζότανε όλη την ώρα να τραβάει τα χέρια του προς τα πάνω. Στο δρόμο η Αντιγόνη, μια και τον είχε καταφέρει να της κάνει τα χατίρια, άρχισε τα καλοπιάσματα:

– Δε σε πειράζει, Πετράκη, νά 'ρθει μαζί μας στο σινεμά και ο Δημήτρης;

– Ποιος Δημήτρης;

– Ο ξάδελφος μιας συμμαθήτριάς μου. Ένα παιδί από το κολέγιο.

– Και τι με νοιάζει εμένα, σάμπως θα τον πάρω στην πλάτη μου, απάντησε αδιάφορα ο Πέτρος, που τώρα μόλις άρχισε να καταλαβαίνει τις καλοσύνες της αδελφής του.

Όσες φίλες της είχανε μεγαλύτερους αδελφούς τη ζηλεύανε. «Είσαι τυχερή εσύ, Αντιγόνη», της λέγανε, «που έχεις μικρότερο αδελφό κι αν βγεις με κανένα αγόρι, δεν τον έχεις να σου λέει: ετούτος μ' αρέσει και τούτος όχι».

Στο διάλειμμα ο Δημήτρης έλεγε ένα σωρό βλακείες στην Αντιγόνη. Πως τα μαλλιά της μοιάζουνε κυματάκια που τα χαϊδεύει ο άνεμος και τα κασαρώνει – πού να ξέρει βέβαια για τα κουρελάκια – και τα χείλια της είναι σαν αμύριστο τριαντάφυλλο.

– Πάψε να τρίζεις, είπε η Αντιγόνη του Πέτρου, που προσπαθούσε να κρατήσει τα γέλια του και τρανταζότανε άθελά του στο κάθισμα.

– Κοίτα πώς μοιάζει στην Ντιάνα Ντάρμπιν, είπανε δυο κορίτσια που καθόντανε μπροστά τους και είχανε γυρίσει μια στιγμή πίσω και είδανε την Αντιγόνη.

Ο Δημήτρης τις άκουσε κι αυτός και, αφού κοίταξε για λίγο το κουνουπιδένιο κεφάλι της Αντιγόνης, είπε:

– Αλήθεια, μοιάζεις.

Αν ήτανε μεγάλος αδελφός ο Πέτρος θα προτιμούσε χίλιες φορές για παρέα της αδελφής του το Γιάννη, το παιδί που καθότανε στο αντικρινό σπίτι κι'ερχότανε κάθε τόσο να βοηθάει την Αντιγόνη στα μαθηματικά. Στο δρόμο, σα γύριζαν σπίτι, ο Πέτρος τόλμησε και της το είπε:

– Γιατί δεν πηγαίναμε σινεμά με το Γιάννη; Αυτός ο Δημήτρης σαν σαχλάκιας μου φαίνεται.

– Δεν ξέρεις τι λες, τον έκοψε η Αντιγόνη. Όλες μου οι συμμαθήτριες κάνουνε παρέα με τα παιδιά από το Αμερικάνικο κολέγιο, κι ο Γιάννης πάει στο δημόσιο.

Ο Πέτρος δεν της ξαναμίλησε, ώσπου φτάσανε στο σπίτι. Θυμάται πως πέρυσι όλες οι φίλες της Αντιγόνης, κι η Αντιγόνη η ίδια, μιλούσανε για τ' αγόρια από το Γερμανικό σχολείο. Φέτος ούτε να τους ακούσουνε. Πέρασε η μόδα τους, συλλογιέται ο Πέτρος, και τώρα μιλάνε όλο για τα παιδιά από το κολέγιο. Η Ρίτα, η καλύτερη φίλη της Αντιγόνης, έλεγε μια μέρα πως δεν τους θένε πια αυτούς τους Γερμαναράδες – εννοούσε τ' αγόρια του Γερμανικού σχο-

λείου – και πως αν ήτανε εντάξει, έπρεπε ν' αλλάζανε σχολείο, επειδή οι Γερμανοί με το Χίτλερ τους βάλθηκαν να κατακτήσουν την Ευρώπη. Ο Πέτρος πάει κι αυτός σε δημόσιο σχολείο, όπως ο Γιάννης. Πολύ που θα τον νοιάζει, σα μεγαλώσει, αν κάτι Ρίτες και κάτι Αντιγόνες δεν πάνε μαζί του στον κινηματογράφο. Ένα έργο πιο πολύ το ευχαριστιέσαι να το βλέπεις μόνος σου. Η Αντιγόνη πάει σε ιδιωτικό σχολείο, γιατί όλοι στο σπίτι πιστεύουνε – εκτός από κείνον φυσικά – πως άμα θελήσει κάποιος να την παντρευτεί, θα 'ναι πολύ πιο καλό να του πούνε πως τέλειωσε το ιδιωτικό Παρθεναγωγείο «ΠΑΡΘΕΝΩΝ», παρά το τάδε δημόσιο. Άκου ανοησίες.

– Πάψε πια να κλοτσάς αυτό το κουτί, μου δίνεις στα νεύρα, λέει η Αντιγόνη.

Εκείνος ούτε το είχε προσέξει πως κλοτσούσε ένα άδειο κουτί από τσιγάρα. Το είχε δει πεσμένο μπροστά στην έξοδο του κινηματογράφου και το 'φτασε ως το σπίτι.

Λόγω τιμής ο Πέτρος λογάριαζε να καθίσει αμέσως να κάνει το χάρτη του, βρήκε όμως μπροστά στην ξώπορτα το Σωτήρη, το αγόρι που μένει στο πάνω πάτωμα και που του είπε να πάει σπίτι του να δει μια ψόφια φραγκόκοτα που είχε βρει το πρωί σ' ένα έρημο οικόπεδο. Ο Πέτρος δεν είχε δει ποτέ στη ζωή του φραγκόκοτα, ούτε καν ψόφια. Δεν το πήρε είδηση πως πέρασε η ώρα και σαν του φώναξε η μαμά πως το τραπέζι είναι έτοιμο, δεν είχε ακόμα καλοξεσηκώσει την Αυστραλία στο τσιγαρόχαρτο.

Ο Πέτρος άμα μεγαλώσει κι έχει οικογένεια δικιά του, ποτέ δε θα τους δάζει να κάθονται γύρω από το τραπέζι να τρώνε. Θα υπάρχει μια σκάλα ξύλινη,

που θα πηγαίνει στο απάνω πάτωμα – έχει δει μια παρόμοια στο σπίτι της Ρίτας – κι εκεί θα κάθεται αυτός, η γυναίκα του, κι οι τρεις γιοι του, κόρες δε θα 'χει. Σε κάθε σκαλοπάτι κι από ένας τους. Γύρω στο τραπέζι δεν ξέρει γιατί καθένας λέει τα πιο κουτά πράματα. Και σχεδόν τα ίδια κάθε φορά, μεσημέρι βράδυ.

– Πάλι κακό βαθμό στα Ελληνικά, μαλώνει ο μπαμπάς.

– Θέλω να μου αγοράσετε πλισέ φούστα, όλες οι φίλες μου φοράνε, φωνάζει η Αντιγόνη.

– Τι τρώμε τόσο νωρίς, θα μπορούσατε να περιμένετε να τελειώσω την πασιέντσα... πού να ξαναστρώνω πάλι τα χαρτιά.

Ο παππούς κάθεται όλη μέρα και κάνει μια πασιέντσα. Την πασιέντσα του Ναπολέοντα. Στρώνει ολόκληρη την τράπουλα και γεμίζει το τραπέζι.

– Δε σηκώνει άλλο, πρέπει να πάρουμε ύφασμα να φτιάξω κάλυμμα για τον καναπέ. Έρχεται καμιά επίσκεψη και ντρέπομαι τα ξέφτια, παραπονιέται η μαμά.

Ο Πέτρος μπορεί να ορκιστεί πως λένε τις ίδιες φράσεις κάθε μέρα, κι εκείνού του έρχονται στο νου τα πιο απίθανα πράματα να τους πει.

– Σήμερα είδα στο δρόμο ένα άλογο με ψάθινο καπέλο και κολιέ... Για να γίνεις, λέει, καπετάνιος, πρέπει ν' αρχίσεις από μούτσος. Θα μ' αφήσετε να πάω μούτσος;

Κανείς δεν του απαντάει, γιατί κανείς τους δεν προσέχει ποτέ τι τους λέει. Μονάχα σαν έρχεται ο θείος Άγγελος, ο αδελφός της μαμάς, να φάει μαζί τους, όλα αλλάζουνε. Έχει πάντα κάτι καινούριο να

πει, που δε βαριέσαι να τ' ακούς. Τα παιδιά του Πέτρου όμως δε θα 'χουνε θείο Άγγελο, θα 'χουνε την Αντιγόνη, που θα μιλάει για φούστες πλισέ.

Ο θείος Άγγελος ήρθε το βράδυ μετά το φαγητό κι έπιασε κουβέντα με τους μεγάλους για τον πόλεμο. Ο Πέτρος συλλογιότανε το τριζόνι κι η καρδιά του σφίχτηκε. Τι τους έπιασε τους άλλους με τον πόλεμο...

– Θα 'σαι τρέλα στρατιωτίνα με το χακί, πείραζε ο θείος την Αντιγόνη.

– Πού να βλέπατε τη Μεγάλη Αντιγόνη στον περασμένο πόλεμο, που τραγουδούσε ντυμένη τσολιαδάκι, είπε ο παππούς.

Ο παππούς, πριν πάρει σύνταξη, δούλευε υποβολέας στο θίασο της «Μεγάλης Αντιγόνης» – γι' αυτό βαφτίσανε και την εγγονή του έτσι. Σε κάθε του κουβέντα θα την αναφέρει. Ό,τι και να πει. Ακόμα και σαν η μικρή Αντιγόνη του λέει: «Καληνύχτα, παππού».

– Αχ, να δεις πώς το 'λεγε το καληνύχτα η Μεγάλη Αντιγόνη σαν έπαιζε Οφηλία. «Καληνύχτα, καλές μου κυρίες..., καλές μου κυρίες, καληνύχτα...» Τι φωνή... όλο μέταλλο...

Μια Κυριακή πρωί δώσανε του παππού μια πρόσκληση για το θέατρο και πήρε και τον Πέτρο μαζί. Η Μεγάλη Αντιγόνη, που είχε πάρει κι αυτή προ πολλού σύνταξη, θα έπαιζε σκηνές από παλιές της επιτυχίες. Ο Πέτρος είδε πάνω στη σκηνή μια γριά μπογιατισμένη που έπαιζε το κοριτσάκι. Ο παππούς έκλαιγε για τα καλά, στο πλάι του. Ο Πέτρος προτιμούσε να 'χε μείνει στην αποθήκη με το Θόδωρο.

Η μαμά έφερε καφέ στο θείο Άγγελο και λέει στα

του Πέ-
νε την
φαγητό
τόλεμο.
διά του
ν πόλε-
τείραζε
τον πε-
ισολια-
υποβο-
ι' αυτό
ου κου-
ήμα και
ι, παπ-
Μεγά-
, καλές
...» Τι
α πρό-
ο μαζί.
τή προ
ιές της
α γριά
ππούς
προτι-
ρο.
έει στα

παιδιά πώς είναι ώρα για ύπνο. Η Αντιγόνη θέλει να την ξυπνήσουν νωρίς, για να περάσει άλλη μια φορά την ιστορία της.

– Εσύ, Πέτρο, τα τέλειωσες όλα; τον ρωτάει η μαμά στην πόρτα.

– Έμεινε κάτι να μπογιατίσω, της απάντησε, μα κείνη δεν καλοπρόσεξε τι της είπε, γιατί την ίδια στιγμή κάτι έλεγε ο θείος Άγγελος για αλεύρι και για ζάχαρη.

Ο Πέτρος έκλεισε τη χαρτογραφία, που το φύλλο της είχε μείνει κατάλευκο με την ημερομηνία μόνο στην κορφή και την έβαλε στη σάκα του. Τι θα 'λεγε αύριο στον κύριο Λουκάτο, το δάσκαλό του, όταν θα ερχότανε η ώρα να μαζέψει τις χαρτογραφίες; Ας γινότανε κάτι να μην πήγαινε αύριο σχολείο. Όχι βέβαια πόλεμος, που λέει ο θείος Άγγελος, μα μπορούσε να πάθαινε, ας πούμε, μαγουλάδες. Όλη η τάξη έπαθε και μόνο αυτός είχε την ατυχία να μην κολλήσει. Ξαπλώνει στο κρεβάτι του και κουκουλώνεται πάνω από το κεφάλι να μην τον εμποδίζει το φως, ώσπου να τυλίξει η Αντιγόνη τα κουρελάκια της.

Αν δεν είχε πεθάνει το τριζόνι, θα την είχε σχεδιάσει πρωί πρωί την Αυστραλία.

...«27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940, ενθάδε κείται το ΜΕΓΑΛΟ ΤΡΙΖΟΝΙ»... αυτό είναι γραμμένο με μεγάλα πράσινα γράμματα στη χαρτογραφία... γι' αυτό δεν τον μαλώνει ο κύριος Λουκάτος.

– Γιατί φορείς πένθος; ρωτάει ο δάσκαλος.

– Για το τριζόνι, απαντάει ο Πέτρος και κοιτάζει το μαύρο κρέπι στο μανίκι του.

– Να πενήθουν όλοι, διατάζει ο κύριος Λουκάτος.

Η τάξη όμως είναι άδεια... ούτε ένα παιδί... και στην έδρα κάθεται τώρα ο θεός Άγγελος.

– Τι κάθεται, τα παιδιά πήγανε στον πόλεμο, λέει του Πέτρου.

... Έξω στο δρόμο ακούγονται φανφάρες... «Περνάει η Μεγάλη Αντιγόνη», ακούγεται η φωνή του παππού. Ο Πέτρος σκύβει από το παράθυρο. Στο δρόμο περνάει η Αντιγόνη, η αδελφή του, ντυμένη τσολιαδάκι... Τα μαλλιά της τα έχει τυλιγμένα σε γαλάζια κουρελάκια, που οι άκρες τους ανεμίζουν σαν σημαίες... Κρατάει ένα ταμπούρλο και πίσω της κόσμος... Βρέθηκε κι ο Πέτρος στο πλήθος... ο κόσμος ουρλιάζει... ο Πέτρος τρέχει... τρέχει να γλιτώσει από τις φωνές... προσπαθεί να χωρέσει στη χαραμάδα του δοκαριού... μα το τριζόνι δεν τρίζει... ουρλιάζει κι αυτό δυνατά και απαίσια... εκείνος στριμώχνεται στη χαραμάδα, να μην το ακούει... κάποιος τον σπρώχνει... θέλει, φαίνεται, να κλείσει τη χαραμάδα με πηλό... μα το τριζόνι ουρλιάζει... ουρλιάζει... ένα χέρι του χαϊδεύει το μέτωπο...

Άνοιξε τα μάτια του. Πάνω από το κρεβάτι του είναι η μαμά κι η Αντιγόνη, ντυμένη με την καινούρια της ποδιά και δυο μπλε φιογκάκια στο κεφάλι, ένα σε κάθε μεριά, στην ίδια απόσταση από τη χωρίστρα. Ο Πέτρος ανακάθεται διασπικτά. Άργησε, φαίνεται, να ξυπνήσει για το σχολείο. Μα να που το ούρλιαγμα συνεχίζεται και στον ξύπνο του, κι η μαμά είναι τρομαγμένη.

– Σήκω, του λέει, να είσαι ντυμένος, έγινε πόλεμος. Δεν ακούς τις σειρήνες;

ί... και
ο, λέει

«Περ-
ή του
. Στο
υμένη
τε γα-
ν σαν
ς κό-
σμος
ώσει
χμά-
ουρ-
μώ-
οιος
ρα-
ιά-

του
ύ-
λι,
ρί-
κί-
το
ιά
ε-

Εν τῷ μέσω φυλῆς Κολμυρίδων

Ο Πέτρος και η Αντιγόνη κρεμάστηκαν στο παράθυρο. Στη σάκα του Πέτρου η χαρτογραφία μπορούσε να κάθεται ξένοιαστη, εδώ γίνεται κιόλας πόλεμος. Η μαμά πήρε κάτι σακούλια κι έφυγε φουριαστή. «Πάω στον μπακάλη. Αν περάσει ο θείος σας, πείτε έφτασα αμέσως.» Ο μπαμπάς έβαλε το καπέλο του. «Εγώ, μια φορά, θα πάω να δω τι γίνεται στου Κοντογιάννη.» Ο παππούς κοιτούσε κι αυτός στο δρόμο από το άλλο παράθυρο και μουρμούριζε: «Το 'λεγα εγώ, από χτες. Όλο πάνω σε ρηγάδες έπεφτα και μου κλείνανε τις πόρτες. Ούτε μια πασιέντσα δε βγήκε».

Κάτω στο δρόμο ακούγονταν τραγούδια και εμβατήρια. Περνούσανε φορτηγά γεμάτα στρατιώτες που πετούσανε τα δίκochά τους στον αέρα και φώναζαν: «ΟΧΙ, Όχι στους Ιταλούς που ρίχτηκαν στα καλά καθούμενα να φάνε την Ελλάδα».

– Θα γκρεμιστείς.

Τράδηξε ο Πέτρος από τη ζακέτα την Αντιγόνη που είχε κρεμαστεί η μισή έξω από το παράθυρο κι

έστελνε φιλιά στους στρατιώτες που τραγουδούσαν τώρα το «Έν τω μέσω φυλής Κολμυρίδων», που το 'ξερε ο Πέτρος από το σχολείο. Βέβαια τα λόγια τα πραγματικά του τραγουδιού ήτανε: «Έν τω μέσω φοινίκων μυρίων νικηφόρος στρατός προχωρεί». Ο Πέτρος όμως, κι όλη του η τάξη, ως πέρυσι το τραγουδούσαν: «Έν τω μέσω φυλής Κολμυρίδων», έτσι νόμιζαν πως ήτανε το σωστό. Κάποιος στρατός – Έλληνες φυσικά – νίκησαν τη φυλή των Κολμυρίδων, που κι ο Πέτρος κι όλα τα παιδιά φαντάζονταν πως θα ήτανε κάτι σαν τους Μυρμιδόνες. Παρ' όλο που πέρυσι στο τέλος του χρόνου έφυγε ο δάσκαλος της Ωδικής και ήρθε καινούριος, που τους έγγραψε τα σωστά λόγια στον πίνακα. Τα παιδιά όμως πιο πολύ το καταλάβαιναν πρώτα. «Έν τω μέσω φοινίκων μυρίων» δεν τους έλεγε τίποτε. Τραγουδούσαν, λοιπόν, τώρα οι φαντάροι κι ο Πέτρος τους φανταζότανε να ορμούν με τα ξίφη και να νικούν τους βάρβαρους Κολμυρίδες.

– Εμείς οι Έλληνες πάντα νικούμε στους πολέμους. Ε, παππού;

Ο παππούς δεν απαντάει, ψάχνει μέσα στους στρατιώτες ν' ανακαλύψει το θείο Άγγελο.

– Θα 'χει και αστέρι στις επωμίδες ο θείος, ε, παππού;

– Γεια σας, λεβέντες, τσιρίζει η Αντιγόνη και ραίνει με κάτι μισομαραμένες μαργαρίτες, που άρπαξε από ένα βάζο, τους στρατιώτες που συνεχίζουν να περνάνε ατέλειωτα.

Ο Πέτρος φανταζότανε τον πόλεμο σαν κάτι φοιχτό. Να όμως που δεν ήταν έτσι. Έμοιαζε σαν γιορτή, σαν πανηγύρι. Κι αν δεν ήτανε οι σειρήνες που

ούρλιαζαν κάθε τόσο, θα μπορούσε να χαρεί που δεν είχε σχολείο δευτεριάτικα.

– Κοίτα την κυρία Λεβέντη, τον σπρώχνει με τον αγκώνα η Αντιγόνη.

Είναι η κυρία του κάτω πατώματος, χοντρή με κόκκινα βαμμένα μαλλιά, που κουβαλάει δυο τεράστια σακούλια.

– Καλημέρα σας, της φωνάζουνε κι οι δυο από το παράθυρο.

Εκείνη όμως ούτε που γύρισε να τους κοιτάξει, παρά χώθηκε διαστικά διαστικά στην πόρτα.

Η μαμά γύρισε με άδεια σακούλια από τον μπακάλη. Γινότανε, λέει, σκοτωμός. Δεν μπορούσε να περιμένει, γιατί φοβότανε μην έρθει ο θείος Άγγελος που θα διαζότανε ίσως να πάει να παρουσιαστεί.

– Δες να μην προλάβει να περάσει, τρομάζει ξάφνου η μαμά.

Γύρισε κι ο μπαμπάς από το γραφείο – «ΒΟΥΤΥΡΑ-ΕΛΑΙΑ – Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ» – που το βρήκε κλειστό.

– Δεν είναι ψυχή, είπε ο μπαμπάς τόσο λυπημένα, που ο Πέτρος απόρησε γιατί να λυπάται τόσο, αφού 'θα 'χει κι αυτός την τσαγκαροδευτέρα του.

Ο Πέτρος θέλει να κατέβει στο δρόμο που του φωνάζει ο φίλος του ο Σωτήρης, μα ο πατέρας δεν τον αφήνει. «Δεν ξέρουμε, λέει, τι μπορεί να συμβεί σήμερα, κι ύστερα, από στιγμή σε στιγμή, πρέπει να φανεί ο θείος Άγγελος, να μας αποχαιρετήσει.»

Η Αντιγόνη βαρέθηκε να κοιτάζει από το παράθυρο και δοκιμάζει στον καθρέφτη ένα άσπρο μαντίλι που το στεριώνει με τσιμπιδάκια στα μαλλιά.

– Ως πόσο χρονώ δέχονται εθελόντριες αδελφές, μαμά;

Η μαμά ούτε απαντάει, έχει καθίσει κάτω στο πάτωμα και ψάχνει μέσα στα ντουλάπια του μπουφέ. Τραβάει έξω διάφορες χαρτοσακούλες, τις ανοίγει, τους ρίχνει μια ματιά και τις χώνει μέσα. Είναι η πιο νευριασμένη απ' όλους τους μεγάλους. Ίσως γιατί για κείνη δεν είναι ποτέ αργία. Ούτε με τον πόλεμο. Πάντα, και τις Κυριακές και τα Χριστούγεννα ακόμα, θα κάνει όλες τις δουλειές και τις γιορτές ακόμα πιο πολλές.

– Τρεις οκάδες φασόλια... δυο οκάδες ζάχαρη... μισή οκά φακή... λίγα δράμια σιμιγδάλι... μία οκά αλεύρι..., μουρμουρίζει η μαμά, ψαχουλεύοντας τα σακούλια.

Τι την έπιασε κι απარიθμεί στα φωναχτά τι έχει μέσα ο μπουφές. Το κουδούνι που χτύπησε δεν ήτανε ο θείος Άγγελος. Ήτανε η Ρίτα, η συμμαθήτριά της Αντιγόνης. Τα μάτια της είναι κλαμένα. Πήρανε τον αδελφό της στρατιώτη. Πάει κι ο πατέρας της να καταταχτεί. Γενική επιστράτευση.

– Εσύ, μπαμπά, δε θα πας στον πόλεμο; ρωτάει όλο έξαψη η Αντιγόνη.

Η μαμά απαντάει πως ο μπαμπάς δεν είναι και τόσο νέος για να τον καλέσουνε στα όπλα. Του Πέτρου του ήρθε να φωνάξει: «Κρίμα. Θα ήτανε τόσο ωραίο να 'χεις μπαμπά που να πηγαίνει στον πόλεμο».

Από την πόρτα του δρόμου μπαίνει κάποιος αξιωματικός. Ο θείος Άγγελος. Ο Πέτρος λίγο έλειψε να μην τον γνωρίσει. Κατεβαίνει κουτροβαλητά τις σκάλες για να τον ανταμώσει και κρεμιέται απάνω του. Ανθυπίατρος, έτσι λέγεται. Έχει διακριτικό στις δύο άκρες του γιακά του μια βυσσινιά λωρίδα.

Τι ωραίος που είναι ο θείος Άγγελος με τη στολή. Η μαμά κι ο παππούς κλαίνε που τον βλέπουν. Καλά που είναι η Αντιγόνη και η Ρίτα και σώζουν την κατάσταση. Η Ρίτα ξέχασε κιόλας τα προησμένα της μάτια και σπρώχνει την Αντιγόνη:

– Σύστησέ με, λοιπόν, στο θείο σου, της ψιθυρίζει.

– Θείε Άγγελε, αυτή είναι η Ρίτα, η καλύτερή μου φίλη, που σου ’λεγα.

– Βρε, Αντιγονάκι, αστειεύεται ο θείος Άγγελος, έχεις τόσο ωραία φίλη και μου τη γνωρίζεις τώρα που θα πάω στον πόλεμο.

– Δεν πειράζει, θα σας περιμένω νικητή, αποκρίνεται με νάζι η Ρίτα και ξεκρεμάει από το λαιμό το χρυσό της μενταγιόν και κάνει να του το περάσει στο λαιμό.

– Τρελάθηκες, τη σταματάει η Αντιγόνη, τι θα πει η μαμά σου;

– «Όλα στο στρατό», αυτό είναι το σύνθημά μας, λέει η Ρίτα και κρεμάει το μενταγιόν της στο λαιμό του θείου Άγγελου που γελάει χαρούμενα.

Γελάει όπως τις Κυριακές που έτρωγε μαζί τους και τον παρακαλούσανε να μείνει λίγο παραπάνω μετά το φαγητό, κι εκείνος έλεγε όλο γέλιο: «Αφήστε με να προλάβω το ραντεβουδάκι μου». Η μαμά ανησυχεί, γιατί ο θείος Άγγελος φορεί από μέσα ένα ψιλό πουλοβεράκι μονάχα.

– Θα μας δώσουν απ’ όλα σα φτάσουμε στο μέτωπο, την καθησυχάζει εκείνος.

Βιάζεται να φύγει κι αγκαλιάζει πρώτα τον παππού. Του παππού τα χέρια τρέμουνε. Η μαμά βάζει τα κλάματα. Ο Πέτρος συλλογιέται πως η οικογένειά

του δεν έχει καθόλου ηρωισμό. Η Αντιγόνη μόνο και η Ρίτα ξέρουνε ν' αποχαιρετούνε κάποιον που πάει στον πόλεμο. Τον πιάνουν αγκαζέ κι οι δυο και κατεβαίνουν τις σκάλες τραγουδώντας:

Καμα-ρωτά περ-νούν τα φαντα-ράακια μας...

Ο Πέτρος τρέχει κι αυτός ξοπίσω, πηδώντας δυο δυο τα σκαλιά. Συλλογιέται τη μέρα που θα γυρίσει ο θείος Άγγελος νικητής, πόσα θα 'χει να τους λέει. Θα τον κρατούν πολλή ώρα τις Κυριακές κι ας χάνει το ραντεβουδάκι του.

Σταμάτησαν όλοι τους μπροστά στην ξώπορτα. Ο θείος Άγγελος φιλάει διασπικιά τις κοπέλες, του Πέτρου του δίνει ένα χαϊδευτικό μπατσάκι στο μάγουλο και πηδάει στο πρώτο φορτηγό με στρατιώτες, που περνάει μπροστά τους. Η Αντιγόνη και η Ρίτα κάνουνε σαν τρελές, κουνούνε τα χέρια τους, τα μαντίλια τους να τον αποχαιρετήσουν. Το φορτηγό έστριψε στη γωνία του δρόμου και χάθηκε. Εκείνες όμως δεν το κουνάνε από τη θέση τους. Μένουνε κει δα, κοιτάζουν το αυτοκίνητο κατά κει που χάθηκε. Ο Πέτρος γύρισε μια στιγμή και είδε τη Ρίτα να κρατάει με το χέρι το μάγουλό της.

– Σε πονάει το δόντι σου; τη ρώτησε.

– Βλάκα, κάνει η Αντιγόνη, τη φίλησε ο θείος.

Από τη σκάλα ακούστηκε ένα κουτρουβαλητό, ήτανε ο Σωτήρης του πάνω πατώματος, που κατέβαινε όπως πάντα τρία τρία τα σκαλιά. Λίγο ακόμα και θα 'πεφτε πάνω στα κορίτσια με τη φόρα που είχε πάρει.

– Πάμε, λέει του Πέτρου, να δούμε που θα περάσουνε τα άρματα μάχης.

και
τάει
κτε-

– Πέτρο, πού πας; τσίριξε η Αντιγόνη.
– Πες στη μαμά, πάω να δω πιο κάτω, με το Σωτήρη, της φώναξε, κι ούτε νοιάστηκε ν' ακούσει τι του απάντησε.

Πιάσανε με το Σωτήρη την τρεχάλα κι ήτανε κιόλας μακριά.

Τα άρματα μάχης δεν τα είδανε, μα τριγύριζαν στις γειτονιές και χαζεύανε τ' αυτοκίνητα, που κουβαλούσανε τους στρατιώτες. Σπρώχνονταν μέσα στον κόσμο, που σκαρφάλωνε στα τραμ, στα λεωφορεία και κρεμότανε σαν τσαμπιά σταφύλια, και φώναζε: «ΟΧΙ, ΟΧΙ».

– Τρέχουνε να παρουσιαστούν στο στρατό, είπε ο Σωτήρης που ήτανε πάντα καλά πληροφορημένος για όλα.

– Στο καλό και με τη νίκη, ξελαρυγγιαζόντανε να φωνάζουν κι εκείνοι.

Ύστερα φτιάξανε δυο δίκοχα από μια εφημερίδα που βρήκανε πεταμένη κάτω, μπήκανε στη σειρά, δηλαδή ο ένας μπρος κι ο άλλος πίσω – φυσικά, ο Σωτήρης μπροστά – και τραγουδούσανε ένα αυτοσχέδιο εμβατήριο:

*Άγγλοι, Γάλλοι – πατατάδες
Ιταλοί – μακαρονάδες
κι Έλληνες παλικάράδες.*

Σα γύρισε ο Πέτρος στο σπίτι, η φωνή του ήτανε βραχνή από το πολύ τραγούδι. Θα 'τανε πια απόγευμα, μα ξεχάσανε να τον μαλώσουν.

Κι όμως, ό,τι και να πεις, άλλαξαν πάρα πολλά από τότε που άρχισε ο πόλεμος. Πρώτα απ' όλα ο Πέτρος πήρε μια λαχτάρα. Είχε ξεχαστεί να κατέβει στην αποθήκη κι ο καημένος ο Θόδωρος θα πεινούσε, κι ούτε θα 'χε μάθει πως οι Έλληνες πολεμούσανε τους Μουσουλινάδες – έτσι έλεγε ο Σωτήρης τους Ιταλούς. Πρωί πρωί την άλλη μέρα κατέβηκε να τον ταΐσει. Στο διάδρομο που πάει στις αποθήκες αντάμωσε τον ιδιοκτήτη του σπιτιού που κουδέντιαζε με κάποιον κοντό με μουστάκι, σαν κουτσουλιά, πάνω από τα χείλη του.

– Εγώ μια φορά δεν αναλαβαίνω τέτοια δουλειά, έλεγε ο κοντός με την κουτσουλιά.

– Και πού θα πηγαίνει ο κόσμος με το βομβαρδισμό; ρώταγε ο ιδιοκτήτης. Εμένα με υποχρεώνουνε να φτιάξω καταφύγιο.

Θα κάνουνε τις αποθήκες καταφύγιο, συλλογίστηκε ο Πέτρος, κι άρχισε να εφευρίσκει τι θα 'λεγε στην Αντιγόνη, για να την πείσει να πάρουνε το Θόδωρο στο δωμάτιό τους.

– Πιο σίγουρα θα 'ναι στην ταράτσα, χαχάνισε ο κουτσουλιάς, εδώ, αν πέσει μπόμπα, θα 'χουνε κι ολόκληρο το σπίτι από πάνω τους.

Έτσι, η αποθήκη δεν έγινε καταφύγιο και σα γινότανε μέρα ο βομβαρδισμός, όλοι οι ένοικοι του σπιτιού – εκτός από τον παλπού το δικό του και τη γιαγιά του Σωτήρη, που δεν μπορούσαν ν' ανεβούνε την εξωτερική στριφογυριστή σκάλα – ανεβαίνανε στην ταράτσα και βάζανε μια κατσαρόλα στο κεφάλι τους μην πέσει κανένα θραύσμα από βλήμα αντιαεροπορικού. Αν ο βομβαρδισμός γινότανε νύχτα, κανένας δεν κούναγε από το κρεβάτι του. Μονάχα που ο

λά
ο
ει
ύ-
νε
ς
ν
ί-
ιε
ω
ι,
-
ε
-
ε
-
)
ι

Πέτρος κουκουλωνότανε με τα σκεπάσματα ως πάνω από το κεφάλι. Δε φοβότανε κανείς τους, παρ' όλο που, σα βομβαρδίστηκε το λιμάνι του Πειραιά, τρανταζότανε ο κόσμος στο μπουμπουνητό. Τα τζάμια τρέμανε, μα δεν υπήρχε φόβος να σπάσουνε, γιατί είχανε κολλήσει άσπρες λουρίδες από πάνω ως κάτω. Ο Σωτήρης μάλιστα παράβγαινε με ποιον θα κάνει τα πιο γουστόζικα σχήματα. Ξέρανε όμως πως η Αθήνα δε θα βομβαρδιστεί. Το 'χε πει η κυρία Λεβέντη, που το 'χε μάθει από το Μάικλ, τον Εγγλέζο, που είχε αρραβωνιαστεί με την κόρη της, τη Λέλα, λίγες μέρες αφού κηρύχτηκε ο πόλεμος.

Μια μέρα σταμάτησε ένα ταξί μπροστά στην πόρτα και βγήκε η Λέλα μ' έναν Εγγλέζο αξιωματικό, που η μούρη του ήτανε τόσο κόκκινη, σαν τα θαμμένα μαλλιά της κυρίας Λεβέντη. Κρατούσε από το λουρί ένα σκύλο, λυκόσκυλο - αργότερα ο Πέτρος έπιασε φιλίες μαζί του - που τον λέγανε Στορμ και εγγλέζικα, λέει, θα πει καταιγίδα. Η Αντιγόνη ζήτησε το καινούριο ταγιέρ που φορούσε η Λέλα, ο Πέτρος το σκύλο, κι η μαμά ένα τεράστιο χαρτονένιο κουτί που έβγαλε ο Εγγλέζος από το πορτ μπαγκάζ.

- Λένε πως στους Εγγλέζους αξιωματικούς δίνουνε κάθε βδομάδα τόσα τρόφιμα, που μπορούν να χορτάσουν δυο οικογένειες, είτε η μαμά πικραμένα.

Η μαμά ήτανε πάντα λυπημένη τώρα τελευταία, δε χαιρότανε ούτε με τις μεγάλες νίκες. Ούτε σαν έπεσε το Τεπελένι, που κι ο παππούς ακόμα βγήκε με μια σημαιούλα στο μπαλκόνι και τραγουδούσε τις μεγάλες επιτυχίες της Μεγάλης Αντιγόνης, που εμπυχώνανε τους στρατιώτες, στον περασμένο πόλεμο.

- Μαμά, πήρανε το Τεπελένι, ξεφώνιζε ο Πέτρος.

– Το άκουσα, μην τσιρίζεις, ήτανε η απάντησή της.

Ο Πέτρος δεν καταλαβαίνει, γιατί δε χαίρεται η μαμά. Θαρρείς και δεν είναι Ελληνίδα. Τόσες νίκες, τόση δόξα! Αχ, πότε πια θα γυρίσει αυτός ο θείος Άγγελος να τα διηγηθεί όλα. Η Ρίτα και η Αντιγόνη πλέκουνε συνέχεια κάλτσες για το στρατό, κι όταν μιλάνε για τους στρατιώτες, λένε: «Οι ήρωές μας». Ο παππούς τούς λέει: «Οι λεβέντες μας». Κι ο μπαμπάς ακόμα που δε μιλάει πολύ – κυρίως από τότε που δεν έχει πια τη βασική δουλειά του και είναι σχεδόν όλη τη μέρα στο σπίτι, ο κύριος Κοντογιάννης του είπε πως κλείνει προσωρινά το μαγαζί «εν όψει των εξελίξεων», – κι ο μπαμπάς, λοιπόν, παρατάει κάθε τόσο τις καρτέλες του και καρφώνει σημαιάκια σ' ένα μεγάλο χάρτη που κρέμασε στον τοίχο, σημειώνοντας κάθε πόλη που μπαίνει ο ελληνικός στρατός.

Μόνο η μαμά έχει παραξενέψει και δεν τη νοιάζει για τις νίκες. Όλα τα βλέπει στενάχωρα, ακόμα και τα δελτάρια που στέλνει ο θείος Άγγελος εκείνη τα ερμηνεύει αλλιώς απ' όλους τους άλλους. Στο τελευταίο που τους έστειλε από «κάπου στο μέτωπο», έγραφε: «Μου γράφετε πως στην Αθήνα έχει λιακάδες, εδώ έχει κρύο και χιόνια... μ' ενοχλεί το μεγάλο δάχτυλο του ποδιού μου...»

Αυτό το μεγάλο δάχτυλο ξεσήκωσε πολλές συζητήσεις, γύρω στο τραπέζι.

– Θα του είναι κοντές οι αρβύλες, αυτό είναι, έλεγε ο παππούς.

– Εγώ σας λέω πως έχει πάθει κρουπάγημα, μιλούσε η μαμά, με την καινούρια λυπητερή φωνή της.

– Άκου, κρουπάγημα! θύμωσε ο παππούς. Αυτοί

είναι οπλισμένοι με μάλλινα ως το λαιμό. Δε βλέπεις τις φωτογραφίες στις εφημερίδες; Η πριγκίπισσα διάδοχου με τα ίδια της τα χέρια τα μοιράζει.

Η μαμά, όμως, επέμενε πως ο θείος Άγγελος δεν είναι κανένας μυγιάγγιχτος να παραπονιέται πως του πονάει το δάχτυλο, γιατί είναι μικρή η αρβύλα. Κι ακόμα, συνεχίζει νευριασμένη η μαμά, οι γυναίκες που στέκονται στην ουρά στον μπακάλη λέγανε πως φτάνουνε κάθε μέρα από το μέτωπο πλήθος τραυματίες με κρυοπαγήματα.

Ο Πέτρος κι ο παππούς δεν προφταίνουν να φτιάχνουνε, με γαλάζιο και άσπρο χαρτί, σημαιούλες και να τις κρεμάνε στο μπαλκόνι σε κάθε καινούρια νίκη. Κι ο Πέτρος μάθαινε στον παππού όλα τα καινούρια τραγούδια, που σατιρίζανε τον Ντούτσε και τους Ιταλούς. Ο παππούς μισούσε τους Ιταλούς, γιατί, πριν πολλά χρόνια, κάποιος Ιταλός τον είχε κάνει τόπι στο ξύλο.

Ήτανε περιοδεία με το θίασο της Μεγάλης Αντιγόνης στην επαρχία. Μόλις είχε παντρευτεί τη γιαγιά, που ήτανε κόρη του ηλεκτρολόγου του θεάτρου. Είχανε πρεμιέρα. Παίζανε την «Κυρία με τας Καμελίας». Όπως πάντα, όταν δεν υπήρχε μπούκα υποβολέα, ο παππούς είχε στηθεί άκρη άρκη στις κουίντες. Η Μεγάλη Αντιγόνη δεν μπορούσε να κάνει χωρίς τον παππού. Ποτέ της δε θυμόταν τα λόγια και πολλές φορές τα μπέρδευε με φράσεις από άλλο έργο. Ο παππούς ήξερε να της τα ψιθυρίζει τόσο μαστόρικα, που κανένας δεν το 'παιρνε είδηση. Όταν λοιπόν βρισκόταν εκείνη στη σκηνή, ο παππούς δεν είχε δικαίωμα, ούτε μια στιγμή, ν' αποξεχαστεί. Άμα όμως το έργο ήτανε παιγμένο πολλές φορές, μπορούσε τότε

εκείνος να ξεκουραστεί λιγάκι. Εκείνο το βράδυ έριξε κρυφά μια ματιά στην πλατεία να καμαρώσει τη γιαγιά που είχε βάλει τα καλά της και παρακολουθούσε στην πρώτη σειρά την παράσταση. Και τι να δει! Έναν άντρακλα καθισμένο στο πλάι της να προσπαθεί να της πιάσει το χέρι κι η γιαγιά να το τραβάει νευριασμένα. Δίνει λοιπόν μια ο παππούς, βγαίνει στη σκηνή, πηδάει στην πλατεία και αστράφτει ένα χαστούκι στο μαντράχαλο. Πετιέται κείνος ολόρθος και τότε κατάλαβε ο παππούς πως ήτανε δυο μέτρα μπόι. Φυσικά, η παράσταση σταμάτησε, ο κόσμος φώναζε, κι ο ψηλέας – όπως έμαθε ο παππούς μετά, ήτανε ένας Ιταλός μηχανικός που εργαζότανε σε μια ξένη εταιρία που έχτιζε στην περιοχή μια γέφυρα – έκανε τον παππού του αλατιού και σταμάτησε μονάχα σαν είδε τη γιαγιά να λιποθυμεί στο κάθισμά της.

– Και δεν ήτανε που μ' έδειρε, με είπε και σαλιμπάγκο, αγαναχτούσε ο παππούς, κάθε φορά που διηγιότανε την ιστορία.

Γι' αυτό, λοιπόν, τώρα χαιρότανε που τις τρώγανε και οι Ιταλοί στο μέτωπο.

– Δεν μπορεί, έλεγε ο παππούς, κάποιος, κάποιος εγγονός ή κανένα ανίψι κείνου του κερατά θα τις τρώει στα πισινά από τα φανταράκια μας.

Κοντά στ' άλλα, ο παππούς δεν κρατιότανε από τη χαρά του, γιατί έμαθε πως η Μεγάλη Αντιγόνη – παρ' όλο που θα 'τανε πια εξήντα τόσο χρονών – ντύθηκε ξανά τσολιαδάκι και τραγουδούσε σ' ένα μεγάλο θέατρο για να εμπυχώνει τα μετόπισθεν.

– Θα με πας, Πετράκη, κούτσα κούτσα να τη δω στα παρασκήνια, έλεγε και λάμπανε τα μάτια του.

Σαν έπεσε το Αργυρόκαστρο, ο παππούς, η Αντιγόνη και ο Πέτρος είχανε σκοπό να τραγουδούνε το «Κορόιδο, Μουσολίνι», ίσαμε που να βραχνιάσουν. Τους σταμάτησε όμως η μαμά, που κρατούσε στην ανοιχτή παλάμη της δυο δαχτυλίδια. Είπε στην Αντιγόνη να τα πάει στην κυρία Λεβέντη. Είχε συνεννοηθεί μαζί της. Θα τ' αγόραζε ο Εγγλέζος για τη Λέλα. Ο Πέτρος ένιωσε τόση απογοήτευση, που πήγαινε να κλάψει. Πήραμε το Αργυρόκαστρο, νικούσαμε τους Ιταλούς – ολόκληρη αυτοκρατορία – και τη μαμά ούτε που την ένοιαζε. Πουλούσε δαχτυλίδια κι ανησυχούσε για το μεγάλο δάχτυλο του θείου Άγγελου. Όταν γύριζε εκείνος νικητής, θα ντρεπότανε για την αδελφή του. Κι ακόμα, θυμάται ο Πέτρος με πιότερη ντροπή, πριν λίγες μέρες που χτυπούσανε καμπάνες για κάποια νίκη – χωρίς ακόμα να έχει μαθευτεί για ποια – κι η μαμά έλειπε, είχε πάει κάπου και μόλις μπήκε στο σπίτι, ο Πέτρος κι ο μπαμπάς τη ρώτησαν αν είχε μάθει τι έγινε. Η μαμά, θαρρείς και δεν άκουσε τι τη ρώτησαν, είπε με επιθετικό ύφος στον πατέρα:

– Αφού δεν το αποφάσιζες εσύ, πήγα εγώ στον Κοντογιάννη. Θα μας δώσει επί πιστώσει έναν τενεκέ λάδι.

Ο μπαμπάς θύμωσε, είπε να μην ανακατεύεται στις δουλειές του, κι η μαμά απάντησε, ακόμα πιο νευριασμένα, πως δε θα πεθάνουνε τα παιδιά στην πείνα. Είπανε κι άλλα πολλά, κι ο Πέτρος συλλογίστηκε πως, από τότε που άρχισε ο πόλεμος, η μαμά κι ο μπαμπάς μιλάνε ο ένας στον άλλον απότομα, θυμωμένα, κι η μαμά, κυρίως, είναι όλο έτοιμη για καβγά.

Κι όμως, ο Πέτρος έχει διαβάσει τόσες φορές στα

μυθιστορήματα για γυναίκες που μόνο ηρωικές πράξεις κάνανε σ' όλη τους τη ζωή. Ήξερε απέξω κι ανακατωτά για τη Θέκλα και κυρίως για την Αλεξία τότε, πριν πόσες εκατοντάδες χρόνια, τον καιρό του Βασιλείου του Βουλγαροκτόνου, που παρίστανε τη βουδή και περνοδιάβαινε μέσα στον εχθρό και τον κατασκόπευε. Η Αντιγόνη τυλίγει πάντα τα εξήντα οχτώ της κουρελάκια και πλέκει κάλτσες, φλυαρώντας με τη Ρίτα. Σκέψου να της έλεγαν να παρίστανε τη βουδή! Κάλτσες πλέκουν κι οι γριές. Η Αντιγόνη θα μπορούσε να το σκάσει να πάει στο μέτωπο, να τυλίγει επιδέσμους τουλάχιστον. Είναι πια δεκατεσσάρω χρονών! Η Αλεξία τόση σχεδόν ήτανε που έτρεχε μέσα στα δάση και στα βουνά.

– «Αλέξιε, μ' ακούς;» ρωτούσε η Θέκλα τον Αλέξιο που ξεψυχούσε.

– «Σ' ακούω, Θέκλα... Ορκίσου.»

– «Ορκίζομαι.»

– «Θα ζήσεις για την πατρίδα.»

– «Ορκίζομαι.»

Κι η μαμά καθγάδιζε τότε για έναν τενεκέ λάδι, τότε απελπιζότανε γιατί τα φασόλια που της έδωσαν ήτανε γεμάτα μαμούνια.

«...Κι η Θέκλα πήρε το μαχαίρι από τη λαβωματιά του Αλέξιου που ξεψυχούσε και της έλεγε: Εγώ είμαι ένας, θα περάσω και θα ξεχαστώ, η πατρίδα όμως μένει».

Αχ, να μην ήτανε τόσο μικρός ο Πέτρος, να μην ήτανε μονάχα εννιά χρονώ. Να μπορούσε να 'λεγε: «Εγώ είμαι ένας και θα περάσω...» Ποιος όμως τον λογάριαζε; Καλά που ήταν τουλάχιστον ο θείος Άγγελος στο μέτωπο. Καλά που έβαζε εκείνος την πα-

ρά-
κι
ξία
του
τη
τον
τα
ώ-
νε
νη
να
ε-
ρε-

έ-

ι,
ιν

χ-
ώ
α

ν
ε:
ν
-
-

τρίδα πάνω απ' όλες τις αγάπες, όπως έλεγε η Αλεξία. Καλά που σαν τέλειωνε ο πόλεμος και θα γύριζαν οι νικητές, πάνω στ' άλογα στην Αθήνα, θα μπορούσε και η οικογένειά του να περιμένει τον ήρωά της. Σα θα ξανάνοιγαν τα σχολεία, θα μάθαινε στην Ιστορία για τους ήρωες του σημερινού πολέμου, θα μιλούσανε και για το θείο Άγγελο και θα κρεμούσανε τη φωτογραφία του πλάι στον Κολοκοτρώνη και στο Μάρκο Μπότσαρη. Η μαμά τι θα 'κανε τότε, όταν όλη η πόλη θα κολυμπούσε στις σημαίες και στα λάβαρα, όταν απ' άκρη σ' άκρη θα χτυπούσαν όλες μαζί οι καμπάνες για τη μεγάλη, την τελική νίκη;

Ante portas

Εκείνο το πρωί ήρθε η Ρίτα και τους ξύπνησε από τα χαράματα. Κάποιος, λέει, τους έφερε ένα σημείωμα πως ο αδελφός της βρίσκεται τραυματίας σε κάποιο νοσοκομείο. Η Ρίτα δε θέλει να το πει στη μαμά της για να μην τρομάξει, που υποφέρει από την καρδιά της. Η ίδια έτρεμε ολόκληρη.

– Θα πάει ο Πέτρος να δει τι γίνεται, είπε αποφασιστικά η Αντιγόνη και του πέταξε τα ρούχα του στο κρεβάτι να ντυθεί.

Ο Πέτρος δεν είχε πάει ποτέ του σε νοσοκομείο. Μια φορά είχε ακούσει τον παππού που έλεγε, σαν είχε αρρωστήσει:

– Καλύτερα να μ' αφήσετε να πεθάνω εδώ, στο ντιβανάκι της τραπεζαρίας, παρά να με πάτε σε νοσοκομείο.

Το νοσοκομείο που έπρεπε να βρει το Μορίς, τον αδελφό της Ρίτας, ήτανε τεράστιο. Ο Πέτρος ανέβηκε μια μαρμάρινη σκάλα, μπήκε σ' ένα διάδρομο κι ένωσε κάτι σαν άδειασμα στο στομάχι, όπως τότε, σ' ένα διαγωνισμό που δε θυμότανε τις καταλήξεις της γενικής πληθυντικού. Ακόμα και τώρα τα μπερδεύει.

Οι τραυματίες, των τραυματιών ή των τραυματιών;
Οι διάδρομοι που οδηγούσαν στους θαλάμους
ήταν γεμάτοι κρεβάτια και πάνω τους άνθρωποι
μπανταρισμένοι, που μόνο τα μάτια τους ξεχώριζαν.
Των τραυματιών είναι, τότε το είχε γράψει λάθος,
καθώς κι όλες τις γενικές, κι ο δάσκαλος κάλεσε τη
μαμά να της πει πως είναι αδύνατος στη γραμματική.
Κι αν το είχε γράψει σωστά, τι θα γινότανε, δηλα-
δή;... δε θα τραυματιζότανε ο Μορίς; Και πού να τον
ανακαλύψει τώρα, που τα μπανταρισμένα κεφάλια
ήτανε όλα όμοια; «Πτέρυξ Β', όροφος Γ', θάλαμος
Β'», έγραφε το χαρτάκι που του είχε δώσει η Ρίτα. Ο
Πέτρος πέρασε τρεχάλα το διάδρομο κι ανέβηκε λα-
χανιαστά τις σκάλες. Νοσοκόμες, γιατροί περνούσα-
νε διαστικά πλάι του και κανένας δεν τον ρώτησε
πού πάει. Στον τρίτο όροφο ο διάδρομος ήτανε
άδειος. Στάθηκε έξω απ' την πόρτα που έγραφε ΘΑ-
ΛΑΜΟΣ Β' και δεν πίστευε στ' αυτιά του. Πίσω από
την κλειστή πόρτα ακουγότανε ακορντεόν και μια γυ-
ναικεία φωνή, βραχνή και τρεμουλιαστή, που τρα-
γουδούσε:

*Κορόιδοο Μουσολίνι,
κανείς σας δε θα μείνει...*

Άνοιξε σιγά σιγά την πόρτα κι έμεινε καρφωμέ-
νος στη θέση του. Όρθια, πάνω σ' ένα τραπέζι, βρι-
σκότανε η Μεγάλη Αντιγόνη του παππού, ντυμένη
τσιλιαδάκι και τραγουδούσε κάνοντας επί τόπου με-
ρικά χορευτικά δήματα, «σημειωτόν», όπως στη γυ-
μναστική. Λίγο πιο κει στεκόντανε μερικές καλοντυ-
μένες κυρίες που κρατούσανε στα χέρια τους χαρτο-

νένια κουτιά, σαν κι αυτά που κουβαλούσε ο Μάικλ, ο αρραβωνιαστικός της Λέλας.

Μια νοσοκόμα γύρισε, μια στιγμή, κατά τον Πέτρο και τον κοίταξε απορροημένα. Της έδωσε το χαρτάκι της Ρίτας, κι εκείνη του έδειξε με το βλέμμα ένα κρεβάτι. Όχι, ο Μορίς δεν ήτανε μπανταρισμένος, μα πλάι στο κάγκελο του κρεβατιού του ήτανε ακουμπισμένο ένα δεκανίκι. Ένα γυαλιστερό δεκανίκι, από ανοιχτό χρώμα, κίτρινο ξύλο. Ίδιο χρώμα, κι έτσι γυαλιστερό, όπως τα φέρετρα, που ήτανε συχνά ακουμπισμένα όρθια, στον τοίχο έξω από το γραφείο κηδειών, στην άλλη γωνιά του σπιτιού τους.

– Γιατί τα φτιάχνουνε τόσο απαίσιο χρώμα; ρώτησε κάποτε την Αντιγόνη.

– Για να είναι αντιπαθητικά, του απάντησε.

Να λοιπόν που έπρεπε και το δεκανίκι να 'ναι αντιπαθητικό.

Ο Μορίς, θαρρείς και δε νοιαζότανε καθόλου που ένα αντιπαθητικό δεκανίκι ακουμπούσε στα πόδια του κρεβατιού του, κοιτούσε τη Μεγάλη Αντιγόνη που τραγουδούσε και της χτυπούσε παλαμάκια, στο ρυθμό του τραγουδιού... Ο Πέτρος πήγε κοντά στο κρεβάτι και στάθηκε απέναντί του. Εκείνος στην αρχή δεν τον πρόσεξε. Ύστερα, μια στιγμή τον πήρε το μάτι του, σταμάτησε να χτυπάει παλαμάκια και τον ρώτησε φωναχτά: «Η μάνα;»

Κάποιος από το πλαϊνό κρεβάτι έκανε: «Σουτ».

– Καλά είναι, απάντησε φωναχτά του Μορίς ο Πέτρος και τότε γύρισε όλος ο θάλαμος και τον κοίταξε.

Έμεινε πολλή ώρα με το Μορίς, ώσπου σταμάτησε να τραγουδάει η Μεγάλη Αντιγόνη, κατέβηκε από

το τραπέζι κι άρχισε να μοιράζει μαζί με τις καλοντυμένες κυρίες εικονίτσες και σακουλάκια με καραμέλες στους τραυματίες. Χάιδευε το μάγουλο – σ' όσους βέβαια δεν είχανε μπανταρισμένο κεφάλι. Του Μορίς του χάιδεψε τα μαλλιά, του είπε: «Γεια σου, λεβέντη». Ο Πέτρος συλλογιότανε τι θα 'λεγε ο παππούς, άμα του διηγιότανε πως η Μεγάλη Αντιγόνη πέρασε ξυστά, δίπλα του – 'μα το άρωμα που φορούσε εκείνη τον έκανε να θυμηθεί πάλι τη γενική του πληθυντικού και το άδειασμα στο στομάχι.

Ο παππούς λέει πως οι αγώνες θένε θυσίες και οι νίκες πόδια και χέρια. Η Ρίτα κλαίει για το χαμένο πόδι του αδελφού της, τα δελτάρια από το θείο Άγγελο δεν έρχονται κι οι νίκες σταμάτησαν: Θαρρείς και δεν κουνάνε πια, έλεγε ο μπαμπάς. Η Αντιγόνη και η Ρίτα εξακολουθούν να πλέκουν κάλτσες για τους στρατιώτες και τις μαζεύουν σ' ένα άδειο χαρτονένιο κουτί απ' αυτά του Εγγλέζου, που το είχε πετάξει η κυρία Λεβέντη στο αυλιδάκι του φωταγωγού. Δυο μέρες τώρα τρανταζόταν ο κόσμος από τους βομβαρδισμούς, μα δεν ήτανε ν' ανέβει πια κανείς, με την κατσαρόλα στο κεφάλι, στην ταράτσα. Πήγαιναν μονάχα απάνω, σα χτυπούσαν λήξη οι σειρήνες, έτσι, για να δούνε, και βρίσκανε τις πλάκες στρωμένες με θραύσματα. Πέρα, κατά την Καστέλλα ο ουρανός ήτανε κατακόκκινος. Έμοιαζε να καίγεται ολόκληρος ο Πειραιάς. Ο Πέτρος ανησυχούσε για το φίλο του το Σωτήρη, γιατί είχε κατέβει από την προηγούμενη με τη μητέρα του στον Πειραιά να βρούνε κάποιον συγγενή που τους είχε τάξει μισό τενεκέ λάδι. Δεν είχανε γυρίσει τη νύχτα κι η γιαγιά του κατέβηκε πρωί πρωί και τους χτύπησε την πόρτα. Έτρεμε ολό-

κληρη, κι η μαμά του Πέτρου την καθυσύχαζε πως δε θα 'χανε συγκοινωνία να γυρίσουν κι έβαλε να της ψήσει ένα χαμομήλι. Η γιαγιά του Σωτήρη είχε μουστάκι. Πρώτη φορά το παρατήρησε. Ο παππούς πάλι ο δικός του είχε ένα μεγάλο ψαρύ μουστάκι και το ξύρισε. Κι η Αντιγόνη λέει πως δε φταίει το ξυρισμένο μουστάκι, αλλά ο πόλεμος, που έγινε ξαφνικά ο παππούς ένα μικρό φοβισμένο γεροντάκι που κρουώνει. Δεν πρόλαβε να φύγει η γιαγιά του Σωτήρη και κατέφτασε η Ρίτα, που έπεσε με κλάματα στην αγκαλιά της Αντιγόνης.

– Αντιγονούλα, χαθήκαμε, μας κήρυξαν και οι Γερμανοί τον πόλεμο. Εμάς τους Εβραίους, λέει η μαμά, θα μας σκοτώσουν όλους.

Ο Πέτρος τα 'χασε. Τόσο καιρό γνώριζε τη Ρίτα κι ούτε είχε ακούσει πως ήτανε Εβραία.

– Εσύ το 'ξερες; ρώτησε αργότερα την Αντιγόνη, σα δρέθηκαν οι δυο τους στο δωμάτιο.

– Το 'ξερα, του απάντησε, μα ούτε το θυμόμουνα.

– Γι' αυτό, λοιπόν, λένε Μορίς τον αδελφό της...

Ύστερα συμφώνησαν με την Αντιγόνη πως αν ποτέ νικούσαν οι Γερμανοί, θα 'κρυβαν οι δυο τους τη Ρίτα στο σπίτι, κρυφά απ' όλους.

– Θα την κρύβω κάτω από το κρεβάτι μου και θα πρέπει να περάσουν πάνω από το κορμί μου για να την πάρουν, είπε η Αντιγόνη και τίναξε το κεφάλι της περήφανα πίσω.

– Θα 'θελες να σε λένε Αλεξία; ρώτησε ο Πέτρος.

– Γιατί; απόρησε εκείνη. Αντιγόνη μ' αρέσει κι ασ μην είναι και πολύ της μόδας.

Τούτη τη φορά έμοιαζε στ' αλήθεια με πόλεμο. Βομβαρδίζονταν μέρα νύχτα τα περίχωρα κι η Αθήνα τρανταζότανε. Οι καμπάνες δε χτυπούσαν πια χαρμόсуна. Ο μπαμπάς όλο και κατέβαζε τα σημαιάκια στο χάρτη πιο χαμηλά και τα 'βλεπε να ζυγώνουνε όλο και πιο πολύ στην Αθήνα. Ο Σωτήρης κι η μαμά του γύρισαν από τον Πειραιά.

– Έρθε η συντέλεια τ'ου κόσμου, κυρία Ελένη μου, έλεγε η μαμά του Σωτήρη στη δική του. Οι Γερμανοί δεν είναι σαν τους κοκορόφτερους τους Ιταλιάνους.

Τη νύχτα η Αντιγόνη ήρθε και στάθηκε πάνω από το κρεβάτι του και τον σκούντηξε.

– Ακούς; του λέει.

Ο Πέτρος πετάχτηκε από τον ύπνο του κι αφουγκράστηκε. Ακουγόταν ένα ουρλιαχτό, σαν να 'κλαιγε λαβωμένο σκυλί. Βγήκανε κι οι δυο τους στο χολ και σταθήκανε στο παράθυρο, που βλέπει στο φωταγωγό. Το ουρλιαχτό ερχότανε από κάτω.

– Είναι ο Στορμ, ψιθυρίζει ο Πέτρος.

Ανοιξαν τα παντζούρια και κοίταξαν κάτω. Από το διαμέρισμα της κυρίας Λεβέντη ακούγονταν ομιλίες και δήματα.

– Τι πάθανε; λέει φοβισμένα η Αντιγόνη. Είναι τρεις τα μεσάνυχτα.

Μέσα στην τραπεζαρία σούρνονταν οι παντούφλες του παππού.

– Εύπνησε κι ο παππούς, απόρησε ο Πέτρος.

Τον βρήκανε μπροστά στο παράθυρο, να κοιτάζει μέσα από τις κουφωτές γρίλιες κάτω στο δρόμο.

– Τι γίνεται, παππού; ρώτησε η Αντιγόνη και προσπάθησε να κάνει τη φωνή της να μην τρέμει.

– Φεύγει ο Μάικλ, ο αρραβωνιαστικός της Λέλας. Μάλλον το σκάει μέσα στη νύχτα, είπε ο παππούς.

– Το σκάει; Η καημένη η Λέλα, κλαψούρισε η Αντιγόνη, που συγκιनिότανε με κάθε ερωτική ιστορία.

– Η καημένη η Ελλάδα, μουρμούρισε ο παππούς. Για να φεύγουν οι Εγγλέζοι, θα πει πως οι Γερμανοί είναι ante portas.

Ο Πέτρος δεν κατάλαβε τι ήθελε να πει ο παππούς με το ante portas, μα δε ρώτησε. Είχε το νου του στο Στορν που δεν έπαυε να ουρλιάζει.

Το άλλο πρωί ο Σωτήρης τον φώναξε και του 'δειξε ένα γεμάτο τσουβάλι.

– Κοίτα, λέει, τι θησαυρός.

Το τσουβάλι ήτανε γεμάτο σόλες για αρβύλες. Χοντρές δερμάτινες σόλες.

– Τις πήρα από την καντίνα των Εγγλέζων, εδώ παρακάτω. Ένα άλλο παιδί πήρε ένα κασόνι τιράντες. Τρέχει ο κόσμος και μαζεύει ό,τι αφήσανε. Το ΣΚΑΣΑΝΕ τα Εγγλεζάκια.

Του πρότεινε μετά να πάει μαζί του στο Μοναστηράκι να πουλήσουνε τις σόλες. Ο Πέτρος ντραπήκε να του πει πως δεν ξέρει κατά πού πέφτει το Μοναστηράκι, μονάχα τον ρώτησε:

– Θ' αργήσουμε;

– Βιάζεσαι για το σχολείο; αστειεύτηκε ο Σωτήρης και του 'δωσε να πιάσει τη μια άκρη του τσουβαλιού.

Πριν γίνει ο πόλεμος, ο Πέτρος δεν κυκλοφορούσε σχεδόν ποτέ πιο μακριά από τη γειτονιά του. Δεν είχε ανέβει ποτέ του ούτε στην Ακρόπολη. Φέτος είχε υποσχεθεί ο κύριος Λουκάτος πως θα τους πήγαινε εκείνος, γιατί όταν ρώτησε ποια παιδιά έχουν πάει

15. στην Ακρόπολη σήκωσαν το χέρι τους μονάχα πέντε.
4- Μα να που έγινε πόλεμος και δεν προλάβανε. Το πιο
ι. μακρινό σημείο που πήγαινε μοναχός του ήτανε ένα
15. οικόπεδο δυο τετράγωνα παρακάτω, που παίζανε
οί μπάλα με το Σωτήρη και με άλλα παιδιά της γειτο-
τι- νιάς. Τώρα έρχεται μέρα που τριγυρίζει σ' ένα σωρό
νυ άγνωστες γειτονιές. Στο σπίτι ξεχνούνε να τον ρωτή-
ι- σουν «Πού ήσουν;». Η μαμά μόνο, αν τύχει και
έχουν φάει οι άλλοι, του λέει: «Σου κράτησα το φαΐ
5. σου». Πριν τον πόλεμο, έτσι και ξεχνιότανε λίγο πα-
ύ- ραπάνω στην μπάλα, έδγαινε η μαμά να τον ψάχνει:
- «Δε θέλω, όταν σουρουπώνει, να 'σαι στα σοκάκια»,
ο τον μάλωνε.

ύ Τώρα που τα σχολεία είναι κλειστά, κι ο πατέρας
- δεν πάει στη δουλειά, η ζωή στο σπίτι έχει αλλάξει.
ο Κανένας δε νοιάζεται πότε είναι η ώρα του φαγητού.
- Ο παππούς είναι σχεδόν πάντα ξαπλωμένος, κουκου-
- λωμένος με μια κουβέρτα, γιατί κρυώνει. Δεν άνα-
· ψαν σόμπα όλο το χειμώνα και παρ' όλο που έξω εί-
· ναι λιακάδα, μέσα στο σπίτι έχει κρύο. Ο μπαμπάς
· κάθεται, όλη τη μέρα, αμίλητος στην πολυθρόνα και
προσπαθεί να πάρει ξένους σταθμούς στο ραδιόφω-
νο. Ακούει εγγλέζικα και γαλλικά, ρώσικα, γερμανι-
κά, κι ας μην καταλαβαίνει λέξη. Η μαμά νευριάζει
μαζί του, γιατί το ραδιόφωνο είναι παλιό και κάνει
σαν καβουρντιστήρι.

– Τι το ακούς, αφού δεν καταλαβαίνεις; του λέει
φουρκισμένα.

– Από το ύφος, κάτι θγάζω, απαντά ο πατέρας
και ξαναθυθίζεται στη σιωπή του.

Ο Πέτρος άκουσε μια μέρα τη μαμά να παραπο-
νιέται στον παππού για τον μπαμπά:

– Τι κάθεται εκεί πετρωμένος. Να τρέξει να βρει
μια δουλειά. Με τις ψωροκαρτέλες θα μας ζήσει;

Ο μπαμπάς, αλήθεια, θαρρείς και μαρμάρωσε
από τη μέρα που κήρυξαν οι Γερμανοί τον πόλεμο.
Δεν τον νοιάζει για τίποτα, παρά μόνο ν' ακούει το
ραδιόφωνο. Η μαμά ξενυχτάει τα βράδια και πλέκει.
Όχι για τους στρατιώτες, μα για κάτι κυρίες που την
πληρώνουν. Ευτυχώς που υπάρχει ο θείος Άγγελος.

Ο Πέτρος δεν το φανταζότανε πως ήτανε τόσο
διασκεδαστικά να τριγυρίζει κανείς στην πλατεία του
Μοναστηρακιού μ' ένα τσουβάλι σόλες. Τώρα πια
δεν είναι ανάγκη να σηκώνουνε το τσουβάλι και να
τους κόβει τα χέρια: το πιάσανε από τις δύο άκρες
και το σέρνανε χάμω. Ό,τι βάζει ο νους πουλιόταν
κι αγοραζόταν εκεί δα, στη μέση της πλατείας. Μια
γυναίκα παζάρευε μια σκάφη της μπουγάδας, τσίγκι-
νη μισοσκουριασμένη, κι ένα μικρό τσαντάκι κεντη-
μένο με πολύχρωμες χάντρες. Ένας παπάς έβγαζε να
πουλήσει κρυφά κρυφά, κάτω από το ράσο του, ένα
εξαπτέρυγο με τα ολόχρουσα φτερά του και στη μέση
έναν άγγελο με σγουρόξανθα κατσαρά μαλλιά. Ένας
γέρος είχε μέσα στην απλωμένη χούφτα του δύο ζευ-
γάρια μανικετόκουμπα και με το άλλο χέρι κρατούσε,
κάτω από τη μασχάλη του, ένα μαύρο γάτο με τερά-
στια πράσινα μάτια. Κάποιος διαλαλούσε πως που-
λάει ένα φέρετρο, μακρύ, πλατύ και άνετο και κάθε
τόσο έμπαινε μέσα στριφογύριζε, κι ύστερα έμενε

ακούνητος με τα χέρια σταυρωμένα και παρίστανε τον πεθαμένο.

– Για κοίτα, τον τραβάει ο Σωτήρης από το μανίκι.

Σε μια γωνιά είχανε στήσει ένα παραβάν από σεντόνια και παίζανε κουκλοθέατρο. Οι κούκλες ξεπρόβαλλαν από πάνω, μα ο ήλιος έκανε διάφανα τα σεντόνια και φέγγιζε από πίσω η σκιά αυτουνού που τις κρατούσε. Μια κούκλα-τσολιάς έδινε κλοτσιές σε μια κούκλα-Ιταλό φαντάρο κοκορόφτερο, που έφευγε μουγκρίζοντας, τρίβοντας τα πισινά του. Δεν πρόλαβε ο τσολιάς ν' αποτελειώσει την τελευταία κλοτσιά κι εμφανίζεται μια κούκλα-Γερμανός μ' ένα αυτόματο, που έδγαζε σπίθες. Ο Πέτρος κι ο Σωτήρης κοιτάζουνε με κομμένη ανάσα. Ο τσολιάς χωρίς όπλο πάλευε με κλοτσιές και κουτουλιές το Γερμανό.

– Δώστου, τσιρίζουν κι οι δυο τους έξαλλα.

Πλάι τους στέκεται ένας ψηλέας με καμπουρωτή μύτη.

– Γεια σας, Ελληνάκια, τους χαϊδεύει τις πλάτες, θα τον φάμε το Γερμαναρά!

Ο τσολιάς παλεύει, ρίχνει κάτω το Γερμανό και του παίρνει και το αυτόματο. Ο Σωτήρης κι ο Πέτρος χοροπηδάνε.

– Ποιο παιδί θέλει νά 'ρθει να τραγουδήσει; ρωτάει ο νικητής τσολιάς από το παραβάν.

– Άντε, τι ντρέπεστε; τους ενθαρρύνει ο ψηλέας.

Ο Πέτρος κι ο Σωτήρης κοιτάζονται αναποφάσιστα.

– Ε, πατριώτη, εδώ είναι δυο λεβέντες, που θένε να τραγουδήσουν, κάνει ο ψηλέας και σπρώχνει τον κόσμο να τους ανοίξει δρόμο.

– Να 'ρθούνε, να 'ρθούνε, φωνάζει ο τσολιάς.
– Μας κρατάτε το σακούλι; λέει ο Σωτήρης.
– Ποιο σακούλι; απορεί ο ψηλέας, που, παρ' όλο που το πατούσε σχεδόν, δεν το είχε φαίνεται, προσέξει.

– Και βέβαια. Πηγαίνετε, Ελληνάκια, να πάρει κουράγιο ο κόσμος.

– Πάμε, παίρνει απόφαση ο Πέτρος, που συλλογίστηκε πως πρέπει επιτέλους και κάποιος άλλος, εκτός από το θείο Άγγελο, να βγάλει ασπροπρόσωπη την οικογένεια.

Φτάσανε στο παραβάν, μπερδεύτηκαν στα σεντόνια, ώσπου να χωθούνε από πίσω. Αυτός που έπαιζε τις κούκλες είναι τόσο αδύνατος, που αν τον φουσήξεις, θα πέσει. Στο ένα χέρι είχε περασμένη την κούκλα-τσολιά και στο άλλο το Γερμανό. Ο Πέτρος κι ο Σωτήρης σηκώνονται στις μύτες για ν' ακουστούν, θαρρείς, καλύτερα οι φωνές τους που είναι λεπτές και παιδιάστικες, μα καθαρές και σωστές:

*Εν τω μέσω φυλής Κολμυρίδων,
νικηφόρος στρατός προχωρεί...*

Όταν τέλειωσαν το τραγούδι και βγήκανε αναποκοκκινισμένοι από το παραβάν, ο κόσμος είχε αρχίσει πια να διαλύεται. Πήγανε εκεί που είχανε αφήσει το τσουβάλι, μα τσουβάλι και ψηλέας είχανε γίνει άφαντοι.

– Δε βαριέσαι, είπε ο Σωτήρης, σκέψου να μην το πουλούσαμε και να 'χαμε να το κουβαλάμε και στο γυρισμό.

– Είδες τι καλά που έπαιζε αυτός και τον τσολιά

λο
τέ-
ρει
ο-
ς,
τη
ύ-
ξε
ί-
ο-
ο
,
ς

και το Γερμανό, θαύμασε ο Πέτρος, που του είχε κά-
νει πολλή εντύπωση, όταν ανακάλυψε πως έπαιζε και
τις δυο κούκλες το ίδιο πρόσωπο.

– Εγώ δε θα δεχόμουν ποτέ να παίξω το Γερμα-
νό, είπε ο Σωτήρης, που να με φλουρώνανε.

– Τι λες, θα τους φάμε και τους Γερμανούς; ρώ-
τησε ο Πέτρος.

– Θα τους φάμε, αποκρίθηκε με σιγουράδα ο Σω-
τήρης. Κρίμα όμως που δεν πρόλαβα να κρατήσω ένα
ζευγάρι σόλες, γιατί οι δικές μου είναι κόσκινο.

Intra portas

Μια μικρή αχτίδα μπήκε μέσα από τη χαραμάδα των παντζουριών κι ακούμπησε πάνω στο κρεβάτι του Πέτρου, ύστερα χάιδεψε το καύκαλο του Θόδωρου που κείνο το βράδυ τον είχε πάρει ο Πέτρος απάνω, γιατί όλοι έλεγαν πως από ώρα σε ώρα θα μπουν οι Γερμανοί στην Αθήνα. Όχι βέβαια πως κινδύνευε ο Θόδωρος, μα έτσι, τον ήθελε ο Πέτρος για συντροφιά και το πιο περίεργο είναι πως η Αντιγόνη δεν έφερε αντίρρηση σαν της το είπε.

Ο Πέτρος άνοιξε τα μάτια του κι άρχισε να παίζει με τα σκονάκια που χοροπηδούσαν μέσα στην αχτίδα. Ήταν Κυριακή, μα με τον πόλεμο οι μέρες δεν ξεχώριζαν η μια από την άλλη. Τι Κυριακή – τι Τρίτη; Τι καθημερινή – τι αργία; Δεν είχε πια κανένα ξέχωρο γούστο. Έχει κι ένα καλό το να πηγαίνεις σχολείο, συλλογίστηκε ο Πέτρος. Καταλαβαίνεις την Κυριακή σαν μια ξέχωρη μέρα, που την περιμένεις ανυπόμονα. Τώρα, αν δεν την είχε το ημερολόγιο με κόκκινα γράμματα, ούτε θα την έπαιρνες είδηση πότε έφτασε. Κάθε πρωί, όποιος πρωτοξυπνούσε έτρεχε να προλάβει να κόψει το φύλλο από το ημερολόγιο

και να κρατήσει το χαρτάκι με το ποιηματάκι ή την παροιμία στο πίσω μέρος. Κοίταξε κατά το κρεβάτι της Αντιγόνης, δεν την είδε, θα είχε σηκωθεί. Ο Πέτρος διάσπηκε να ξεκολλήσει το φύλλο, μη γυρίσει εκείνη στο δωμάτιο και τον προλάβει. ΚΥΡΙΑΚΗ 27 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1941 – Συμεών συγγενούς του Κυρίου και Ποπλίωνος.

Η παροιμία που έγραφε από πίσω ήτανε πολύ αστεία:

*Ή στραβός είναι ο γιαλός
ή στραβά αρμενίζουμε.*

Της την έσκασα της Αντιγονούλας, συλλογίστηκε κι έκρυψε το φύλλο μέσα σ' ένα βιβλίο. Ο Θόδωρος έφερνε βόλτες στο δωμάτιο και χτυπούσε το καβούκι του στα έπιπλα. Ο Πέτρος τέντωσε τα χέρια του, χασμουρήθηκε και ξάφνου έδωσε μια κλοτσιά και πέταξε τα σκεπάσματα. Του ήρθε μια καταπληχτική ιδέα. Σηκώθηκε από το κρεβάτι κι άρχισε να σκαλίζει φουριαστά τις λαδομπογιές της Αντιγόνης. Πήρε ένα σωληνάριο με κόκκινη μπογιά, τσάκωσε το Θόδωρο που δεν είχε προλάβει να χωθεί κάτω από τον κομό, κι έγραψε μ' ένα πινέλο στο καβούκι του: 27 Απριλίου 1941. Σαν τέλειωσε, άφησε τη χελώνα χάμω. Αλήθεια, ήτανε πολύ ωραίο αυτό το ζωντανό ημερολόγιο, έτσι που τριγυρνούσε μέσα στο δωμάτιο. Μπορεί να τον έκανε γούστο η Αντιγόνη και να μην ήθελε να τον ξανακατεβάσουν στην αποθήκη. Αλήθεια, τι έπαθε η αδελφή του και σηκώθηκε τόσο πρωί; Από την τραπεζαρία ακούστηκε το ραδιόφωνο που έπαιζε στη διαπασών τον εθνικό ύμνο.

– Παππού, έβαλε μια φωνή, χαμήλωσέ το, θα σηκώσεις τη γειτονιά στο ποδάρι.

Άκουσε φουριαστά βήματα κι είδε τη μαμά και την Αντιγόνη να στέκουν στην πόρτα του δωματίου. Η Αντιγόνη είχε τσιτώσει τα μαλλιά της και τα είχε δέσει μ' ένα μαύρο φιόγκο.

«Τι το 'κανε σήμερα το κουνουπιδένιο κεφάλι τής Ντιάνας Ντάρμπιν;» αναρωτήθηκε ο Πέτρος.

Πήγε κάτι να πει, μα τον έκοψε η τρομαγμένη φωνή της μαμάς:

– Ακούτε;

Η Αντιγόνη έτρεξε στο παράθυρο κι αφουγκράστηκε το δρόμο.

– Σαν αλυσίδες από τανκς, είπε ψιθυριστά.

– Μπήκανε οι Γερμανοί, ξεφώνισε ο Πέτρος, κι έτρεξε κι αυτός στο παράθυρο κι έκανε ν' ανοίξει τα παντζούρια.

– Μη, ακούστηκε η κραυγή της μαμάς, τα παντζούρια θα μείνουν κλειστά.

Στριμώχτηκαν και κοίταζαν μέσα από τις κουφωτές γρίλιες. Έξω ερημιά. Κλειστά τα παραθυρόφυλλα και τα ρολά των μαγαζιών κατεβασμένα. Το 'νιωθες μονάχα πως πίσω από κάθε γρίλια κοίταζαν κι άλλοι, σαν κι αυτούς, με διάπλατα μάτια.

...Όταν μπήκε ο Κλαύδιος θριαμβευτής στην πόλη, βρήκε τα σπίτια κλειστά και τους δρόμους έρημους. Ούτε ένα σκυλί ακόμα ούτε γάτα ούτε ψυχή ζωντανή...

...Ένιωθε μονάχα χιλιάδες μάτια να τους κοιτάζουν, πίσω από τα καφασωτά παραθυρόφυλλα. Και τότε ο Κλαύδιος κατάλαβε πως ο εχθρός χωρίς όπλα, ο εχθρός που έχει μίσος στα μάτια είναι ο πιο δυνατός...

Για μια στιγμή κι ο Πέτρος νόμιζε πως είναι στις

και
ίου.
είχε
τής
φω-
ρά-
, κι
ι τα
αν-
ρω-
υλ-
ιω-
' κι
πό-
ρη-
υχή
τά-
ζαι
λα,
να-
τις

Συρακούσες, όταν μπήκαν οι Ρωμαίοι και κατέλαβαν την πόλη.

Όλοι στο σπίτι είναι βουβοί, λες κι ο εχθρός παραμονεύει κάπου σ' όλες τις γωνιές. Ο πατέρας ξεκρέμασε το χάρτη με τα σημαιάκια και τον έσκισε μικρά κομματάκια. Το ραδιόφωνο βουβάθηκε κι αυτό και δε μεταδίδει τίποτα. Έτσι, που δε μιλάει κανένας τους, είναι σαν να 'χουμε κανένα βαριά άρρωστο στο σπίτι. Θυμάται τον παππού του Σωτήρη, πριν πεθάνει, που περπατούσανε όλοι στις μύτες, κι ο Σωτήρης με τις κάλτσες. Μια στιγμή ακούστηκε ένα γκουπ, κι όλοι πετάχτηκαν. Ήτανε ο Θόδωρος που είχε σταθεί μπροστά στην πόρτα.

– Για κοιτάχτε, είπε ξαφνιασμένη η Αντιγόνη, κι έδειξε τη ράχη του Θόδωρου.

Ύστερα είπε πως οι χελώνες ζούνε κι εκατό χρόνια, κι έτσι όλος ο κόσμος θα ξέρει πως πριν έναν αιώνα τέτοια μέρα πάτησαν οι Γερμανοί την Αθήνα.

– Αυτό είναι, παππού, το ante portas που έλεγες; ρώτησε ο Πέτρος.

– Όχι, αυτό είναι το intra portas, είπε ο παππούς.

Τις πρώτες τρεις μέρες δε βγήκε κανείς τους από το σπίτι. Ο Πέτρος ανεβοκατέβαινε στο Σωτήρη και τρύπωναν σ' ένα μικρό καμαράκι που μόλις χωρούσε το κρεβάτι του Σωτήρη. Σκαρφάλωναν κι οι δυο πάνω του και κοίταζαν μέσα από τις χαραμάδες του παντζουριού στο δρόμο τους Γερμανούς με τις πράσινες στολές, τους ξυρισμένους σβέρκους και τα ψόφια μάτια.

Το πρωί της δεύτερης μέρας ο Πέτρος κι ο Σωτήρης το αποτόλμησαν κι ανέβηκαν κρυφά στην ταρά-

τσα, από τη σιδερένια στριφογυριστή σκάλα της υπηρεσίας. Το σπίτι τους ήτανε σε μια ανηφόρα κι από την ταράτσα φαινότανε κατακάθαρα ως και η Ακρόπολη.

– Κοίτα, λέει ο Σωτήρης, τι παράξενα που κουνάει η σημαία.

Φυσούσε αέρας κι η σημαία πάνω στην Ακρόπολη στημένη σ' ένα ψηλό κοντάρι, στην ανατολική άκρη του λόφου, κυμάτιζε γρήγορα τρέμοντας, κι έμοιαζε σαν μια μουντζαλιά. Μια στιγμή το αέρι δυνάμωσε κι η σημαία ξεδιπλώθηκε ολότελα.

– Μάνα μου, του ξέφυγε του Σωτήρη.

Σμίξανε, κοντά κοντά, τα κεφάλια τους και κοίταξαν. Η σημαία που απλώθηκε δεν ήτανε η γαλάζια, η ελληνική, παρά μια κόκκινη μ' έναν τεράστιο, φριχτό σταυρό στη μέση, που οι άκρες του, θαρρείς, γέρνανε σαν νύχια άγριου πουλιού.

Κατεδήκανε νυχοπατώντας από την ταράτσα, μην τους πάρουν μυρωδιά, με την καρδιά σφιγμένη.

Οι μεγάλοι κλαίγανε πρωί βράδυ και δεν τολμούσε κανείς να προφέρει το όνομα του θείου Άγγελου, γιατί τότε τα χέρια του παππού τρέμανε σαν να 'τανε εκατό χρονώ. Ούτε κι ο μπαμπάς του Σωτήρη είχε γυρίσει. Κι η Αντιγόνη έγραφε ποιήματα. Μάλιστα! Καθότανε στο κρεβάτι της κι απάνω στα γόνατά της είχε ένα μεγάλο τετράδιο με βυσσινί εξώφυλλο. Δεν του έδειχνε βέβαια ποτέ τι έγραφε, μόνο καμιά φορά τον ρωτούσε.

– Πες μου μια λέξη, που να ριμάρει με το καταχτητές.

Ο Πέτρος άλλο από το «μουλωχτές» και «φακές» δεν έβρισκε να της πει. Φακές! Τρίτη μέρα που τρώνε

υπη-
από
κρό-
κου-
τολη
ικρη
ιαζε
ε κι
ιοί-
ζια,
ορι-
έρ-
ιην
ού-
ου,
ινε
ίχε
α!
ης
εν
ρά
χ-
ς»
ε

φακές. Κάθε φορά που τις ξαναζεσταίνει η μαμά προσθέτει νερό και γίνονται όλο και πιο άνοστες. Όλοι τρώνε ανόρεχτα, κι ο Πέτρος ντρέπεται που πεινάει και δεν του κόπηκε μια σταλιά η όρεξη, έστω κι αν χτυπάνε γκουπ γκουπ οι γερμανικές μπότες πάνω στις πλάκες του πεζοδρομίου, κάτω από τα παράθυρά τους.

Εκείνο το απόγευμα τους κόπηκε η ψυχή με το Σωτήρη, σαν είδανε ένα γερμανικό αυτοκίνητο να σταματάει μπροστά στην πόρτα τους. Απόμειναν με τα μάτια γουρλωμένα να κοιτάζουνε ένα Γερμαναρά στρατιώτη που πήγε κι άνοιξε την πίσω πόρτα του αυτοκινήτου και στάθηκε κλαρίνο. Από μέσα βγήκε η Λέλα της κυρίας Λεβέντη, με τα μαλλιά βαμμένα ξανθά σαν άχερο, κι ένας άλλος Γερμανός, αξιωματικός αυτός, ξασπρουλιάρης. Ο σοφέρ φορτώθηκε μια χαρτονένια κούτα που έμοιαζε πολύ μ' εκείνη που 'χε βγάλει από το πορτ μπαγκάζ του ο Μάικλ, ο Εγγλέζος αρραβωνιαστικός.

Ο Πέτρος άφησε το Σωτήρη κι έτρεξε να πει το νέο στην Αντιγόνη. Καθώς κατέβαινε τη σκάλα άκουσε δήματα που ανέβαιναν κι έσκυψε να δει. Ένας Έλληνας στρατιώτης με κουρελιασμένη στολή, με γένια, και του 'κανε νόημα μ' ένα μαύρο βρόμικο χέρι. Ο Πέτρος τρόμαξε με τα μάτια του στρατιώτη, που ήτανε κατακόκκινα, λες και στάζανε αίμα. Έκανε να ξανανέβει τη σκάλα του Σωτήρη.

– Πετράκη.

Χίμηξε τότε κι αγκάλιασε το βρομιάρη. Εκείνος τον έσπρωξε.

– Μη, θα γεμίσεις ψείρες.

Τα παράσημα, οι φρεσκογουαλισμένες μπότες που

μύριζαν βερνίκι, το άσπρο άλογο, το σπαθί που θ' αστραφτοκοπούσε, οι νίκες και τα κατορθώματα, κι οι ηρωισμοί, όλα αυτά που περίμενε ο Πέτρος με το γυρισμό του θείου Άγγελου, βούλιαξαν σε μια στιγμή.

– Τι έπαθες; ρώτησε ο θείος με κουρασμένη φωνή.

Τότε ο Πέτρος πρόσεξε πως το ένα του πόδι ήτανε μπανταρισμένο με κάτι βρόμικα κουρέλια. Έφτασε μ' έναν πήδο την πόρτα τους κι άρχισε να χτυπάει σαν τρελός με τις γροθιές του.

– Ανοίξτε, ανοίξτε, γύρισε ο θείος Άγγελος.

Στο ντιβάνι του παππού κάθεται ένας αδύνατος άντρας με ρουφηγμένα φρεσκοξυρισμένα μάγουλα, με βαθουλωμένα κόκκινα μάτια. Φοράει την πιτζάμα του μπαμπά και κολυμπάει μέσα της. Το ένα του πόδι, ξιπόλητο, σε μια πράσινη παντούφλα της μαμάς – ο μπαμπάς φορεί τις δικές του, δεν έχει άλλο ζευγάρι – που περισσεύει η φτέρνα του, και το άλλο γυμνό, με το μεγάλο δάχτυλο τυλιγμένο σε καθαρές γάζες. Ο άντρας αυτός είναι ο θείος Άγγελος, η μόνη ελπίδα της οικογένειας να 'χει κι αυτή τον ήρωά της. Είναι κείνος που θα γύριζε από το μέτωπο με παράσημα και πλάκα τα γαλόνια και θα 'μπαινε στην Αθήνα καβάλα στο άλογο, εκείνος που θα διηγιότανε πώς κατέλαβαν το τάδε ύψωμα με θούρια, πώς κείνοι που πληγώνονταν έπεφταν πάνω στην ασπίδα τους – λάθος, δεν έχουμε τώρα ασπίδες – έπεφταν πλάι στο τουφέκι τους και ξεψυχούσαν φωνάζοντας «μολών λαβέ», κι οι γελοίοι Ιταλοί, οι κοκορόφτεροι, που

θρέμανε το κρύο και τα χιόνια και τους φαντάρους μας, φεύγανε πατείς με πατώ σε να σωθούν, ρίχνοντας τα όπλα τους.

Τι θα 'χει να πει ο Πέτρος αύριο του Σωτήρη που θα περιμένει πώς και τι ν' ακούσει τους άθλους του θείου Άγγελου; Να του πει πως μιλούσε όλο για τα μάλλινα που δε φτάνανε ποτέ στην πρώτη γραμμή, για τις αρβύλες που έμπαζαν νερά και τα κρουοπαγήματα; Δεν είπε «μας θέριζαν τα βόλια», αλλά «μας θέριζαν οι χιονίστρες». Να πει πώς γύριζε ο θείος Άγγελος ψειριασμένος με κατακομματιασμένα άρβυλα, από χωριό σε χωριό να βρει ένα κομμάτι ψωμί, μα είχανε περάσει άλλοι πριν απ' αυτόν, κι αδειάσανε τα χωριά από τρόφιμα ή τα κρύβανε οι χωριάτες; Να πει πως έδωσε το χρυσό μενταγιόν της Ρίτας για μισό καρβέλι;

– Κι όμως τους Ιταλούς τους νικήσαμε, λέει άξαφνα με πείσμα ο Πέτρος.

– Πάει πια αυτό, απάντησε κουρασμένα ο θείος και ζήτησε να πάει να πλαγιάσει, γιατί είχε μέρες και μέρες άυπνος.

Ο Πέτρος θα 'λεγε στο Σωτήρη πως δεν τους διηγήθηκε τίποτα, γιατί ήτανε κουρασμένος, ή θα βγάλει ο ίδιος από το μυαλό του μια ιστορία. Πως γύρισε ο θείος πάνω σε άλογο – καλά που δεν τον είδε ο Σωτήρης, σαν έφτασε – και τους διηγήθηκε πώς στριφογύριζε το σπαθί του κι οι Ιταλοί το σκάγανε σαν λαγοί.

Δε χρειάστηκε όμως να πει το ψέμα του. Την άλλη μέρα που βγήκαν πια επιτέλους έξω, οι δρόμοι είχανε γεμίσει κουρελιάρηδες στρατιώτες, που ζητούσανε παλιά ρούχα και λίγο φαγητό. Ο μπαμπάς του Σωτήρη δε γύρισε ποτέ, ούτε καν κουρελής ή σακάτης.

– Τι να πούμε στη Ρίτα; του είπε η Αντιγόνη την ώρα που έπεσαν να κοιμηθούν, ενώ τύλιγε τα κουρελάκια της.

– Για το μενταγιόν της; ρώτησε ο Πέτρος.

– Όχι, που νόμιζε πως θα γυρίσει ήρωας.

Και να 'χε τραυματιστεί σε μάχη, πάει καλά, συλλογιέται ο Πέτρος, μα να πάθει χιονίστρες...

Σβήσανε το φως και πριν τους πάρει καλά καλά ο ύπνος πετάχτηκαν. Από το δωμάτιο της μαμάς ακουγότανε μια βραχνή, άγρια φωνή: «Το πολυβόλο... πιάσε το πολυβόλο δεξιά...» Κι ύστερα ακούστηκε καθησυχαστική η φωνή της μαμάς: «ΗΣύχασε, Άγγελε».

– Πολέμησε λοιπόν..., ψιθυρίζει με χαρά η Αντιγόνη.

– Βλέπει εφιάλτη τις μάχες, ενθουσιάζεται κι ο Πέτρος.

Ύστερα αποκοιμήθηκαν κι οι δυο τους ήρεμα και βαθιά και δεν άκουσαν το θείο Άγγελο, που φώναζε: «Μη, μην τον χτυπάτε... είναι αιχμάλωτος...»

Ο Γιαούρτερ

Ο Γερμανός της Λέλας της κυρίας Λεβέντη αποφάσισε να δαμάσει το Στορμ. Γιατί ο Στορμ, όσο και να 'ναι σκύλος, δεν το παραδέχεται ν' αλλάξει αφεντικό, όπως η Λένα αρραβωνιαστικό. Το Γερμανό τον λένε Γκούντερ. Ο Πέτρος όμως κι ο Σωτήρης τον βάφτισαν Γιαούρτερ. Μόλις πλησιάσει ο Γιαούρτερ το Στορμ, που είναι σχεδόν πάντα δεμένος στο αψιδάκι του φωταγωγού, γρυλίζει και του δείχνει τα δόντια του.

Εκείνο το μεσημέρι ο Πέτρος είχε σταθεί στο παράθυρο του χολ και... μύριζε. Από το κάτω πάτωμα, από την κουζίνα της κυρίας Λεβέντη, ερχότανε μια μυρωδιά μπριζόλας. Έβγαλε το κεφάλι του έξω κι έκλεισε τα μάτια για να νιώσει καλύτερα τη μυρωδιά, κι όταν τ' άνοιξε είδε το Γιαούρτερ να βγαίνει στο φωταγωγό από την πόρτα της κουζίνας. Φορούσε μονάχα το παντελόνι του κι ένα φανελάκι και στο χέρι του κρατούσε ένα μαστίγιο. Ο Στορμ μόλις τον είδε τέντωσε την αλυσίδα του κι άρχισε να γαβγίζει και τότε ο Γιαούρτερ τον χτύπησε με το μαστίγιο. Ο Στορμ κουλουριάστηκε και μούγκρισε πονεμένα, μα

μόλις έκανε να τον πλησιάσει ο Γιαούρτερ, θαρρείς και ξέχασε τον πόνο κι άρχισε πιο άγριο το γάβγισμα. Έστερα σαν είδε το μαστίγιο να ξανακατεβαίνει, πήδησε σβέλτα, άλλαξε θέση και το μαστίγιο χτύπησε τις πλάκες. Ο Γιαούρτερ έγινε κόκκινος σαν παντζάρι, μα δεν ξανασήκωσε το μαστίγιο, γύρισε την πλάτη του στο Στορμ και στάθηκε ακούνητος σαν άγαλμα. «Τι κάνει;» αναρωτήθηκε ο Πέτρος. Στεκότανε έτσι κάμποσο κι όταν πια ούτε ο Πέτρος ούτε ο Στορμ το περίμεναν, γύρισε σαν αστραπή κι έδωσε μια με το μαστίγιο στο σκύλο. Η καμτσικιά τον πήρε στη μούρη, κι ο κακομοίρης ο Στορμ μούγκριζε και κουνούσε σαν τρελός το κεφάλι του. Άστραψε το μάτι του Γιαούρτερ, είπε κάτι σαν φράχτεν και μπήκε μέσα στο σπίτι όλος καμάρι.

Ο Πέτρος δεν κρατιότανε άλλο, κατέβηκε από τη σκάλα της υπηρεσίας κι έτρεξε στο αυλιδάκι. Ο Στορμ μόλις τον είδε κούνησε την ουρά του, ζύγωσε κι άρχισε να τρίβει το πονεμένο του μουσούδι πάνω στα γυμνά γόνατα του Πέτρου. Η πόρτα της κουζίνας ξανάνοιξε και φούντωσε στο αυλιδάκι η μυρωδιά της μπριζόλας. Στο άνοιγμά της στεκόταν η Λέλα.

– Φύγε, τρελάθηκες; ψιθυρίζει τρομαγμένα στον Πέτρο.

Ο Πέτρος είχε αγκαλιάσει το κεφάλι του Στορμ. Στο στομάχι του ένιωθε ένα λίγωμα από τον μπριζολίσιο αγέρα, το χέρι του ήταν υγρό από τα δάκρυα του Στορμ. Δεν το 'ξερε πως κλαίνε και τα σκυλιά. Άφησέ το Στορμ και στάθηκε αντίκρου στη Λέλα.

– Δεν τον φοβάμαι το Γιούρτερ σου, της λέει κι απόρησε κι ο ίδιος πώς το 'πε.

Έθελε να της πει κι άλλα. Για το Μάικλ, που της

τραγουδούσε: «My bonnie lies over the ocean...».

– Πέτρο!

Η τρομαγμένη φωνή της μαμάς τον συνέφερε κι ούτε το κατάλαβε πώς βρέθηκε στο σπίτι. Η μαμά έτρεμε ολόκληρη.

– Θα μας βάλεις σε μπελάδες, τον μαλώνει. Να μη σε ξαναδώ με το σκύλο.

Ύστερα τον είδε που κατσούφιασε και συνέχισε:

– Θα ρεφείς πως δε μου κοστίζει εμένα να τις χαιρετάω, μάνα και κόρη; Μα τι κάνουμε;

Ευτυχώς η Αντιγόνη συμφώνησε μαζί του. Δε θα τις χαιρετούσανε, μάνα και κόρη, κι ας απαντιόντανε μύτη με μύτη στη σκάλα. Όσο για το Στορμ, το πήρε απόφαση, θα τον γλίτωνε. Αν δε δεχότανε ο Σωτήρης να τον βοηθήσει, θα το 'κανε μοναχός του. Ένωσε να τον πλημμυρίζει αβάσταχτο μίσος για το Γιαούστερ το Γερμανό, που μαστίγωνε το αλυσοδεμένο Στορμ, γιατί δεν τον αναγνώριζε για αφεντικό.

Ο Σωτήρης συμφώνησε για το γλιτωμό του Στορμ, μόνο είπε πως έπρεπε να βρούνε ένα σπίτι να τον πάνε. Ο Πέτρος συλλογίστηκε το Γιάννη, το παιδί από το γυμνάσιο, που έμενε απέναντί τους και βοηθούσε τότε τότε την Αντιγόνη στα μαθηματικά. Θα πήγαινε να τον βρει αύριο. Αν του 'λεγε του Γιάννη η Αντιγόνη, ο Πέτρος ήτανε σίγουρος πως θα δεχότανε αμέσως, γιατί της είχε μεγάλη συμπάθεια, εκείνη όμως προτιμούσε κείνον το σαχλάκια το Δημήτρη.

– Αλήθεια, τι απόγινε ο Δημήτρη σου; τη ρώτησε μια και τον θυμήθηκε.

– Πρώτον, δεν είναι «μου», κι ύστερα ούτε θέλω να τον δω.

– Γιατί; απόρησε ο Πέτρος, που θυμότανε με τι

καμάρι περπατούσε η αδελφή του πλάι του, τότε που είχανε πάει στον κινηματογράφο.

– Γιατί τον είδα μια μέρα και μου είπε πως οι Γερμανοί θα νικήσουν, γιατί ξέρουν να πολεμούν!

– Μα αυτός πήγαινε στο Αμερικανικό κολέγιο! απόρησε ο Πέτρος, κι όπως η Αντιγόνη δεν απαντούσε, ξαναρώτησε: Και τώρα ποιος σ' αρέσει;

– Τώρα είναι κατοχή, είπε η Αντιγόνη με τόσο δραματική φωνή, που θα τη ζήλευε κι η Μεγάλη Αντιγόνη του παππού.

*
**

Την πρώτη μέρα που βγήκε ο Πέτρος με το Σωτήρη στο δρόμο, μετά που μπήκαν οι Γερμανοί στην Αθήνα, νόμιζε πως βρίσκεται σε μια ξένη πολιτεία. Μια πολιτεία γεμάτη Γιαούρτερ, που αντί να μιλούνε κάνανε χρουστ χριστχ, όπως όταν είχανε «τεχνικά» στο σχολείο και ο κύριος Λουκάτος δεν τους άφηνε να βγάλουν άχνα και δεν ακουγότανε, σ' όλη την τάξη, παρά το χρουστ χριστχ που κάνανε τα ψαλίδια τους κόβοντας τα χαρτόνια. Ο κύριος Λουκάτος ήθελε να φτιάξουνε σπίτια από χαρτόνια και να στήσουνε μια ολόκληρη πολιτεία. Δεν πρόλαβαν να την τελειώσουν, έγινε ο πόλεμος. Χρουστ χριστχ μια βουδή τάξη, που ακούγονται μονάχα τα ψαλίδια που κόβουν, έτσι έγινε τώρα η Αθήνα.

– Ε, όχι κι αυτό! τον τραβάει ο Σωτήρης από το μανίκι.

Στην απέναντι μεριά του δρόμου περνάει μια ομάδα Ιταλών με λοφία και κοκορόφτερα, περνάνε και τραγουδάνε, σαν να μην έχει συμβεί τίποτα, σαν να

μην προχωρούσε κάθε μέρα ο μπαμπάς τα σημαϊάκια στο χάρτη, που κοντεύανε να φτάσουνε τη θάλασσα από την άλλη μεριά της Αλβανίας. Όχι, λοιπόν, κι οι φρατέλοι να σουλατσάρουν νικητές μέσα στην Αθήνα.

Ο Πέτρος σφίγγει τις γροθιές του. Νιώθει όπως όταν πάλευε στην αυλή του σχολείου με κανένα συνομήλικό του και τον νικούσε, κι ερχότανε μετά κανένας μεγάλος και, φυσικά, τον έβαζε κάτω. Τσούζανε τα μάτια του τότε προσπαθώντας να κρατήσει τα δάκρυα, ένιωθε να τον πνίγει το άδικο, μα τι να πει, που οι μεγάλοι είχανε κάνει νόμο και κανένας μικρός δεν τολμούσε να διαμαρτυρηθεί!

«Κο-μαν-ντα-τούρα», «Κο-μαν-ντο-τάπα», «Κο-μαν-ντο-πιάτσα», συλλαβίζουνε με το Σωτήρη τις καινούριες επιγραφές, που γέμισαν τα κτίρια και οι δρόμοι. «Φερ-μπότεν» διαβάζουνε με δυσκολία μια επιγραφή, που υπάρχει σχεδόν όπου γυρίσεις να κοιτάξεις. Ο Πέτρος θα ρωτήσει την Αντιγόνη τι θα πει. Ξέρει κάτι λίγα γερμανικά, που τα 'χε μάθει απ' όταν έκανε παρέα με τ' αγόρια από το Γερμανικό σχολείο.

Στη γωνιά ενός δρόμου κάθονταν δυο κουρελήδες στρατιώτες, ντυμένοι μισό χακί, μισό πολιτικά και ζητούσανε με μια κουρασμένη και άχρωμη φωνή από τους περαστικούς.

– Μια βοήθεια, να γυρίσουμε σπίτι.

Ο Σωτήρης πλησίασε τον έναν και τον κοίταζε παράξενα.

– Τι κοιτάς έτσι; τον τραβάει από το πουκάμισο ο Πέτρος.

– Τίποτε, κάνει εκείνος αφού ξεμάκρυναν λίγο. Μου φάνηκε σαν τον πατέρα.

– Θα δεις, θα γυρίσει, λέει με σιγουράδα ο Πέτρος. Μπορεί να 'χει πάθει αμνησία..., το διάβασα σ' ένα βιβλίο.

– Οχ, κι εσύ με τα βιβλία σου, νευρίασε τόσο ο Σωτήρης, που ο Πέτρος παραξενεύτηκε.

Είχανε φτάσει πια στην Ομόνοια και λέγανε να σκαρφαλώσουν πίσω από κανένα τραμ, για να γυρίσουνε σπίτι, όταν είδανε κόσμο να τρέχει και σα ρώτησαν τι συμβαίνει, όλοι απαντούσανε ψιθυριστά: «Αιχμαλώτοι». Χωρίς να το καταλάβουνε καλά καλά, βρεθήκανε κι αυτοί να τρέχουν λαχανιαστά, πίσω από μια παχουλή γυναίκα που 'σερνε τις παντούφλες της και ξεφυσούσε σαν φουσερό. Εκεί που σταματούσε ο κόσμος, σταματήσανε κι αυτοί. Είχανε βρεθεί έξω από το Πολυτεχνείο. Μέσα στον κήπο καθόντανε κατάχαμα στρατιώτες με εγγλέζικη στολή. Οι πιότεροι είχανε μισόκλειστα τα μάτια κι αφήνανε το μεσημεριάτικο ήλιο να τους χτυπάει κατακέφαλα, άλλοι προσπαθούσανε να γείρουν το κεφάλι, κάτω από λίγη σκιά που κάνανε οι αναιμικές νεραντζιές. Θαρρείς και παίζανε το παιχνίδι «τα αγάλματα», που άμα σε άγγιζε αυτός που τα φυλούσε, έπρεπε να πάρεις μια στάση και να μείνεις ακούνητος, αλλιώς, «καιγόσουνά».

Ξαφνικά, κάτι έπεσε μαλακά πάνω στο κεφάλι ενός αιχμαλώτου. Ήτανε ένα κομμάτι ψωμί που του είχε πετάξει κάποιος από το δρόμο. Ο Εγγλέζος, που έμοιαζε του Μάικλ – όλοι οι Εγγλέζοι μοιάζουνε του Μάικλ – κοίταξε στην αρχή αποχαυνωμένος το ψωμί, ξαφνικά το άρπαξε κι άρχισε να το τρώει λαίμαργα. Πέφτουνε τώρα βροχή τα ξεροκόμματα, τσιγάρα, πατάτες, καραμέλες. Τα πετούσε ο κόσμος, από τα κά-

– Καλάααα, τραγούδησε ο Γιάννης τη φράση του, πάω για το βιβλίο.

Ο Πέτρος έκανε πως παίζει με το Θόδωρο, μα όλο είχε στημένο το αυτί του στο ταβάνι. Είχανε συνεννοηθεί με το Σωτήρη που παραμόνευε από το παράθυρο. Μόλις θα 'βλεπε το Γιαούρτερ και τη Λέλα να φεύγουν, θα 'ριχνε μια καρέκλα με φόρα στο πάτωμα για να καταλάβει ο Πέτρος.

«Γκαπ», ο Πέτρος πετάχτηκε. Πετάχτηκε και η Αντιγόνη που είχε θυθιστεί στο βιβλίο με τα ποιήματα, που της είχε φέρει ο Γιάννης.

– Κι αυτός ο Σωτήρης, λέει εκνευρισμένα, ούτε μια στιγμή ησυχία δεν έχει.

Ο Πέτρος έκανε πως δεν άκουσε και γλίστρησε στην κουζίνα. Ευτυχώς ήτανε νωρίς ακόμα για να ετοιμάσει η μαμά το φαγητό. Άνοιξε την πόρτα της κουζίνας και κοίταξε κάτω στο αυλιδάκι. Ο Στορμ τον είδε κι άρχισε να του κάνει χαρές.

– Σουτ, του ψιθύρισε.

Κι ο Στορμ θαρρείς κατάλαβε και κουνούσε μόνο την ουρά του.

Κατέβηκε σιγά τη στριφογυριστή σιδερένια σκάλα κι έφτασε κοντά στο Στορμ.

– Καλός... καλός Στορμ, τον χάιδεψε.

Θυμήθηκε πως ο Στορμ δεν καταλαβαίνει ελληνικά, κι άρχισε να του λέει κάτι λέξεις στα εγγλέζικα που τα είχε ακούσει από το Μάικλ. Του 'βγαλε την αλυσίδα, που ήτανε περασμένη στον κρίκο της λαιμαριάς και τον χτύπησε ελαφριά με το χέρι στο σβέροκο. Ο Στορμ σαν να απόρησε, μα τον ακολούθησε πειθήνια, χωρίς άχνα. Ο Πέτρος τον πήγε στην αποθήκη, όπου περίμενε από ώρα ο Γιάννης.

ου,
όλο
'εν-
ρά-
να
μα
ι η
μα-
ύτε
ησε
να
της
ορμ
όνο
ίλα
ρνι-
ικα
την
μα-
κο.
θή-
κη,

– Το διαβάζει η Αντιγόνη το βιβλίο; ρώτησε ψιθυριστά ο Γιάννης μόλις τον είδε.

«Βρήκε ώρα να με ρωτήσει», συλλογίστηκε ο Πέτρος, κι απάντησε ψιθυριστά κι αυτός:

– Το διαβάζει.

– Σου είπε τίποτα να μου πεις; ξαναρώτησε ο Γιάννης.

– Όχι, απάντησε διαστικά ο Πέτρος. Δεν καταλαβαίνει ελληνικά, πρόσθεσε μετά.

– Ποιος; τα 'χασε ο Γιάννης.

– Ο Στορμ, έτσι λένε το σκύλο.

– Θα του μάθει ο φίλος μου, αστειεύτηκε ο Γιάννης. Κι ύστερα πρόσθεσε: Δε θα την είδε ακόμα την αφιέρωση.

– Ποιος; απόρησε τώρα ο Πέτρος που είχε αγκαλιάσει το Στορμ από το λαιμό και του 'λεγε: «Γιάννης, good... Γιάννης, friend».

– Η Αντιγόνη, απάντησε ο Γιάννης κι έπιασε το Στορμ από τη λαιμαριά.

Ο Πέτρος πήγε κι άνοιξε το μικρό πορτάκι της αυλής που έβγαζε σ' ένα δρομάκι, στο πίσω μέρος του σπιτιού.

– Δεν είναι κανείς, ψιθύρισε του Γιάννη.

Μόλις είχε αρχίσει να νυχτώνει. Στάθηκε και τους κοίταζε ώσπου έστριψαν τη γωνιά. Ο Γιάννης κρατούσε το Στορμ πάντα από τη λαιμαριά, και κείνος ακολουθούσε, λες και το 'ξερε πως πήγαινε με φίλο. Ο Πέτρος γύρισε γρήγορα γρήγορα στο σπίτι και είδε πως κανείς δεν τον είχε πάρει είδηση.

Είχανε φάει πια το βραδινό, η μαμά κι η Αντιγόνη είχανε μαζέψει το τραπέζι, κι ο παππούς άπλωσε την πασιέντσα του. Οι βραδιές ήτανε ζεστές, ανοι-

ξιάτικες, μα καθόντανε με κατάκλειστα τα παράθυρα και κατεβασμένες τις μπλε σκούρες κουρτίνες για τη συσκότιση. Έπειτα κι ο μπαμπάς ήθελε ν' ακούσει στο ραδιόφωνο το «Λονδίνο» στα ελληνικά, κι αν άνοιγαν το παράθυρο θ' ακουγότανε απέξω. Σ' έπιανε ασφυξία μέσα στην τραπεζαρία. Τώρα θα τέλειωνε η μαμά τα πιάτα και θα 'παιρνε το πλεχτό της, να καθίσει να πλέκει. Ο θείος Άγγελος δεν ερχότανε πια τα βράδια, γιατί οι Γερμανοί περιόρισαν την κυκλοφορία και δεν πρόφτανε να γυρίσει μετά στο σπίτι του. Αλλιώςτικος που έγινε ο θείος από τότε που επέστρεψε από το μέτωπο! Δε γελούσε πια, δεν έκανε αστεία. Δεν τον χωρούσε ο τόπος, που έλεγε κι ο παππούς, θαρρείς και φταίει αυτός που έσπασε το μέτωπο.

Ο Πέτρος δεν ήξερε πού να πάει να καθίσει. Στην τραπεζαρία έσκαγε και μέσα στο δωμάτιό τους η Αντιγόνη είχε σβηστό το φως, είχε ανοίξει τέντα τα παράθυρα, κι απάγγελνε φωναχτά τα ποιήματα.

– Τον λένε Κώστα Αγαρινό, του λέει με ξελιγωμένη φωνή.

– Ποιον; ενδιαφέρθηκε ο Πέτρος που δεν το 'χε ξανακούσει αυτό το όνομα.

– Τον ποιητή που διαβάζω.

Ο Πέτρος λογάριασε πως αν του 'λεγε του Γιάννη πόσο της άρεσε της αδελφής του το βιβλίο που της είχε δώσει, μπορεί να τον πήγαινε καμιά μέρα να δει το Στορμ.

– Κυρία Ελένη, μην είδατε το σκύλο; ακούστηκε η φωνή της κυρίας Λεβέντη από το φωταγωγό.

Η μαμά βγήκε στην πόρτα της κουζίνας. Στη δική τους πόρτα είχανε βγει κι η μαμά του Σωτήρη με το

Σωτήρη. Όχι, κανένας τους δεν τον είχε δει.

- Ξέρετε, κάνει εμπιστευτικά η κυρία Λεβέντη, στη μαμά, δεν μπορώ ούτε και να τον φωνάξω. Γιατί είπαμε στον Γκούντερ πως τον λένε Αράπη.

Ο Πέτρος κι ο Σωτήρης κρυφογελούνε. Και στ' αλήθεια να 'χε ξελυθεί μόνος του ο Στορμ και να 'χε βγει στο δρόμο, όσο και να τον φώναζαν, δε θα το κουνούσε. Ακούς εκεί Αράπη!

Αργότερα, ο Πέτρος τα χρειάστηκε για τα καλά. Άκουσαν ένα αυτοκίνητο να σταματάει μπρος στην πόρτα, κι από κοντά γερμανικές, θυμωμένες φωνές.

«Βρήκανε το Στορμ, συλλογίστηκε ο Πέτρος. Ο Γιαούρτερ τα κατάλαβε όλα και φώναξε τους στρατιώτες του να με πιάσουνε.»

Προσπάθησε να θυμηθεί ό,τι είχε διαβάσει για ήρωες-παιδιά, που είχανε τη δική του ηλικία. Δοκίμασε να πει μέσα του το «ένας είμαι και θα περάσω, θα ξεχαστώ, η πατρίδα όμως μένει», μα ένιωσε τα πόδια του να τρέμουνε. Πιο εύκολο θα είναι δέβαια να γράφει κανείς για ήρωες, παρά να 'ναι ο ίδιος. Τι μπορεί να του κάνει ο Γιαούρτερ; Να τον δείρει με το μαστίγιο, όπως το Στορμ; Κι αν τον ρωτήσουν ποιος τον βοήθησε; Πρέπει να ξεχάσει το όνομα του Γιάννη. ΔΕΝ ΞΕΡΩ! ΔΕΝ ΞΕΡΩ! Μόνος μου το έκανα! Πού είναι ο σκύλος; ΔΕΝ ΞΕΡΩ! Κι αν δεν αντέξει στον πόνο και το πει; Άκουσε την ξώπορτα ν' ανοίγει και τη φωνή της κυρίας Λεβέντη, δεν ξεχώριζε λόγια, τα βήματα των Γερμανών σταμάτησαν στο κάτω πάτωμα, την ξώπορτα που έκλεισε. Τώρα θα τους λείει εκείνη ποιο είναι το πάτωμα που μένει ο Πέτρος και σε λίγο θα τους ακούσει ν' ανεβαίνουνε τη σκάλα. Μπορεί και να τον σκοτώσουν εκείδά, μπρος στην πόρτα.

– Γλέντι έχουν οι Λεβέντηδες, λέει ο παππούς στη μαμά, που ξανάπιασε το πλεχτό της. Άκουσες τους Γερμαναράδες που έφτασαν;

– Άκουσα, κάνει αφηρημένα η μαμά.

Ο Πέτρος κλείνει τα μάτια του και περιμένει. Όχι, δεν είναι βήματα στη σκάλα, ξανάνοιξε η ξώπορτα. Ακούγεται τώρα κι η φωνή του Γιαούρτερ.

...Ο βαλές καρό πλάι στο δέκα, το εφτά μπαστού-νι πλάι στο βαλέ... όχι, πέφτω σε ρήγα, η φωνή του παππού είναι.

– Τι θα φάμε αύριο; ρωτά ο παππούς τη μαμά.

Ο Πέτρος άνοιξε τα μάτια. Οι φωνές ακούγονται πάλι στο δρόμο.

– Φασολάκια μαυρομάτικα.

Η πόρτα του αυτοκινήτου κλείνει με θόρυβο, η μηχανή παίρνει μπρος.

– Θα ’ναι όλο μαμούνια, γκρινιάζει ο παππούς.

Ο Πέτρος τον κοιτάζει.

– Θα σου δώσω το πρωινό μου γάλα, του λέει με μια ξαφνική χαρά και διάθεση για φλυαρία.

– Άσος καρό, πάλι καλά! άνοιξε ο παππούς το κλειστό χαρτί που κρατούσε.

– Κι εσύ τι θα πεις το πρωί;

– Τσάι του βουνού, λέει ο Πέτρος.

– Μπα; έκανε ο παππούς, σ’ αρέσει; και δυθίστηκε ξανά στην πασιέντσα.

Εκείνο το βράδυ, ο Πέτρος είδε στον ύπνο του πως ήτανε καβάλα σ’ ένα άλογο και θέριζε με το σπαθί του τους Γερμανούς, όπως ο Γίνος Βούγας τον καιρό του Αυτοκράτορα Βασιλείου στο Βυζάντιο. Δε

ιτη
υς
ει.
ώ-
ύ-
ου
αι
η
·
με
το
η-
ου
α-
ον
δε

φορούσε πανοπλία κι οι πιτζάμες του, που του είχανε κοντύνει κι έφταναν λίγο πιο κάτω από το γόνατο, τον εμπόδιζαν να λυγίσει την κλείδωση στα γόνατα, κι έτσι στεκότανε σχεδόν όρθιος καθώς είχε τα πόδια περασμένα στους αναβατήρες.

Το πρωί, μόλις ξύπνησε, θυμήθηκε το τσάι του βουνού. Δεν του άρεσε η μυρωδιά του και δεν ήτανε καθόλου χορταστικό. Πήγε άκεφος στην τραπεζαρία. Ο μπαμπάς είχε ανοίξει κιόλας το ραδιόφωνο. Ήτανε η Αθήνα. Μιλούσε μια αντιπαθητική φωνή στα ελληνικά, σαν γυναικεία.

– Τι έγινε; τρόμαξε ο Πέτρος.

– Είπε το ραδιόφωνο πως κάποιοι βοήθησαν Εγγλέζους αιχμαλώτους να δραπετεύσουν από το Πολυτεχνείο.

– Ποιοι; επέμενε ο Πέτρος.

– Δεν ξέρω, το ραδιόφωνο είπε κάποιοι άγνωστοι. Όποιος, λέει, κρύψει Εγγλέζο, θα περνάει στρατοδικείο.

– Και σκύλο; του ξέφυγε του Πέτρου.

Μα ο μπαμπάς γύριζε τα κουμπιά να πιάσει άλλο σταθμό και δεν τον άκουσε.

Κάποιοι άγνωστοι

Της Αντιγόνης δεν της αρέσουν καθόλου οι χρυσόμυγες, ούτε και κανένα άλλο μαμούνι, μα τις χρυσόμυγες τις σιχαίνεται.

Ο Πέτρος είχε πιάσει τρεις, τις είχε δέσει από τη μέση με μια κλωστή και τις γύριζε με φόρα στον αέρα. Αυτές ζουζούνιζαν, χαλούσαν τον κόσμο.

Η Αντιγόνη του είπε να φύγει από το δωμάτιο, δεν έχει δικαίωμα, λέει, να την ενοχλεί, κι ύστερα, σε λίγο θα ερχότανε η Ρίτα, θα 'χανε να πούνε τα μυστικά τους και δεν τον θέλανε μέσα στα πόδια τους. Ο Πέτρος είπε στην αρχή να στήσει καδγά: πως το δωμάτιο είναι και δικό του, πως τον παρασκότισαν αυτή κι η Ρίτα με τα μυστικά τους, μα βαρέθηκε. Μάζεψε τις χρυσόμυγες, ξετρύπωσε το Θόδωρο, τον τύλιξε σ' ένα πανί, γιατί δεν μπορούσε πια να τον βγάλει έξω μ' αυτή τη ράχη, και τράβηξε μουτρωμένος κατά την πόρτα. Πριν βγει, όμως, την πέταξε την κακία του στην Αντιγόνη:

*Μη σφίγγεις άδικα τις κορδέλες σου
σαν να φυτεύεις μυγδαλιές...*

Εκείνη έκλεισε απότομα το βιβλίο που διάβαζε, πετάχτηκε και τον έπιασε από το τσουλούφι.

– Τι είπες; έκανε άγρια. Για ξαναπές το, αν τολμάς!

– Γιατί; Μόνο συ έχεις το δικαίωμα να απαγγέλεις Κώστα Αγαρινό;

Τα μάτια της Αντιγόνης άστραψαν.

– Για ξανακορόιδεψε! Αυτό μόνο σου λέω.

– Στρίγκλα, έκανε ο Πέτρος μέσα από τα δόντια του, ταχτοποιώντας το τσουλούφι του, την ώρα που κατέβαινε τη σκάλα για να βγει στο δρόμο.

Λίγο πιο κάτω από το σπίτι τους, ήτανε μια μικρή μονοκατοικία με κήπο. Το μόνο σπίτι στη γειτονιά που είχε κήπο κι ακόμα πιο σπάνια ένα ψηλό πεύκο. Έτσι που έστεκε ολομόναχο και χαμηλό, στριμωγμένο ανάμεσα στις πολυκατοικίες, έμοιαζε αποξεχασμένο. Μέσα έμενε ένας γέρος ολομόναχος κι αυτός, που δεν είχε και πολλές πολλές κουδέντες με τη γειτονιά. Ο Πέτρος τον έβλεπε πολλές φορές να σκαλίζει το κηπάκι του. Λίγο πριν τον πόλεμο ο γέρος πέθανε κι από τότε το σπίτι έμεινε κλειστό, κι ο κήπος κόντευε να ρημάξει. Ο Πέτρος σκαρφάλωσε τα κάγκελα, πήδησε μέσα στο κηπάκι, άφησε χάμω το Θόδωρο να βοσκήσει, κι ακούμπησε τις χρυσόμυγες πάνω στις τριανταφυλλίες. Οι χρυσόμυγες τρέφονται με τριαντάφυλλα και ζάχαρη. Ζάχαρη βέβαια δεν του 'δινε ποτέ η μαμά να τις ταΐσει, γιατί είχε αρχίσει να γίνεται λιγοστή. Ξάπλωσε ανάσκελα στα χορτάρια. Παρ' όλο που ήτανε πρωί ακόμα, η τελευταία μέρα του Μάη προβλεπότανε ζεστή κι ο ήλιος έκαιγε κιόλας.

Τι καλά που τσακώθηκε με την Αντιγόνη και βγήκε από το σπίτι. Έτσι, χωμένος μέσα στα χορτάρια,

μπορούσε να συλλογιέται ό,τι θέλει, χωρίς να τον ενοχλεί κανένας. Ένα σύννεφο περνάει ψηλά πάνω από το κεφάλι του, μοιάζει με το Δον Κιχότη καβάλα στο Ροσινάντη του, ύστερα αλλάζει σχήμα, γίνεται πουλί μ' ανοιγμένες τις φτερούγες, το πουλί μακραίνει, λεπταίνει, γίνεται αχνός και χάνεται. Ο ουρανός μένει τώρα ξάστερος ξάστερος και γαλάζιος. Οι χρυσόμυγες τεντώνονται στις κλωστές τους και τις ξελασκάρει λίγο. Αν μπορούσε κανείς να χωθεί σ' έναν κήπο με χελώνες και ζουζούνια! Να καθίσει εκεί ολόμοναχος και να ξεχάσει πως μπήκαν οι Γερμανοί στην Αθήνα. Να ξεχάσει πως ο μπαμπάς δε δουλεύει πια στα «ΕΛΑΙΑ-ΒΟΥΤΥΡΑ», πως η μαμά νευριάζει όλη ώρα μαζί του:

– Να βρεις δουλειά... Να βρεις δουλειά... ΝΑ ΒΡΕΙΣ ΔΟΥΛΕΙΑ...

– Πού να βρω;

– Όπου θέλεις, θα πέσει πείνα το χειμώνα.

Κι ο μπαμπάς δώστου, όλη μέρα, τα κουμπιά του ραδιοφώνου.

– Να δούμε τι θα κάνεις, τώρα που θα σφραγίσουν οι Γερμανοί τα ραδιόφωνα και θ' ακούμε μόνο Αθήνα. Θα σπάσεις τις σφραγίδες; Και τα παιδιά;

Τα παιδιά, τα παιδιά! Αν ήξερε η μαμά πόσο δεν τον νοιάζει τον Πέτρο αν σπάσει ο μπαμπάς τις σφραγίδες από το ραδιόφωνο!

– Η μάχη θα κριθεί στην Αίγυπτο.

Ποιος το 'πε αυτό;... ο θεός Άγγελος.

– Η Αίγυπτος μια δρασκελιά από την Κρήτη... Στην Κρήτη πάει, τέλειωσαν όλα. Ολόκληρο μήνα λύσσαξαν οι Γερμανοί να την καταλάβουν με τους αλεξιπτωτιστές τους.

– Με τις πέτρες τούς πολεμάνε οι Κρητικοί, έλεγε με πείσμα ο θείος Άγγελος. «Η τελευταία εστία αντιστάσεως εξουδετερώθη», ανακοίνωσε προχτές το ραδιόφωνο της Αθήνας, «τα συμμαχικά τμήματα διεκπεραιώθηκαν εις Αίγυπτον», ανακοίνωσε το Λονδίνο.

– Θα πας στην Αίγυπτο, θείε;

– Μη λες ανοησίες και μην το ξαναεπαναλάβεις ούτε γι' αστείο, έβαλε τις φωνές η μαμά.

Ποιος είπε πως δεν άνθισαν φέτος οι τριανταφυλλιές σε τούτη την αυλή; Ο Κώστας Αγαρινός, ο ποιητής της Αντιγόνης. Ψέματα. Μοσκομύρισε ο τόπος. Σαχλαμάρες, μεγάλος ποιητής! Κανένα αναγνωστικό δεν τον έχει. Ο Γιάννης της έφερε το βιβλίο μόνο και μόνο γιατί είχε ωραίο δέσιμο. Να 'ξερε όμως ο Γιάννης τι λένε γι' αυτόν η Ρίτα και η Αντιγόνη, σαν ψιλοκουβεντιάζουνε.

– Σ' αρέσει καθόλου ο Γιάννης;

– Αστειεύεσαι! Πώς να τον ερωτευτείς με τέτοιο καρύδι στο λαιμό;

Του Πέτρου του αρέσει πολύ ο Γιάννης κι ας ανεβοκατέβαινε όταν μιλούσε το καρύδι στο λαιμό του σαν μπαλάκι του πινγκ πονγκ.

– Αν σου ζητήσει μια χάρη ο φίλος μου που πήρε το Στορμ θα την κάνεις; λέει ο Γιάννης.

– Και βέβαια! Πες μου.

– Όχι τώρα. Κάποτε.

Ο Στορμ, λέει, τον συνήθισε αμέσως το φίλο τού Γιάννη. Περίεργο σκυλί. Μόνο το Γιαούρτερ δε χώνευε.

– Οι Γερμανοί, άμα δεν τους πειράξεις, δε σε πειράζουνε, κυρία Ελένη μου.

Το 'λεγε η κυρία Λεβέντη στη μαμά, από το φωτο-
γωγό.

– Ούτε τη Ρίτα δε θα πειράξουνε, μαμά;

Λένε, πως στην Αθήνα δε θα πειράξουνε τους
Εβραίους. Γιατί την Αθήνα την κάνανε δώρο οι Γερ-
μανοί στους Ιταλούς. Σκέψου να σε ρωτήσουνε στα
γενέθλιά σου: «Τι δώρο θέλεις», κι εσύ να ζητάς τη
Νέα Υόρκη ή τη Μόσχα. «Μάλιστα: Δική σας.» Ο
Πέτρος, αν του χάριζαν ποτέ μια πόλη, θα ζητούσε
τη Ζούγκλα, την εξοχή κοντά στον Άγιο Αντρέα,
που πήγαινε κατασκήνωση τα καλοκαίρια. Φέτος το
καλοκαίρι δεν έχει εξοχή. Δεν έχει τίποτα.

Κομαντατούρα, Κομαντοτάπα, Κομαντοπιιάτσα.
Καλά που είναι εδώ στο έρημο κηπάκι, κι ας ήτανε
κατοχή. Θα 'ρχεται κάθε μέρα να βόσκει τις χρυσό-
μυγες και το Θόδωρο. Από το πρωί ως το μεσημέρι.
Έτσι, σαν να πήγαινε σχολείο. Κάθε μέρα ώσπου να
φύγουν οι Ιταλοί κι οι Γερμανοί. Να 'τανε η Αθήνα
γεμάτη κήπους, να ξάπλωνε όλος ο κόσμος και να πε-
ριμένει. Άμα δεν τους πειράξεις, δε σε πειράζουν. Ο
Στορμ, όμως, τι του 'κανε του Γιαούρτερ και τον χτυ-
πούσε με το μαστίγιο; Δεν τον αγαπούσε μονάχα.
'Οχι και να τους αγαπάς. Αυτό έλειπε!

– Καλέ Πετράκη, θα με παντρευτείς;

Πετάχτηκε κι ανακάθισε στα χορτάρια. Η φωνή
ερχότανε από ψηλά. Σήκωσε τα μάτια του και είδε
σκαρφαλωμένη πάνω στο πεύκο τη Νιούρα, τη μικρή
κόρη του φούρναρη της γειτονιάς. Ο φούρναρης είχε
τρεις κόρες στρουμπουλές σαν φραντζόλες που είχα-
νε παράξενα ονόματα! Σούρα, Μούρα, Νιούρα.
Ήτανε, λέει, από τη Ρωσία. Μέσα στο φουρνάρικο
βρισκότανε κρεμασμένη η φωτογραφία του τσάρου

Νικόλαου. Ο Πέτρος δεν τις χώνευε και τις τρεις, γιατί, σαν τον έστειλε η μαμά του ν' αγοράσει ψωμί, τον κορόιδευαν έτσι αδύνατος που ήτανε. Η Νιούρα πήγαινε στην ίδια τάξη μαζί του. Στο διάλειμμα τον πλησίαζε με τις φιλενάδες της και του 'λεγε:

– Καλέ Πετράκη, θα με παντρευτείς;

Σκάζανε όλες μαζί στα γέλια και κοίταζαν τ' αδύνατα κανιά του.

– Τι γυρεύεις εκεί πάνω, τη ρώτησε θυμωμένα που του τάραξαν την ησυχία στο κηπάκι, που είχε νομίσει πως μονάχα εκείνος το 'χε ανακαλύψει.

– Ανέβηκα να δω κάτι, μα δε φαίνεται από δω.

– Τι να δεις;

– Δε σου λέω, έκανε η Νιούρα ναζιάρικα και κατέβηκε από το δέντρο. Δώσ' μου μια χρυσόμυγα, να σου πω.

– Δε σου δίνω.

– Τότε κι εγώ δε σου λέω για το κοντάρι.

– Ποιο κοντάρι;

– Που έμεινε ολομόναχο. Το λέγανε στο φούρνο.

– Καλά, θα σου δώσω.

Της διάλεξε τη μεσαία, εκείνη που γυάλιζαν λιγότερο τα φτερά της. Στο δρόμο ακούστηκαν δήματα που έτρεχαν, κι ο Πέτρος βγήκε από τα χορτάρια και κρεμάστηκε στα κάγκελα του κήπου. Είδε το Σωτήρη να τρέχει μαζί με πολύ κόσμο και τον φώναξε.

– Σε γύρευα, του είπε κείνος, μόλις τον είδε. Πάμε στο λοφάκι να δούμε. Λένε πως κατέβασαν τη γερμανική σημαία από την Ακρόπολη.

– Ποιοι;

– Κάποιοι άγνωστοι. Έμεινε το κοντάρι σκέτο.

– Περίμενε, λέει ο Πέτρος.

Γύρισε μια στιγμή και κοίταξε τη Νιούρα που είχε αμολήσει την κλωστή κι η χρυσόμυγα ζουζούνιζε. Της την άρπαξε από το χέρι.

– Δε μου το είπες εσύ, της έκανε κακιωμένα και καβάλησε τα κάγκελα.

Το λοφάκι ήτανε γεμάτο κόσμο, που κοίταζε κατά την Ακρόπολη. Το κοντάρι έστεκε γυμνό, σαν κατάρτι στη μέση του ουρανού. Πρώτη φορά που λυπήθηκε ο Πέτρος, να μην έχει πάει ποτέ του στην Ακρόπολη. Ποιος να σκαρφάλωσε εκεί πάνω και να την κατέβασε τη σημαία*!

– Ένα κομάντος Εγγλέζων, του είπε εμπιστευτικά ο πάντα καλά πληροφορημένος Σωτήρης.

Μια γριούλα σταυροκοπιότανε πλάι τους. Με το ένα χέρι κρατούσε έναν κουβά με σφουγγαρόπανο, με το άλλο έκανε το σταυρό της.

– Ο Θεός έστειλε τον άγγελό του και την πήρε, μουρμούρισε.

Πίσω από το κοντάρι οι κολόνες του Παρθενώνα άστραφταν στο μαγιάτικο ήλιο σαν να 'τανε χρυσαφένιες.

Ώσπου να βραδιάσει, οι τοίχοι των σπιτιών, οι μάντρες, ακόμα και οι στύλοι του ηλεκτρικού, είχανε γεμίσει προκηρύξεις των Γερμανών. Από σήμερα, η κυκλοφορία επιτρεπόταν μόνο ως τις έντεκα το βρά-

* Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας, τον Οκτώβρη του 1944, μαθεύτηκε πως τη χιτλερική σημαία την κατέβασαν ο Μανόλης Γλέζος και ο Λάκης Σάντος, που ήτανε κείνη την εποχή δεκαοχτώ χρονών.

χε
ε.
αι
δα
χ-
ή-
ό-
ρν
ι-
το
ιε
ε,
α
χ-
οι
νε
η
ύ-
4,
ης
ο-

δυ. Ὅποιος κυκλοφορήσει μετά τις έντεκα θα πυρο-
βολείται. Ὅποιος κρύψει αυτόν ή αυτούς που κατέ-
βασαν τη σημαία θα εκτελείται. Κι όπου τον έβρι-
σκαν αυτόν που την κατέβασε θα τον σκότωναν, κι
ας ήτανε ο άγγελος του κυρίου, που έλεγε η γριούλα.

Ο τρελός με τις πιτζάμες

Ο Πέτρος δε θυμάται τίποτα. Τα ξέχασε όλα. Ξέχασε πώς ήταν πριν τον πόλεμο, πριν την κατοχή! Ο παππούς διηγιόταν ένα σωρό ιστορίες, που θαρρούσες πως του είχανε συμβεί χτες!

– Λοιπόν, που λέτε, είχαμε παράσταση στη Θήβα. Η Μεγάλη Αντιγόνη μπαίνει στη σκηνή, ανοίγει την μπέρτα της, που την κρατούσε κουμπωμένη με μια καρφίτσα με αληθινή πέτρα, που της την είχε χαρίσει ένας κύριος από το Βόλο...

– Πότε έγινε, παππού, αυτό;

– Μμμ, θα 'ναι και τριάντα χρόνια τώρα.

Θυμότανε, ύστερα, ο παππούς τι φάγανε στο γεύμα που τους παρέθεσε ο δήμαρχος μετά την παράσταση, κι ακόμα ποιος καθότανε δεξιά του και ποιος αριστερά του στο τραπέζι. Ο Πέτρος κοντεύει να ξεχάσει ποιος καθότανε δίπλα του στο θρανίο, τότε... πριν τον πόλεμο. Κοντεύει να ξεχάσει τι γεύση είχε το αρνάκι με πατάτες στο φούρνο. Ακόμα και τη θάλασσα που πήγαινε εξοχή τα καλοκαίρια και τα βράχια και τις βουτιές και πώς λέγανε κείνο το παιδί, που έκανε τέσσερις τούμπες στη σειρά στην άμμο. Ξέ-

χασε πώς ήταν η μαμά, όταν φορούσε στη γιορτή της καινούριο φουστάνι και το σπίτι μύριζε παρκετίνη και γλυκό που ψηνόταν.

Όλα μοιάζουνε πολύ μακρινά, σαν τριάντα χρόνια πριν. Ακόμα και τότε που νικούσαμε τους Ιταλούς; Τι πήραμε πρώτα, το Τεπελένι ή το Αργυρόκαστρο; Από τη μέρα, όμως, που μπήκαν οι Γερμανοί στην Αθήνα, ο Πέτρος θαρρεί πως δεν μπορεί να ξεχάσει τίποτα, προπάντων τον τρελό με τις πιτζάμες...

Κοντεύει να τελειώσει ο Σεπτέμβρης. Το καλοκαίρι πέρασε βρόμικο και ζεστό. Ο Πέτρος με το Σωτήρη τον περισσότερο καιρό τον περνούσαν στη σκάλα, που πάει στην ταράτσα. Εκεί, μέσα στο στενό φωταγωγό, δε ζεματούσε ο ήλιος, μονάχα που μύριζαν οι σκουπιδοτενεκέδες κι ανακατευόταν η μυρωδιά τους με τις μυρωδιές από την κουζίνα της κυρίας Λεβέντη. Οι νοικοκυρές δε χύνανε πια νερά στα πεζοδρόμια, να δροσιστούν οι πλάκες που πύρωναν από τον καυτερό ήλιο. Το νερό ήτανε λιγοστό. Ερχότανε μονάχα κάθε δυο μέρες και το μάζευαν σ' ένα μεγάλο πιθάρι στην κουζίνα. Η μαμά νευρίαζε με τον Πέτρο που έτρεχε όλη ώρα, άνοιγε το πιθάρι κι έπαιρνε μ' ένα κύπελλο να πιει νερό.

– Θαρρείς και το κάνεις επίτηδες κι όλο διψάς.

Δεν το 'κανε επίτηδες. Το νερό ήτανε ζεστό και άνοστο.

– Άμα φουσκώνεις την κοιλιά σου με νερό, σου κόβεται η πείνα, συμβούλευε ο παντογνώστης Σωτήρης.

Κι ο Πέτρος βρήκε πως είχε δίκιο.

Όλοι μιλούσανε για την πείνα που θά 'ρθει το χειμώνα. Ο Πέτρος κι ο Σωτήρης δεν μπορούσαν να

φανταστούνε τι άλλο πράμα θα 'ταν αυτή η πείνα. Αφού και τώρα δε χορταίνουν. Ο Σωτήρης μάλιστα... Στο τραπέζι δεν μπορούσες να ζητήσεις δεύτερη φορά φαγητό κι ούτε να βουτήξεις πολλά ψωμιά μέσα στη σούπα για να χορτάσεις.

– Σε λίγο, είπε μια μέρα κι η μαμά, θα πλέκω ένα φουστάνι για μια κουλούρα ψωμί.

Ο μπαμπάς λέει πως ίσαμε το χειμώνα όλα θα διορθωνόντανε. Αυτός ακούει ραδιόφωνο. Η μαμά συμπληρώνει τότε, πως θα χαρεί πολύ να σφραγιστούν, με τριπλά βουλοκέρια, όλα τα ραδιόφωνα.

– Ηρέμησε, της κάνει ο θείος Άγγελος, κι ακούμπησε το μισθό του πάνω στο τραπέζι.

Ο Πέτρος δεν είχε δει ποτέ στη ζωή του τόσα πολλά λεφτά.

– Μη γουρλώνεις τα μάτια σου, τον πείραξε ο θείος, σε λίγο θα κουβαλάω το μισθό μου με καρτσάκι, μα δε θα φτάνει ούτε για μια οκά φασόλια.

Η Αντιγόνη, όταν γινότανε καβγάς ανάμεσα στη μαμά και στον μπαμπά, άφηνε το φαγητό της στη μέση και πήγαινε στο δωμάτιό τους. Ο Πέτρος λαχταρούσε μήπως δεν ξαναγουρίσει και φάει αυτός το υπόλοιπο. Η μαμά όμως το 'παιρνε το πιάτο πλάι της και όταν τέλειωναν το φαγητό το ξαναζέσταινε και τη φώναζε στην κουζίνα ν' αποφάει.

Εκείνο το βράδυ ο Πέτρος, σαν κάθισαν στο τραπέζι, θα 'θελε να 'χανε περάσει πολλά πολλά χρόνια, για να μπορούσε να 'λεγε κι αυτός σαν τον παππού: «Θυμάμαι, μια φορά... θα 'τανε και τριάντα χρόνια πριν...»

Είχε πάει το απόγευμα στην άκρη της γειτονιάς, εκεί που τέλειωναν τα σπίτια κι άρχιζε ένα μικρό λο-

ίνα.
α...
φο-
έσα
ένα
θα
μά
χι-
ού-
ολ-
ε ο
ρο-
στη
μέ-
τα-
πό-
και
τη
ρα-
ια,
ού:
νια
άς,
λο-

φάκι. Αποξεχάστηκε ψάχνοντας μέσα στα χώματα και στις πέτρες να βρει θραύσματα από βλήματα αντιαεροπορικού που ήτανε γεμάτος ο τόπος. Τα κάνανε βαρίδια με το Σωτήρη για τους αετούς που μαστόρευαν με εφημερίδες και τους αμολούσανε στην ταράτσα. Είχε αρχίσει να σκοτεινιάζει κι ο Πέτρος ξεκίνησε άκεφα για το σπίτι, όπου θ' άναβαν σε λίγο τα φώτα. Κάτι μικρούς γλόμπους σαν καντηλάκια που, σαν ήθελες να διαβάσεις, σου πονούσαν τα μάτια. Το φως ήτανε «φερμπότεν», το 'χε μάθει πια καλά ο Πέτρος τι θα πει. Οι Γερμανοί απαγορεύανε να καίνε στα σπίτια πολύ ηλεκτρικό. Σ' όλα τα δωμάτια είχανε αλλάξει τους γλόμπους, μονάχα στην τραπεζαρία είχανε αφήσει έναν πιο δυνατό. Είχανε κατεβάσει το σύρμα του χαμηλά, κι έριχνε ένα φωτεινό κύκλο στο τραπέζι, πάνω στην πασιέντσα του παππού. Γυάλιζαν τα τραπουλόχαρτα κι ο παππούς δεν καλόβλεπε και μπερδευε τους φάντηδες με τους ρηγάδες και τα καρό με τις κούπες. Έτσι του 'δβαινε πολύ πιο συχνά τώρα, μα, δε βαριέσαι, τίποτα απ' όσα έβαζε ο παππούς στο νου του δε γινότανε. Το 'ξερε καλά ο Πέτρος τι ονειρευότανε ο παππούς. Ένα ταψί μπακλαβά με μπόλικο σιρόπι.

Απόψε θα παρακαλούσε την Αντιγόνη να παίξουνε τα «πρόσωπα», να περάσει η ώρα ώσπου να πάνε να κοιμηθούνε. Ποιον να 'δαζε άραγε, που να μην τον βρει η Αντιγόνη;

– Ε, ψιτ... αγοράκι...

Η φωνή έμοιαζε να 'δβαινε μέσα από τη γη. Τότε πρόσεξε πως πλάι του ήτανε ένας λάκκος σκεπασμένος με σανίδια. Εκεί πετούσανε τα σκουπίδια, τώρα που το κάρο της δημαρχίας δεν περνούσε κάθε μέρα

να τα μαζεύει. Ο Πέτρος έσκυψε στο λάκκο και παραμέρισε τα σανίδια.

– Μην τρομάξεις, μίλησε η φωνή.

Ο Πέτρος δεν τρόμαξε. Παραξενεύτηκε μονάχα που είδε μέσα στο σκουπιδόλακκο έναν άνθρωπο με πιτζάμες. Μην ήτανε τρελός;

– Ξέρεις την Αριστομένους; ρώτησε ο άντρας ανυπόμονα.

– Εδώ πιο κάτω είναι.

Και βέβαια την ήξερε ο Πέτρος. Εκεί ήτανε το οικόπεδο που παίζανε με το Σωτήρη φουτμπόλ.

Η φωνή τώρα έγινε πιο ανυπόμονη και παρακαλεστική:

– Μπορείς να πας να χτυπήσεις το δεκαπέντε και να πεις πως σε στέλνει ο Μιχάλης;

– Ποιος Μιχάλης;

– Εγώ.

– Δεν είσαι τρελός; αποτόλμησε να ρωτήσει ο Πέτρος.

– Μπορεί... λιγάκι, μα δεν είμαι επικίνδυνος, χαμογέλασε άθελά του ο άγνωστος. Θέλω να γυρίσω σπίτι μου. Βιάσου, γιατί, σα δούνε πως το 'σκασα από το νοσοκομείο, θα ψάχνουν να με βρουν. Πες, με στέλνει ο Μιχάλης, θέλει ρούχα.

Ο άντρας, σαν να κουράστηκε να μιλάει, σταμάτησε λαχανιασμένος.

– Σε ποιον να το πω;

– Σ' όποιον σου ανοίξει. Μόνο βιάσου.

Ο παππούς τον είχε πάρει πέρσι σε μια παράσταση που του είχανε δώσει προσκλήσεις. Ήτανε ένας βασιλιάς που τον είχανε διώξει οι κόρες του για τρελό και γύρναγε χώρες και βασίλεια να βρει αποκούμπι.

πα-
νάχα
ο με
τρας

Ληρ τον λέγανε το βασιλιά, το θυμήθηκε. Μπορεί και τούτος εδώ στ' αλήθεια να μην ήτανε τρελός, να θέλανε οι κόρες του απλώς να τον ξεφορτωθούν και να τον κλείσανε στο νοσοκομείο. Μα βασιλιάς βέβαια δεν ήτανε, κι ούτε είχε γενειάδα, που να την ανεμίζει ο αγέρας. Είχε μονάχα κάτι βαθουλωτά μάγουλα και μάτια που γυάλιζαν σαν να 'χε πυρετό.

ο οι-
ιαλε-
ε και

Η πόρτα του αριθμού δεκαπέντε είχε απέξω κρεμασμένο ψηλά ένα ξεραμένο στεφάνι από λουλούδια που θα 'χε απομείνει από την περσινή Πρωτομαγιά, τότε, πριν τον πόλεμο. Του άνοιξε μια γυναίκα παχουλή, με γκριζωπά μαλλιά, μα το πρόσωπό της ήτανε γελαστό και αρυτίδωτο.

ο Πέ-
χα-
ρίσω
ιασα
ς, με
αμά-

– Άντε πάλι, του είπε μαλωσιάρικα, μόλις τον είδε. Άλλο δεν κάνω από το πρωί να σας μαζεύω την μπάλα από την αυλή. Μπες και πάρ' την, μα για τελευταία φορά...

ο χα-
ρίσω
ιασα
ς, με
αμά-

– Δεν ήρθα για την μπάλα, λέει ο Πέτρος. Με στέλνει ο Μιχάλης.

ο χα-
ρίσω
ιασα
ς, με
αμά-

– Ο Μιχάλης; μαρμάρωσε η γυναίκα στη θέση της.

ο χα-
ρίσω
ιασα
ς, με
αμά-

– Θέλει ρούχα.

ο χα-
ρίσω
ιασα
ς, με
αμά-

Η γυναίκα τον τράβηξε μέσα κι έκλεισε την πόρτα.

ο χα-
ρίσω
ιασα
ς, με
αμά-

– Για όνομα του Θεού, πού είναι;

ο χα-
ρίσω
ιασα
ς, με
αμά-

– Εδώ πιο κάτω, στο λάκκο με τα σκουπίδια. Δε θέλει να ξαναπάει στο τρελοκομείο.

ο χα-
ρίσω
ιασα
ς, με
αμά-

Η γυναίκα δεν άκουσε τα τελευταία του λόγια. Χάθηκε και ξαναγύρισε, σχεδόν αμέσως, μ' ένα δεματάκι. Του το 'δωσε κι έσκυψε και τον φίλησε διαστι-

κά στα μαλλιά, κοντά στις ρίζες. Μύριζε πράσινο σαπουνί της μπουγάδας και του Πέτρου του άρεσε. Από τότε που έγινε κατοχή, η μαμά ξεχνούσε να τον φιλάει. Ούτε τα βράδια, σαν έπεφτε στο κρεβάτι...

Είχε σκοτεινιάσει για καλά σα γύρισε ο Πέτρος σπίτι. Καθίσανε αμέσως στο τραπέζι, και οι άλλοι, όπως πάντα, λέγανε τις καθημερινές κουβέντες τους.

– «Ευχαριστώ, καλή αντάμωση και κράτησέ το μυστικό», του 'πε ο τρελός με τις πιτζάμες, πριν φύγει και τον κοίταξε βαθιά βαθιά στα μάτια...

Όταν μια φορά, πριν πολύ καιρό, είχε δει στο δρόμο ένα αλλόκοτο παιδί, μ' ένα κεφάλι σαν καρπούζι και το διηγιότανε στο τραπέζι, κανένας δεν τον πίστεψε.

– Σε σένα συμβαίνουν όλα τα παράξενα, κοροΐδεψε η Αντιγόνη.

– Μα σου δίνω το λόγο μου...

Σκέψου τώρα να τους πει πως είδε έναν άντρα με πιτζάμες μέσα στο λάκκο με τα σκουπίδια. Κι αν δεν το πει τώρα, ποιος ξέρει αν μετά τριάντα χρόνια, σαν τον παππού, θα θυμάται κι όλες τις λεπτομέρειες: Πως είχε, να πούμε, στο χέρι του ένα σημάδι σαν μπόλι στη θέση που φοράει κανείς το ρολόι... Δεν είπε όμως τίποτα, όχι γιατί δε θα τον πιστεύανε, αλλά γιατί είχε κι αυτός ένα μυστικό.

Γύρω του γινότανε μεγάλη συζήτηση. Ο θείος Άγγελος έλεγε πως βρήκε κάποια δουλειά σε άλλη πόλη και θα 'φευγε για πολύ καιρό ίσως.

– Μήπως παντρεύεσαι και μας το κρύβεις; αστειεύτηκε η Αντιγόνη.

– Μ' έπιασες, αστείεύτηκε κι ο θεός Άγγελος.

Για λίγη ώρα κανείς δε μίλησε, κανείς δε ρώτησε για πού θα 'φευγε. Ούτε ο Πέτρος ρώτησε. Το 'ξερε πως θα πάει στην Αίγυπτο. Δεν τους έλεγε όλη την ώρα «Η μάχη θα κριθεί στην Αίγυπτο»;

– Κι η Ρίτα; πέταξε άθελά του, στα ξαφνικά ο Πέτρος.

Όλοι γύρισαν και τον κοίταξαν θυμωμένοι, λες και είχε πει κάτι φοβερό. Ο θεός Άγγελος όμως έβαλε τα γέλια και τον αγκάλιασε.

– Είμαι γέρος, Πετρόκη, για τη Ρίτα. Έκλεισα τα είκοσι οχτώ. Αν όμως με θέλει, όταν γυρίσω... που θα 'χει μεγαλώσει...

Η Αντιγόνη έβαλε τα κλάματα κι έπεσε στην αγκαλιά του θείου. Ο Πέτρος συλλογίστηκε πως η στιγμή ήτανε πολύ σοβαρή, σηκώθηκε όρθιος, ακούμπησε το χέρι του στον ώμο του θείου και είπε με ύφος, σαν του διευθυντή του σχολείου τους, όταν καλούσε έναν έναν αυτούς που έπαιρναν απολυτήριο του Δημοτικού:

– Εσύ είσαι ένας, θείε, και θα περάσεις, θα ξεχαστείς...

– ...η Πατρίδα, όμως, μένει! συνέχισε τη φράση του ο θεός, κι ο Πέτρος έμεινε να τον κοιτάζει απορημένα.

– Τι θαρρείς, μόνο εσύ έχεις διαβάσει για τον Αλέξιο; γέλασε ακόμα πιο τρανταχτά ο θεός Άγγελος.

Το βράδυ η Αντιγόνη όλο αναστέναζε την ώρα που τύλιγε τα κουρελάκια της. Κι άμα αναστενάζει η Αντιγόνη μπορείς να της μιλήσεις, γιατί σημαίνει πως είναι στις πολύ καλές της κι έχει όρεξη για κουβέντα.

Ο Πέτρος πήγε και κάθισε στα πόδια του κρεβατιού της.

– Λυπάσαι για τη Ρίτα; τη ρώτησε.

– Όχι, ζηλεύω.

– Ζηλεύεις;

– Ξέρεις τι ωραίο που είναι ν' αγαπάς κάποιον και να φεύγει μακριά μακριά, στον κίνδυνο, κι εσύ ν' αγωνιάς και να μην ξέρεις πού βρίσκεται και κάθε βράδυ να τον ονειρεύεσαι και να μουσκέυει το μαξιλάρι στο δάκρυ...

Ο Πέτρος απόμεινε να την ακούει.

– Και είναι ωραίο αυτό;

– Είσαι μικρός και δεν καταλαβαίνεις.

Ο Πέτρος δεν είπε τίποτα, έχωσε τα παγωμένα του πόδια κάτω από τις κουβέρτες της Αντιγόνης, κι εκείνη αφού τελείωσε να τυλίγει τα κουρελάκια της, του τα 'παιρνε ένα ένα μέσα στις παλάμες της και τα χουχούλιζε.

α-

ον
ν'
θε
;ι-

/α
κλ
ς,
α

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΠΕΙΝΑΑΑΩ

Καινούρια παιχνίδια

Το σχολείο άνοιξε! Ούτε ποδιές όμως καινούριες, διπλωμένες στη ράχη της καρέκλας, ούτε βιβλία, νωπά ακόμα, που μυρίζαν μια αλλόκοτη, ζαλιστική μυρωδιά. Η Αντιγόνη δοκίμασε την ποδιά της. Παρ' όλο που είχαν κατεβάσει όλο το στρίφωμα, ήτανε τόσο κοντή, που βάλανε, κι αυτή κι ο Πέτρος, τα γέλια.

– Αχ, πόσο μεγάλωσες, είπε η μαμά με τέτοια απελπισία, που εκείνοι απόρησαν.

Η μαμά είχε αναλάβει να πλέκει μπλούζες στη διευθύντρια της Αντιγόνης και στις κόρες της, κι έτσι δεν της πλήρωνε δίδαχτρα. Ο Πέτρος πολλές φορές τα βράδια κρατούσε στη μαμά το μαλλί να τυλίξει τα κουδάρια και συλλογιότανε πως μπορούσε μια χαρά να πάει κι η αδελφή του στο δημόσιο, όπως πήγαινε κι ο ίδιος, αντί να παιδεύεται η μαμά μ' αυτό το αδρό κατσικίσιο μαλλί, που κεντρούσε τα χέρια τόσο που να πονάνε. Μα η μαμά ούτε να τ' ακούσει.

Το σχολείο της Αντιγόνης το είχαν επιτάξει οι Γερμανοί κι όλες οι τάξεις είχαν μεταφερθεί στα γραφεία ενός περιοδικού. Οι μαθήτριες στριμώχνονταν δυο δυο σε καρέκλες ή στέκονταν όρθιες και, σαν τέ-

λειωνε το μάθημα, μάζευαν οι ίδιες τις καρτέκλες και τις στοίβαζαν σ' ένα μικρό καμαράκι, γιατί, μετά τις πέντε, ερχόντανε οι συντάκτες του περιοδικού. Ένα μεσημέρι η Αντιγόνη γύρισε σπίτι, πέταξε τη σάκα της πάνω στο κρεβάτι – πράμα που δεν έκανε ποτέ – έκλεισε την πόρτα της κάμαράς τους και τον κοίταξε που θαρρείς κι έβγαιναν σπίθες από τα μάτια της.

– Ξέρεις ποιος είναι ο διευθυντής του περιοδικού;

– Ποιανού περιοδικού; απόρησε ο Πέτρος.

– Αυτού που βγαίνει στα γραφεία που κάνουμε μάθημα.

– Ποιος είναι; έκανε αδιάφορα ο Πέτρος, που δεν έσκαγε και πολύ να το μάθει.

– Ο Κώστας Αγαρινός!

– Ε, και;

Η Αντιγόνη ούτε περίμενε την απάντησή του κι άρχισε να του διηγείται πως, ενώ ταχτοποιούσανε τις καρτέκλες για το μάθημα, είδανε σε μια γωνιά μια στοίβα από το περιοδικό «Πήγασος». Σε μια μεριά, στο εξώφυλλο, ήταν γραμμένο με λοξά γράμματα: Διευθυντής Κώστας Αγαρινός.

– Και τι βρήκα ακόμα! λέει μονορούφι η Αντιγόνη και του δείχνει ένα φύλλο χαρτί, που έγραφε με καλλιγραφικά γράμματα: «Θα έρθω στις οχτώ: Κώστας Αγαρινός».

Πριν προλάβει ο Πέτρος να τη ρωτήσει αν το 'γραψε για κείνη ή όχι, και γιατί το πήρε, η Αντιγόνη είπε:

– Δεν είναι πολύ ωραίο; Το πήρα για ενθύμιο.

Δίπλωσε το χαρτί και το 'βαλε ανάμεσα στις σελίδες ενός βιβλίου κι όλη ώρα φλυαρούσε με έξαψη, μα

ο Πέτρος δεν μπορούσε να κάθεται να τ' ακούει. Βιαζότανε να πάει να βρει το Σωτήρη. Είχανε δουλειά.

Με το δικό του σχολείο ήτανε χειρότερα τα πράματα. Το είχανε επιτάξει οι καραμπινιέροι και τώρα τα μαθήματα γινόντανε σ' ένα πρώην γκαράζ. Χάμω ήτανε πατημένο χώμα σκληρό, γεμάτο ξεραμένα λάδια. Από την τεράστια σιδερένια πόρτα, ακόμα κι αν ήτανε κλειστή, έμπαινε κρύο. Σε κάθε γωνιά έκανε μάθημα κι από μια τάξη του Δημοτικού και πολλές φορές, σαν έλειπε κανένας δάσκαλος, κάνανε και δύο και τρεις τάξεις μαζί. Τελειώνανε στις δώδεκα, γιατί μετά ερχότανε το γυμνάσιο. Πολλές φορές, σα σχολνούσε, συναντούσε το Γιάννη, που πήγαινε για μάθημα. Από τα εβδομήντα παιδιά της τάξης του Πέτρου ήτανε ζήτημα αν ήταν παρόντα κάθε μέρα τα είκοσι. Ο κύριος Λουκάτος δε διάβαζε πια τον κατάλογο για να δάλει «απών», κι ούτε ρωτούσε κανέναν, «γιατί άργησες;» σαν έφτανε στη μέση του μαθήματος. Δεν κρατούσε πια βέργα, δεν έλεγε «σκασμός» κι ούτε την αγαπημένη του φράση, που την ξέρανε πια απέξω κι ανακατωτά: «Θα σε στείλω να κόβεις ξύλα». Την πρώτη μέρα που πήγανε για μάθημα, τρομάξανε να τον γνωρίσουνε. Τους είπε «καλά μου παιδάκια» και τους ρώτησε αν φάγανε το πρωί. Σήκωσε το χέρι της μονάχα η Νιούρα, η κόρη του φούρναρη.

Από τη μέρα που τους είπε ο Γιάννης, την ώρα που σχολούσανε, «Σας θέλω», πήρανε τη συνήθεια να έρχονται στις πέντε να τον περιμένουνε να σχολάσει. Στην αρχή ο Πέτρος νόμιζε πως θα τον θέλει πάλι κάτι να του πει για την Αντιγόνη, μα ο Γιάννης, τού-

τη τη φορά, ούτε τον ρώτησε τι κάνει η αδελφή του. Τους έπιασε από τους ώμους, εκείνον και το Σωτήρη, και πήρανε κάτι σοκάκια, ώσπου βγήκανε στη μεγάλη λεωφόρο... Στάθηκαν σ' ένα υψωματάκι και χάζευαν τα τεράστια γερμανικά φορτηγά που περνούσανε και θαρρείς κι έλιωνε η ασφαλτος από το βάρος τους.

– Τι διάολο κουβαλάνε; ρωτάει ο Σωτήρης.

– Πολεμικό υλικό, το πάνε στο Κέντρο χημικού πολέμου, απάντησε ο Γιάννης και κάτι ψαχούλευε μέσα στο μπλουζόν του.

Ύστερα τους κοίταξε πονηρά.

– Τι λέτε, τους σκάμε κανένα λάστιχο;

– Πώς; πετάχτηκαν κι οι δυο μαζί.

Ο Γιάννης έβγαλε από το μπλουζόν του μια χαρτοσακούλα. Ήτανε γεμάτη κοντόχοντρες πρόκες με μεγάλο κεφάλι. Βάλθηκαν να τις πετάνε με φόρα, λες κι ήτανε χαρτοπόλεμος, κατά την ασφαλτο. Κούρνιασαν μετά και περίμεναν το πρώτο αυτοκίνητο που προχωρούσε αργά και βαριά. Ξαφνικά ακούστηκε ένας ξερός κρότος σαν πιστολιά. Ο Σωτήρης κι ο Πέτρος κόλλησαν στη γη. Ο Γιάννης τους σφύριξε στο αυτί:

– Έσκασε, έσκασε..., και το μπαλάκι χοροπηδούσε χαρούμενα στο λαιμό του.

Με πολλή προφύλαξη κοιτάζανε κι οι τρεις τους το βαρύ φορτηγό που είχε σταματήσει λίγο πιο κάτω κι η μηχανή του λαχάνιαζε. Κατέβηκε από μέσα ένας Γερμανός κι ύστερα άλλοι δυο και καταπιάστηκαν ν' αλλάξουνε τη ρόδα.

– Έχουνε δουλειά για ώρα, λέει ο Γιάννης. Τούτο δω είναι ολόκληρο φρούριο.

– Οι δικές μου πρόκες ήτανε, είπε ο Σωτήρης, εγώ τις πέταξα κατά κει.

– Τρέχα να το κοκορευτείς, τον ψευτομάλωσε ο Γιάννης.

Πέρα από την ανηφόρα ξεπρόβαλε η μούρη ενός άλλου φορτηγού. Ο Γιάννης όμως τους πήρε διαστικά από το χέρι και φύγανε. Σαν είχανε φτάσει στα σοκάκια, ακούστηκε πάλι ο ξερός κρότος.

– Τώρα ήτανε οι δικές μου πρόκες, γέλασε ο Γιάννης.

Από τότε, ο Πέτρος κι ο Σωτήρης πήγαιναν κάθε τόσο στο υψωματάκι που κοιτάζε τη μεγάλη λεωφόρο, αλλάζοντας πάντα στέκι να μην τους επισημάνουν οι Γερμανοί. Ο Γιάννης τους είχε μάθει πώς να πετάνε τις πρόκες ακριδώς, δίχως να τις σπαταλάνε, κι ο ίδιος δεν ερχότανε πια μαζί τους. Την τελευταία φορά πήγανε μ' όλη την ομάδα του φουτμπόλ και το βρήκανε πως είναι πολύ πιο διασκεδαστικό. Φουτμπόλ παίζεις κάθε μέρα. Έσκασε, όμως, μόνο ένα λάστιχο και κοντέψανε να δαρθούνε, γιατί ο καθένας έλεγε πως ήτανε το δικό του καρφί. Δεν μπορέσανε να ξαναπάνε, άρχισε να φυσάει για μέρες τόσο δυνατός αέρας, που οι πρόκες δεν έφταναν εκεί που τις πετούσανε. Κι ύστερα ο Γιάννης δεν μπορούσε να βρει άλλα καρφιά.

– Να τινάξουμε ένα γερμανικό τρένο, είπε ο Σωτήρης, δε χρειάζονται πρόκες.

Ο Γιάννης δε γέλασε καθόλου σαν τ' άκουσε, ούτε τον κοροΐδεψε.

– Για το τρένο θα πάρω μονάχα τον Πέτρο, του είπε σοβαρά. Εσύ είσαι ζαβολιάρης και θα λογαριάζεις όλα τα τρένα για δικά σου.

Άδικα, όμως, περίμενε ο Πέτρος, παρ' όλο που πήγαινε, κάθε απόγευμα, να τον περιμένει, που σχολούσε. Εκείνος του χάιδευε διαστικά τα μαλλιά και του 'λεγε:

– Αύριο.

Ο Πέτρος πήγαινε να βρει τότε το Σωτήρη και τα άλλα παιδιά, που κάνανε πως κυνηγιόντανε μπροστά από το πραγματικό τους σχολείο και φωνάζανε περιπαιχτικά, τάχατες, ο ένας στον άλλο: «κε μπέλο κόλο, κι κόλο...». Ο καραμπινιέρος, που στεκότανε στην πόρτα, νόμιζε πως παίζουνε κανένα παιχνίδι και μονάχα σαν παρατσίριζαν και πλησίαζαν πολύ κοντά, χτυπούσε χάμω στις πλάκες του πεζοδρομίου τις καλογουαλισμένες και στραβοπατημένες αρβύλες του και φώναζε βαριεστημένα: «αβάντι, αβάντι, σου...» «Σου και μου και του», τσίριζαν τότε όλοι μαζί και κατηφορίζαν τρεχάτοι το δρόμο.

Σε λίγο όμως έπιασε τόσο κρύο, που δεν μπορούσανε πια να τριγυρίζουνε στα σοκάκια και στους δρόμους.

Ο Πέτρος δεν είχε δει ποτέ του χιόνι. Μια φορά, που ξεφύλλιζε τη Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, είδε μια φωτογραφία της Αθήνας χιονισμένη που έγγραφε από κάτω: «Σπάνια φωτογραφία των Αθηνών». Τώρα, μόλις είχε μπει ο Νοέμβρης και χιόνιζε. Στο σπίτι είχε πολύ κρύο κι ούτε κουθέντα βέβαια ν' ανάψουνε σόμπα. Μονάχα στην κουζίνα άναβε μια φωτιά η μαμά, για να μαγειρέψει. Στούπωνε πριονίδι μέσα σ' ένα στρογγυλό τενεκέ, έχωνε στη μέση τον ξύλινο πλάστη, που άνοιγε φύλλο για τυρόπιτα πριν τον πόλεμο, ύστερα τραβούσε τον πλάστη και στην τρύπα που έμενε στη μέση έβαζε κομμάτια εφημερί-

του
χο-
και

τα
τά
ρι-
ο,
ην
ο-
ά,
α-
αι
.»
αι

ύ-
υς

ά,
α,
υ
Γ-
ε.
ν'
α
λι
ν
ν
ν
:-

δες, που τις έστριβε πρώτα, και τα άναβε. Μετά, φυσούσε από πάνω, μια με το στόμα, μια μ' ένα χαρτόνι ώσπου ν' ανάψει γερά το πριονίδι. Γι' αυτό όλη μέρα η μαμά μύριζε καπνιά και πριονίδι. Θυμάται πρώτα, σαν πήγαινε να τον φιλήσει στο κρεβάτι του, του άρεσε να χώνει το πρόσωπό του στο λαιμό της και μύριζε η μαμά μια γλυκιά μυρωδιά από τριαντάφυλλο.

«Θα σας στείλω τη συνταγή με τον Πέτρο. Τη φτιάχνω μόνη μου τη λουσιόν», έλεγε η μαμά στις επισκέψεις που πήγαιναν στις διάφορες γιορτές και ρωτούσανε πώς μυρίζει έτσι ωραία.

Κι αν ήθελε τώρα, έτσι που κρύωνε, να χωθεί καμιά φορά στην αγκαλιά της να ζεσταθεί, συλλογιότανε τη μυρωδιά του πριονιδιού και προτιμούσε να κρυώνει.

Ο παππούς κυκλοφορούσε στο σπίτι – όταν δεν ήταν πλαγιασμένος – με μια δυσσινιά κουβέρτα που είχε δεμένη γύρω στη μέση του μ' ένα κορδόνι. Του Πέτρου ξύλιαζαν πιότερο τα χέρια του. Ήτανε πάντα μελανά και πρησμένα. Η μαμά είχε πλέξει, από διάφορα μαλλιά, ένα ζευγάρι γάντια της Αντιγόνης και τη ρωτούσε κάθε μέρα με αγωνία:

– Μήπως έβγαλες χιονίστρες;

Λες και θα γινότανε η καταστροφή του κόσμου, αν έβγαζε η Αντιγόνη χιονίστρες. Της μαμάς τα χέρια είχανε φουσκώσει σαν λουκάνικα. Δεν άφηνε την Αντιγόνη να τη βοηθήσει ούτε στα πιάτα ούτε στο πλύσιμο των ρούχων.

– Η Αντιγόνη δεν πρέπει να βγάλει χιονίστρες, το 'λεγε η μαμά μ' ένα ύφος τόσο αποφασιστικό.

Και το 'ξερες καλά, πως άμα έβαζε κάτι στο μυα-

λό της δεν μπορούσες να της το αλλάξεις.

Όπως κανένας δεν μπορούσε να την πείσει να μη βάζει τη δικιά της σούπα σε ρηχό πιάτο. Κάθε βράδυ τους έφτιαχνε μια πηχτουλή και άνοστη σούπα· μα, ό,τι κι αν πεις, σε χόρταινε κάπως. Την τρώγανε χωρίς ψωμί, μονάχα ο παππούς άφηνε πάντα λίγο από το μεσημέρι και το μασουλούσε. Το ψωμί, που παίρνανε με το δελτίο, ήτανε 40 δράμια το άτομο. Ήτανε κίτρινο σαν κρόκος αυγού και λασπερό. Ψηνότανε πάνω σε μια λαδόκολλα και, άμα έκανες πως τη βγάζεις, έφευγε μαζί όλη η κόρα κι έτσι αναγκαζόσουν να το τρως με το χαρτί.

– Αν πετάτε το χαρτί, του 'λεγε ο Σωτήρης, να μου το δίνεις.

Ο Πέτρος ντράπηκε να του πει πως δεν το πετούσανε και του πήγαινε κάθε μέρα το δικό του μερίδιο, δηλαδή το λαδόχαρτο με την κολλημένη κόρα που ο Σωτήρης το καταβρόχθιζε λιμασμένα. Η μαμά μοίραζε το ψωμί μόλις το παίρνανε από το φούρνο κι έδινε σε καθέναν τη μερίδα του που την τύλιγε στην πετσέτα του φαγητού. Ο Πέτρος όσο ήτανε σπίτι όλο έτρεχε κι έκοβε ένα κομματάκι και σαν έφτανε η ώρα του φαγητού δεν του περίσσευε μπουκιά. Όλο υποσχότανε στον εαυτό του πως δε θα το αγγίξει, αλλά δεν τα κατάφερνε. Οι άλλοι το έτρωγαν μονομιάς το μεσημέρι και μονάχα ο παππούς πάντα φύλαγε ένα κομματάκι για το βράδυ. Κι όμως ο Πέτρος τον είχε δει πολλές φορές να μασουλάει κι άλλες ώρες.

Εκείνη τη μέρα, μόλις γυρίσανε από το σχολείο, του χτύπησε ο Σωτήρης φουριαστά την πόρτα.

– Τρέχα! Στη γωνιά είναι ένας πεθαμένος..., λένε από την πείνα.

Κατρακύλησαν τις σκάλες και βγήκανε στο δρόμο. Λίγο πιο κάτω από το σπίτι τους ήτανε μαζεμένος κόσμος. Δε βλέπανε τίποτα, σπρώξανε τον κόσμο και περάσανε ανάμεσα. Στα σκαλιά μιας πόρτας ήτανε καθισμένος ένας άντρας, δεν καταλάβαινες αν ήτανε νέος ή γέρος. Μια γυναίκα είχε πάρει το κεφάλι του στην αγκαλιά της και του χτυπούσε το πρόσωπο να τον συνεφέρει. Εκείνος άνοιξε μια στιγμή τα μάτια.

– Τι έχεις; ρώτησε η γυναίκα.

Ο άντρας έδγαλε μια παράξενη φωνή από το λαρύγγι του:

– Πεινάααω...

Η γυναίκα ανέβηκε τότε στο σκαλοπάτι και είπε στον κόσμο με δυνατή φωνή:

– Πεινάει.

Κάποιος του 'βαλε στο χέρι ένα κομμάτι ψωμί από γερμανική κουραμάνα. Μια γυναίκα του 'χωσε στο στόμα μερικές σταφίδες. Σε λίγο βγήκε μια κοπέλα από το διπλανό σπίτι με μισό ποτήρι γάλα.

Ο Πέτρος άφησε το Σωτήρη κι έφυγε. Ένιωσε μια κράμπα στο στομάχι. Στ' αυτιά του βούιζε η βραχνή και απόκοσμη φωνή του άντρα: Πεινάααω. Πήρε ένα δρομάκι στην τύχη και περπατούσε. Ήθελε να φωνάξει: Πεινάααω. Τα μάτια του άντρα, σαν άνοιξαν, ήτανε βαθιά μέσα στις κόγχες τους, στηριγμένα στο άπειρο... Έχωσε το χέρι του μέσα στην τσέπη του. Ήτανε το λαδόχαρτο με την κόρα που είχε φυλαγμένο για το Σωτήρη. Το 'χωσε με βουλιμιά στο στόμα του, μασούσε καλά καλά το χαρτί και το κατάπινε. Σα γύρισε στο σπίτι βρήκε το Σωτήρη στην ξώπορτα.

– Λένε, πως μπροστά στην εκκλησία πέσανε άλλοι τρεις από την πείνα. Είναι κι ένας αληθινά πεθαμένος. Πάμε να δούμε.

– Με θέλει η μαμά, είπε ο Πέτρος και μπήκε διαστικά στο σπίτι.

Το βράδυ, σαν τέλειωσε τη σούπα του, είπε με μια δυνατή φωνή που κι ο ίδιος απόρησε:

– Δε χόρτασα!

Τον κοίταξαν όλοι, λες και είπε κάτι το παράξενο. Ο παππούς μάλιστα του απάντησε κάπως θυμωμένα:

– Και ποιος νομίζεις πως χόρτασε; Κι έπειτα μην παραπονιέσαι! Εσύ κι η Αντιγόνη τρώτε και παραπάνω ψωμί. Βλέπω εγώ τη μητέρα σας που σας κόβει πιο μεγάλες τις μερίδες.

– Πατέρα!

Η φωνή της μαμάς είχε κάτι το άγριο, που ποτέ ο Πέτρος δεν την είχε ακούσει έτσι.

Ο παππούς σηκώθηκε από το τραπέζι, αφού βέβαια έγλειψε καλά καλά το πιάτο του μ' ένα τελευταίο κομματάκι ψωμί, πήγε στο ντιβάνι και κουκουλώθηκε με την κουβέρτα. Ο μπαμπάς είχε στο μεταξύ ανοίξει το ραδιόφωνο κι έπαιρνε Λονδίνο. Μια στιγμή γύρισε πιο δυνατά το κουμπί.

– Για σωπάστε, είπε ψιθυριστά, παρ' όλο που κανένας δε μιλούσε.

Η φωνή του σπίκερ ήτανε καθαρή και αργή:

– «...επαναλαμβάνω: Ο Αλέξιος από την Αθήνα στέλνει χαιρετισμούς στην οικογένειά του και στη μικρή αρραβωνιαστικιά. Στον ανιψιό του παραγγέλνει να μην ξεχνά πως πάνω απ' όλες τις αγάπες είναι η πατρίδα».

– Ο θείος Άγγελος!

Όλοι κοίταζαν το ραδιόφωνο λες και περίμεναν ν' ακούσουν κι άλλα. Ο παππούς είχε προβάλει το

δια-
για-
μια
μέ-
μω-
μη-
ρα-
ύδει
τέ ο
βέ-
ευ-
ου-
αξύ
τιγ-
κα-
ίνα
μι-
νει
ι η
αν
το

κεφάλι του από την κουδέρτα. Ο σπίκερ συνέχιζε με την ίδια αργή φωνή:

– «...Ο Γιώργος του Σήφη από το Ηράκλειον Κρήτης...»

Η μαμά σηκώθηκε και πήγε κοντά στον παππού, τον αγκάλιασε και κλαίγανε κι οι δυο σιγανά σιγανά. Η Αντιγόνη δεν κρατιότανε από τη χαρά της.

– Είπε και για τη Ρίτα, ακούσατε; Είπε για τη μικρή αρραβωνιαστικιά!

Ο Πέτρος σαν έπεσε στο κρεβάτι του, όσο κι αν παιδεύτηκε να φανταστεί το θείο Άγγελο ντυμένο με εγγλέζικη στολή, να τρέχει σαν τον Έρολ Φλιν με τη λόγχη προτεταμένη, δεν τα κατάφερνε. Έκλεινε τα μάτια του κι έβλεπε το θείο του να κάθεται κατάχαμα στην άμμο, κάτω από μια μεγάλη χουρμαδιά και μπροστά του να 'χει ένα τεράστιο χαρτονένιο κουτί σαν κι αυτά που κουβαλούσε ο Μάικλ, ο πρώτος αρραβωνιαστικός της Λέλας. Η κυρία Λεβέντη είχε δώσει μια φορά στη μαμά μια εγγλέζικη μαρμελάδα πορτοκάλι. Μύριζε δυνατά το άρωμα του πορτοκαλιού και στο τέλος άφηνε μια ελαφριά πικράδα, που μπορούσες να φας όσο θες χωρίς να λιγώσεις.

Ο Αλέξης, η Θέκλα, ο Γίνος Βούγας που θέρριζε τα κεφάλια των εχθρών με το σπαθί του, η Αλεξία, είχανε φύγει για κάπου πολύ μακριά. Τώρα μπροστά του παρουσιαζότανε μονάχα ο θείος Άγγελος, με τεράστιες φέτες άσπρο ψωμί και μαρμελάδα πορτοκάλι. Το στομάχι του Πέτρου τον τραβούσε τόσο δυνατά, που πονούσε.

– Τι έχεις; ρώτησε η Αντιγόνη, που δεν την είχε πάρει ο ύπνος και τον άκουσε φαίνεται που μούγκριζε άθελά του.

- Πεινάααω!

Τρόμαξε κι ο ίδιος με τη φωνή του.

- Ξέρεις, του λέει η Αντιγόνη, πέσε μπρούμυτα και σφίξε το μαξιλάρι πάνω στο στομάχι σου. Να δεις, θα 'ναι καλύτερα. Κοιμήσου κι αύριο θα φάμε τηγανίτες. Υποσχέθηκε ο μπαμπάς της Νιούρας στη μαμά να μας δώσει λίγο χαρουπάλευρο.

Οι μικρές τσαρίνες

Σ' όλη τη γειτονιά, μόνο η Σούρα, η Μούρα και η Νιούρα μείνανε στρουμπουλές κι αφράτες σαν φραντζολάκια. Τους είχανε κολλήσει από παλιά το παρατσούκλι: «Οι μικρές τσαρίνες», για το πορτρέτο του τσάρου που κρεμόταν στο φουρνάρικο του μπαμπά τους. Τώρα ο φούρναρης είχε γίνει στ' αλήθεια ο τσάρος της γειτονιάς, γιατί το αλεύρι είχε καταντήσει πιο πολύτιμο και από τους θησαυρούς του τσάρου. Πού το 'βρισκε; Άλλοι λέγανε πως συνεργαζότανε με τους Ιταλούς, άλλοι με τους Γερμανούς... Ζύμωνε κάτι γκριζωπά στρογγυλά ψωμιά και τα πουλούσε κρυφά, μια χρυσή λίρα το καρβέλι. Στη γειτονιά του Πέτρου, κανένας δεν είχε χρυσές λίρες, κι ο ίδιος ο Πέτρος δεν είχε δει ποτέ στη ζωή του καμιά.

Όλοι ξεπουλούσαν ό,τι είχαν και δεν είχαν κι ο φούρναρης τ' αγόραζε όλα για τις κόρες του. Η μεγαλύτερη, η Μούρα, φορούσε το βαφτιστικό σταυρό της Αντιγόνης, κι ας έγγραφε απάνω με μεγάλα βυζαντινά γράμματα: ΑΝΤΙΓΟΝΗ. Της τον είχε χαρίσει η νονά της, η Μεγάλη Αντιγόνη του παππού, κι ο παππούς όλο έλεγε και ξανάλεγε με καμάρι: «Σταυρός, μια φορά, δεκαοχτώ καρατίων!»

– Είναι βαρύς δεκαοχτώ καρατίων, έλεγε η μαμά στη μητέρα της Μούρας, που ήρθε σπίτι ν' αγοράσει το σταυρό.

Δεν τους έδωσε λεφτά, παρά έφερε ένα σακούλι με γκριζωπό αλεύρι, που το 'κανε η μαμά τηγανίτες και το τηγάνιζε μ' ένα σκούρο καφεδί λάδι, που σου 'καιγε το λαιμό. Χόρταινε όμως! Η μαμά πούλησε και τη βέρα της και πήγε στο σιδερά να της την κόψει, γιατί έτσι όπως είχανε προηστεί τα χέρια της από τις χιονίστρες δεν μπορούσε να τη βγάλει. Τις Κυριακές το απόγευμα, οι «μικρές τσαρίνες» φορούσανε τα καλά τους και καθόντανε μέσα από τη βιτρίνα του φουρνάριου. Η Αντιγόνη δεν μπορούσε να υποφέρει τη Μούρα, γιατί φορούσε το σταυρό της. Η Νιούρα καθότανε σ' ένα καρεκλάκι με μια κούκλα στην αγκαλιά και τη χτένιζε. Ήτανε μια κούκλα από πορσελάνη με αληθινά μαλλιά.

– Είναι δικιά μου, του είχε πει του Πέτρου η Αλέκα, ένα κοριτσάκι από το σχολείο του, που πήγαινε στην τρίτη τάξη. Τη λένε Ευφροσύνη όπως τη γιαγιά. Είχα και ένα κουτί με φουστανάκια, της τα 'ραβε η γιαγιά. Τώρα η Νιούρα τη φωνάζει Νίτσα.

Κι όπως κοίταζαν κι οι δυο τους τη βιτρίνα του φουρνάριου, η Αλέκα χτύπησε το τζάμι και κάτι έγνεψε της Νιούρας.

– Θα της ξεκολλήσει τα μαλλιά, έτσι που τα τραβάει, είπε η Αλέκα θυμωμένη και συνέχιζε να γνέφει από το τζάμι.

Η Μούρα και η Σούρα κεντούσανε κάτι μαξιλαράκια, με πολύχρωμες κλωστές. Είχανε στήσει πλάι τους ένα καλαθάκι εργόχειρου ψάθινο, με περασμένη γύρω γύρω στην ψάθα μια θαλασσιά κορδέλα. Ο Πέ-

μά
ρει

λι
ες
ου
αι
ει,
ις
ές
α-
ου
έ-
ύ-
ην
ρ-

η
ή-
τη
α

ου
τι

κ-
ει

κ-
λι
η
έ-

τρος το 'ξερε καλά αυτό το καλαθάκι. Το 'χε κάνει όλη η τάξη δώρο, σαν ήτανε ο ίδιος στην τρίτη τάξη του δημοτικού, στη δασκάλα τους που παντρεύτηκε. Είχε δώσει κι εκείνος πέντε δραχμές από τον κουμπαρά του. Ο άντρας της, δάσκαλος κι εκείνος, γύρισε από τον πόλεμο χωρίς χέρι.

Το σπίτι των «τριών τσαρίνων» ήτανε πάνω από το φούρνο. Έμπαινες από μια πόρτα κολλητή στην πόρτα του φουρνάριου. Στη μια πόρτα έκανε ο κόσμος ουρά για το ψωμί και στην άλλη σχηματιζότανε μια άλλη ουρά πιο μικρή, μα πάντα στεκόντανε κάμποσες γυναίκες που κρατούσανε κάτι σφιχτά στα χέρια τους. Κανένας δε χώνευε τους φουρνάρηδες στη γειτονιά, μα όλοι τούς χαμογελούσανε, γι' αυτό το γκριζωπό αλεύρι, που πολλές φορές ήτανε γεμάτο μαμούνια.

Η δουλειά του Σωτήρη

Το πρωί παραλίγο η Αντιγόνη να μην πάει σχολείο. Δεν της μπαίνανε τα παπούτσια της.

– Μα πώς τα φορούσες χτες; της έλεγε απελπισμένα η μαμά.

– Δεν ξέρω, με πονούσανε μα τα φορούσα, σήμερα όμως δεν μπαίνουνε.

Με τα φουστάνια και τα ρούχα κάτι κατάφερνε η μαμά να κάνει, τα μάκραινε, πρόσθετε κομμάτια ύφασμα από κάτω. Με τα παπούτσια δε γινότανε τίποτα. Ο Πέτρος φορούσε τα παπούτσια της γυμναστικής, μα ήτανε πάνινα και μαλακά κι έτσι δεν τον πονούσανε, παρ' όλο που τα δάχτυλά του στριμώχνονταν καμπουριαστά μέσα. Ξύλιαζε, βέβαια, μα του μπαίνανε. Η Αντιγόνη κατάπινε τα δάκρυά της και με πολύ κόπο κατάφερε να χώσει μέσα στα παπούτσια τα πόδια της.

– Θα μου δώσεις, όμως, λεφτά να πάω με το γκαζοζέν, είπε κλαψουρίζοντας στη μαμά.

Ο Πέτρος πετάχτηκε. Από καιρό ήθελε να μπει σ' ένα γκαζοζέν, να δει πώς ήτανε. Τώρα που δεν υπήρχε βενζίνα, ούτε και πολύ ρεύμα για να κυκλοφορού-

νε τα τραμ, είχανε κολλήσει στο πίσω μέρος των λεωφορείων κάτι καζανάκια με νερό και τα θερμαίνανε με ξύλα. Τα 'βλεπε ο Πέτρος στις στάσεις που αγκομαχούσανε να πάρουνε μπρος και πολλές φορές κατέβαιναν ο εισπράχτορας και ο οδηγός και τα σπρώχνανε. Μια μέρα που ρώτησε το Σωτήρη αν είχε μπει ποτέ του σε γκαζοζέν, εκείνος απάντησε με κάτι μισόλογα κι ο Πέτρος δεν κατάλαβε το γιατί.

Στο σχολείο βρήκε τον κύριο Λουκάτο στην πόρτα, που έδιωχνε τα παιδιά στα σπίτια τους.

– Δεν έχει μάθημα, θα ξυλιάσετε εδώ μέσα. Έρχεστε μόλις περάσει αυτός ο ψόφος.

Είπε ψόφος ο κύριος Λουκάτος! Που άλλοτε σαν έλεγε κανένα παιδί «η μάνα μου», το διόρθωνε και του έλεγε να λέει «η μητέρα μου».

– Καλύτερα, λέει ο Σωτήρης, έτσι θα δουλεύω και το πρωί.

– Θα δουλεύεις; απόρησε ο Πέτρος. Πού δουλεύεις;

Ο Σωτήρης του είπε πως θα τον πάρει να δει, αλλά τον έβαλε να ορκιστεί πως δε θα το πει πουθενά.

– Δουλεύω στα γκαζοζέν.

– Εισπράχτορας!

– Θα δεις.

Πήγανε με τα πόδια στην πλατεία μιας παρακάτω γειτονιάς, που ήτανε μια αφετηρία γκαζοζέν. Ο Σωτήρης του είπε πως θα μπουνε μαζί στο γκαζοζέν αλλά να μην του μιλήσει καθόλου. Εκείνος θα συνέχιζε, μα ο Πέτρος θα κατέβαινε στην άλλη στάση, πριν προλάβει ο εισπράχτορας να πλησιάσει για εισιτήρια.

– Κι εσύ τι θα κάνεις; ρώτησε επίμονα ο Πέτρος.

– Μη μου κολλάς σαν μύγα, θα δεις.

Μπήκανε στο γκαζοζέν που ξεκίνησε με τέτοια τραντάγματα, που έπεσαν οι επιβάτες ο ένας πάνω στον άλλο. Μόλις ο θόρυβος από το καζανάκι καταλάγιασε κάπως, ακούει ο Πέτρος το Σωτήρη, που είχε σπρώξει τον κόσμο κι είχε φτάσει στο δάθος, να τραγουδάει με μια λυπητερή λυπητερή φωνή:

*Μ' ένα καλαθάκι αδειανό
και στην καρδιά θλιμμένο,
ένα μικρούτσικο φτωχό
θρηνούσε το καημένο.*

Μια κυρία κοίταξε το Σωτήρη συμπονετικά, άνοιξε το πορτοφολάκι της και του 'βαλε ένα βρόμικο τσαλακωμένο χαρτονόμισμα μέσα στο κασκέτο που κρατούσε εκείνος απλωμένο. Ο Σωτήρης συνέχιζε με ακόμα πιο λυπητερή φωνή:

*Μπρος στην εικόνα του Χριστού
γονάτισε και λέει:
«Χριστέ, δεν έχουμε ψωμί
στο σπίτι μας» και κλαίει.*

Μόλις είπε το «κλαίει», είδε ο Πέτρος δυο δάκρυα να τρέχουνε από τα μάτια του Σωτήρη. Το λεωφορείο σταμάτησε αγκομαχώντας.

Ο Πέτρος κατέβηκε σε μια άγνωστη γειτονιά και δεν ήξερε ποιο δρόμο να πάρει, για να γυρίσει στο σπίτι του. Περπάτησε στην τύχη και θαρρούσε πως άκουγε ακόμα τη λυπητερή φωνή του Σωτήρη στ' αυτιά του:

*...ένα μικρούτσικο φτωχό
θρηνούσε το καημένο.*

Πώς κατάφερε να τρέχουν δάκρυα από τα μάτια

α
ω
ι-
ί-
α

του, αυτό δεν μπόρεσε να το καταλάβει ο Πέτρος. Ο Σωτήρης δεν έκλαιγε ποτέ. Ούτε όταν του έστριβε το αυτί ο κύριος Λουκάτος. Ένωσε, ξάφνου, μια ντροπή για το φίλο του που ζητιάνευε. Για σκέψου να ρωτούσε κάποτε καμιά από τις συμμαθήτριες την Αντιγόνη: «Φίλος του αδελφού σου δεν είναι εκείνο το ζητιανάκι ο Σωτήρης;»

ΖΗΤΙΑΝΑΚΙ. Ο Σωτήρης ΖΗΤΙΑΝΕΥΕ. Αυτή ήταν η περιδότη δουλειά του. Θα το 'ξερε κι η μαμά του, ίσως κι η γιαγιά του ακόμα, που ήτανε τόσο άρρωστη. Ο παππούς ο δικός του δέβαια θα χαιρότανε πολύ να ζητιάνευε ο Πέτρος και να του αγόραζε, στη μαύρη αγορά, λίγο γάλα σκόνη... Δε θα μπορούσε ποτέ του ο Πέτρος να δακρύζει και θα κοκκίνιζε σαν άπλωνε το κασκέτο. Αν έβρισκε, όμως, μια πραγματική δουλειά, ίσως πεινούσανε λιγότερο στο σπίτι. Κι ο παππούς, άμα χόρταινε, θα ξαναγινότανε πάλι ο παλιός παππούς που διηγιότανε πόσες φορές σηκωνότανε η αυλαία όταν η Μεγάλη Αντιγόνη έπαιζε την «Κυρία με τας Καμελίας». Κόντευε να στρίψει το δρόμο και τότε πρόσεξε πως στο πεζοδρόμιο που είχε περάσει ήτανε πεσμένος ένας άντρας και πιο κάτω ένας άλλος. Ίσως και να μουρμούριζαν «πεινάω». Κανένας από τους περαστικούς δε σταματούσε κοντά τους. Όλοι περνούσανε διαστικοί, γυρνώντας αλλού το κεφάλι, αποφεύγοντας ν' αντικρίσουν το βλέμμα τους, που κοίταζε θαρρείς το άπειρο.

α
ο
ι
ο
ς
-

– Θα πεθάνουμε όλοι από την πείνα, έλεγε κάθε τόσο ο παππούς, που όταν πεινούσε πολύ τον έπιαναν οι κακίες του.

χ

Και πάλι ο τρελός με τις πιτζάμες

Ο Πέτρος δεν το 'θελε να πεθάνει από πείνα. Προχωρούσε στην άγνωστη γειτονιά. Ένιωσε τα μάτια του να τον τσούζουν από τα δάκρυα που δεν έβγαιναν. Είχε διαβάσει για ένα αγοράκι σαν και κείνον, που πεινούσε κι αυτό, μα έκανε χίλια δυο κατορθώματα σε μια επανάσταση στο Παρίσι, στα παλιά χρόνια. Έτρεχε από οδόφραγμα σε οδόφραγμα, κουβαλούσε φισέκια, έφερε μηνύματα στους επαναστάτες... Γαβριά τον λέγανε, δεν ήτανε τ' όνομά του, αλλά το παρατσούκλι του. Άραγε τον τραβούσε και κείνον τόσο δυνατά το στομάχι; Ο Πέτρος έσκασε μόνο δύο λάστιχα σε γερμανικά φορτηγά, το ένα μάλιστα λέει πως το 'κανε ο Σωτήρης. Ούτε οδοφράγματα ούτε φοιτητές με τα λάβαρα μπροστά ούτε τίποτα.

Μόνο ένας ένας πέφτουν στο δρόμο οι διαβάτες από την πείνα. Μήπως έπεσε κι ο Γιάννης και έχει τόσες μέρες να φανεί. Την τελευταία φορά είχε τόσο αδυνατίσει, που το μπαλάκι του πιγκ πονγκ στο λαιμό του είχε τόσο ξεπεταχτεί ακόμα πιο πολύ, θαρρείς σε λίγο θα 'φευγε από το λαρύγγι του και θα 'κανε γκελ χάμω.

Κατάλαβε πως είχε μπερδευτεί σε άγνωστα δρομάκια και προχώρησε να στρίψει, να βγει στη μεγάλη λεωφόρο, κι από κει ήξερε να πάει. Έστριψε και νόμισε πως ονειρεύεται.

Πέρα, από τη μεγάλη λεωφόρο, ερχότανε μια αλλόκοτη λιτανεία. Βάδιζε κόσμος πολύς, βουβός, λες και ήτανε μαγεμένος. Μπροστά πηγαίνανε ανάπηροι πάνω στα καροτσάκια τους, που τα 'σπρωχναν νοσοκόμες ντυμένες τις στολές τους. Πιο πίσω, άλλοι ανάπηροι με τα δεκανίκια και πάρα πίσω κόσμος, κόσμος ατέλειωτος, που κρατούσανε τεντωμένα άσπρα πανιά που γράφανε πάνω τους με τεράστια μαύρα γράμματα: «ΠΕΪNAME». Δεν ακουγόταν άλλος θόρυβος παρά το γκαπ γκουπ από τα δεκανίκια πάνω στην άσφαλο. Ύστερα ακούστηκαν κάτι ξερά κλακ κλικ από αυτόματα που τα οπλίζανε. Γύρισε ο Πέτρος και είδε να έρχονται από παντού καραμπινιέροι. Ο κόσμος προχωρούσε σαν να μη συνέβαινε τίποτα. Ο Πέτρος θα 'θελε να το βάλει στα πόδια, μα στεκότανε καρφωμένος, λες και τον είχανε μαγέψει. Τα καροτσάκια με τους ανάπηρους όλο και πλησίαζαν, ο αέρας ανέμιζε σαν σημαίες τα μαντίλια των νοσοκόμων.

Ο Πέτρος είχε πάει, μια φορά στη ζωή του, σε παρέλαση με το σχολείο. Την 25η Μαρτίου, πριν τον πόλεμο. «Είναι υποχρεωτικό», τους είχε πει ο κύριος Λουκάτος. «Όποιος δεν έρθει δε θα πάρει βαθμό». Ο Πέτρος έτσι κι αλλιώς θα πήγαινε, γιατί ήθελε πολύ να φορέσει την μπλε στολή του φαλαγγίτη. Ο διευθυντής τούς είχε πει, μόλις περάσουν μπροστά από την εξέδρα των επισήμων, να φωνάξουνε: «Ζήτω ο αρχηγός! Ζήτω η Ελλάδα!» Ο Σωτήρης και η παρέα

του, πέντ' έξι αγόρια από τα θηρία της τάξης, αντί να φωνάξουν «Ζήτω ο αρχηγός! Ζήτω η Ελλάδα!», φωνάζανε: «Ζήτω ο μαϊντανός! Ζήτω η φασουλάδα!» Δεν ακουγόντανε βέβαια, γιατί οι φωνές τους μπερδευόντανε με των άλλων παιδιών, μα ο Πέτρος που ήταν πλάι τους τούς άκουσε και θύμωσε:

– Αν δεν πάψετε, θα το πω στον κύριο, είπε στο Σωτήρη που ήταν δίπλα του στη γραμμή.

Ο Σωτήρης το 'ξερε καλά πως δε θα μαρτυρούσε ποτέ, κι όμως το 'πε στους άλλους και τον βγάλανε «χαφιεδάκι». Πέρασε ολόκληρος μήνας ώσπου να το ξεχάσουνε και να τον πάρουνε πάλι στην ομάδα του φουτμπόλ, κι ο Πέτρος πίστευε πως αν δεν ήτανε καλός τερματοφύλακας, δε θα του το 'χανε ποτέ συγχωρέσει. Για τον αρχηγό δεν τον ένοιαζε και τόσο, μα δεν ανεχότανε να κοροϊδεύουν την ΠΑΤΡΙΔΑ. «Η πατρίδα είναι η πιο μεγάλη αγάπη της ζωής μας.» Το παράγγειλε κι ο θείος Άγγελος, το 'λεγαν και τα βιβλία. Μα τούτος τώρα δα ο κόσμος που περνούσε βουβός δεν έλεγε τίποτα για την πατρίδα που στέναζε. Δεν τραγουδούσαν τον Εθνικό Ύμνο. Δε γράφανε τα λάβαρα τους «Ζήτω η Ελλάδα! Ζήτω το Έθνος!». Μόνο «ΠΕΙΝΑΜΕ». Δε θυμάται ποτέ στην ιστορία να διάβασε ο Πέτρος για κανέναν ήρωα που να φώναζε «Πεινάω». Ακόμα και στην πολιορκία του Μεσολογγιού, που πέθαιναν στην πείνα, φώναζαν «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ». Η βουβή παράτα σταμάτησε απότομα, εκεί μπροστά του, αντίκρυ, κι αντίκρυ με τους καραμπινιέρους. Κλικ κλακ, τώρα θα χτυπήσουν. Ο Πέτρος περίμενε να δει τον κόσμο να κάνει μεταβολή και τις νοσοκόμες να γυρίζουν τα καροτσάκια πίσω. Να όμως που μια νοσοκόμα προχωρούσε αργά αργά.

Μέσα στο καρτσάκι που σπρώχνει μπροστά της ήτα-
νε ένας τραυματίας με τα δυο πόδια κομμένα. Θα
χτυπήσουν, θα χτυπήσουν... Ο Πέτρος έκλεισε τα μά-
τια. Δεν ακούγεται τίποτα. Όταν τα ξανάνοιξε, οι
καραμπινιέροι είχαν κατεβάσει τα όπλα. Όλα τα κα-
ρτσάκια ξεκινούν, μαζί κι οι ανάπηροι με τα δεκα-
νίκια, κι ο κόσμος... σπάνε τη γραμμή των Ιταλών
και προχωρούν. Ένα χέρι τον τράβηξε.

– Τι στέκεις εκεί, για σημάδι; Έλα μέσα στον κό-
σμο.

Ο Πέτρος γύρισε και κοίταξε τον άντρα που του
κρατούσε το χέρι. Κάπου τον είχε ξαναδεί. Του
έσφιγγε το χέρι μέσα στη μεγάλη παλάμη του, που
ήτανε κοκαλιάρικη με φουσκωμένες φλέβες. Μια
στιγμή σε μια κίνηση το μανίκι του σακακιού σηκώ-
θηκε προς τα πάνω. Στη θέση του ρολογιού, ήτανε
ένα μεγάλο σημάδι σαν μπόλι. Ο τρελός με τις πιτζά-
μες! Ο Μιχάλης! Σήκωσε το κεφάλι και τον κοίταξε,
ο άλλος του χαμογέλασε σαν να τον γνώρισε! Όταν
πιο κάτω ο κόσμος άρχισε να σκορπίζει, ο Πέτρος
περπατούσε ακόμα με το Μιχάλη.

– Αυτή τη φορά δε χτύπησαν, είπε εκείνος συλλο-
γισμένα, μα την άλλη...

– Ποιοι; ρώτησε ο Πέτρος.

– Οι φασίστες.

– Οι Ιταλοί;

– Και οι Ιταλοί και οι Έλληνες.

– Οι Έλληνες; τινάχτηκε ο Πέτρος.

– Ναι, υπάρχουνε και Έλληνες φασίστες. Αυτοί
που συνεργάζονται με τον κατακτητή.

Ο Πέτρος ένιωσε να ζαλίζεται: ίσως φταίει το
απέναντι κοντάρι όπου ανέμιζε μια τεράστια γερμα-

νική σημαία. Έβλεπε τον αγκυλωτό σταυρό να κουνιέται πέρα δώθε, μια να 'ρχεται καταπάνω του και μια να φεύγει. Γύρισε να δει το Μιχάλη, μα το πρόσωπό του ήτανε λείο σαν πέτρα· δεν ξεχώριζε ούτε μύτη ούτε μάτια ούτε τίποτα.

– Κάθισε, ακούστηκε απόμακρη η φωνή του Μιχάλη.

Ο Πέτρος άνοιξε τα μάτια και τον είδε σκυμμένο πάνω του.

– Πεινάς; τον ρώτησε.

– Όχι, όχι, έκανε ο Πέτρος.

Εκείνος, σαν να μην τον άκουσε, έβγαλε από την τσέπη του ένα μαυριδερό κομμάτι, σαν ψωμί, το 'κοβε μικρά μικρά κομματάκια και του τα 'βαζε στο στόμα. Ήτανε γλυκό και αλμυρό μαζί.

– Ο παππούς λέει πως όλοι θα πεθάνουμε από την πείνα, είπε τρομαγμένα ο Πέτρος.

– Όχι, λέει ο Μιχάλης και τα μάτια του φέγγουνε. Όχι, δε θα πεθάνουμε από την πείνα. Αυτό σου τ' ορκίζομαι και θα δεις. Πρώτα θα χορτάσουμε κι ύστερα όλα τ' άλλα... ύστερα θα παλέψουμε να λευτερωθούμε...

«...Αν βγει το παλικάρι με τ' άσπρα μπροστά, ακολουθούμε όλοι... Και βγήκε το παλικάρι, που φέγγανε τα μάτια του, κι ο λαός ακολούθησε...» Να, λοιπόν, που τα βιβλία δε γράφουνε μονάχα φαντασίες... Κι αν έβγαινε τώρα δα ο Μιχάλης με τ' άσπρο λάβαρο που 'γραφε με μαύρα γράμματα «ΠΕΙΝΑΜΕ», ο Πέτρος θ' ακολουθούσε κι ας στέκονταν ολόγυρα οι Γερμανοί κι οι καραμπινιέροι και οι Έλληνες φασίστες.

– Ποιος είσαι; ρώτησε δειλά ο Πέτρος την ώρα

ου- και ρό- ύτε
Μι- ένο
την κο- τό- την ου- του κι ευ- τά, ου Ια, τα- ρο Ε», οι σί- ρα

που χώριζαν γιατί βέβαια δεν πίστευε πια πως ήτανε τρελός, που το 'χε σκάσει από το φρενοκομείο.

Εκείνος έγινε σοβαρός:

– Κάποτε θα το μάθεις, τώρα είμαι ο Μιχάλης, τίποτ' άλλο. Τούτους τους δύσκολους καιρούς όσο λιγότερα ξέρουμε ο ένας για τον άλλο, τόσο καλύτερα. Κι ύστερα πρόσθεσε, σαν την πρώτη φορά που τον συνάντησε: Καλή αντάμωση.

Μόλις έφτασε στο σπίτι, η μαμά τού είπε πως τον είχε ζητήσει ο Γιάννης.

– Μήπως ήθελε την Αντιγόνη;

– Όχι, εσένα, θα ξαναπεράσει.

Φαίνεται, ήρθε η ώρα ν' ανατινάξουμε κανένα γερμανικό τρένο, συλλογίστηκε ο Πέτρος. Γιατί όχι την κομαντατούρα ή την κομαντοτάπα! Σα μεγάλωνε θα μπορούσε να διηγείται στους γιους του την ώρα του τραπεζιού ή μάλλον της... σκάλας, γιατί θα τρώγανε πάνω στα σκαλοπάτια, αυτός και τα παιδιά του, το 'χε στα σίγουρα αποφασίσει.

– Εγώ, που με βλέπετε, στην ηλικία σας τίναζα γερμανικά τρένα στον αέρα, έβαζα φωτιά στις αποθήκες, κατέστρεφα πολεμικό υλικό, έσκαγα λάστιχα από τα φορτηγά... είχα και το οπλοπολυβόλο – όχι, πάει πολύ – είχα και πιστόλι – μπορεί να του δώσει κανένα ο Γιάννης. Όλοι με ξέρανε με το ψευδώνυμο Αθανάσιος Διάκος – όχι, καλύτερα Διάκος σκέτος, πιο σύντομο και χτυπάει πιο πολύ – δε φοβόμουνα κανέναν και μόλις γινότανε καμιά ανατίναξη, όλοι ξέρανε πως από κει είχε περάσει ο Διάκος. Ορμούσα πρώτος...

Εδώ σταμάτησαν τα όνειρα του Πέτρου. Από την ανοιχτή πόρτα της τραπεζαρίας πήρε το μάτι του τον

παππού. Τι να 'κανε τάχατες με το μεγάλο μαχαίρι του ψωμιού στο χέρι. Ο Πέτρος πήγε πίσω από την πόρτα και τον κοίταζε από τη χαραμάδα. Ο παππούς έριξε κλεφτές ματιές ολόγυρα, ύστερα άνοιξε το συρτάρι του μπουφέ, έβγαλε μια μια τις πετσέτες που είχαν τυλιγμένες τις μερίδες το ψωμί, έκοψε από κάθε μερίδα διαστικά διαστικά ένα μικρό κομμάτι, το 'χωνε στο στόμα του, ύστερα ξανατύλιγε το ψωμί στην πετσέτα και την έβαζε ξανά στο συρτάρι. Γι' αυτό λοιπόν ο παππούς είχε πάντα ψωμί με το φαγητό του! Όταν λίγωνε, μέσα στη μέρα, έκλεβε το δικό τους ψωμί! Ένα μικρό κομματάκι από τον καθένα! Να μπει τώρα μέσα στο δωμάτιο ο Πέτρος και να του πει: «Σε είδα, είσαι κλέφτης, μας κλέβεις το ψωμί». Ένωσε όμως πως δεν μπορούσε να κουνήσει, λες και είχανε καρφωθεί τα πόδια του στο πάτωμα. Ο παππούς πήγε τώρα και κάθισε στο ντιβάνι. Γκαπ – ήτανε ο Θόδωρος που χτύπησε το καθούκι του στο πόδι του τραπεζιού. Ο παππούς τον είδε, έσκυψε, τον έπιασε και τον αναποδογύρισε. Αυτή ήτανε η πιο μεγάλη τιμωρία που μπορούσε κανείς να κάνει στο Θόδωρο. Ο παππούς καθότανε έτσι και τον κοίταζε, με το μαχαίρι του ψωμιού στο χέρι. Ο Πέτρος όρμησε στο δωμάτιο.

– Γιατί τον κρατάς έτσι, έκανε όλος θυμό στον παππού.

Εκείνος τα 'χασε τόσο ξαφνικά που τον είδε μπροστά του και μπέρδεψε τα λόγια του, όπως κι εκείνοι στο σχολείο, όταν τους έπιανε ο διευθυντής στα πράσα να κάνουνε καμιά αταξία.

– Ξέρεις... ήθελα να δω, αν μπορεί να γυρίσει όρθιος μόνος...

– Οι χελώνες δε γυρνούν ποτέ μόνες, είπε ο Πέτρος όλο και πιο θυμωμένα και μάζεψε το Θόδωρο να τον πάει στο δωμάτιό του.

Η φωνή του παππού τον σταμάτησε στην πόρτα. Ήτανε μια αλλόκοτη αργή φωνή.

– Οι Ιταλοί τρώνε γάτες και... χελώνες... κάνουνε, λέει, ωραία σούπα.

Ο Πέτρος έτρεξε στο δωμάτιό του και κάθισε κατάχαμα σε μια γωνιά μαζί με το Θόδωρο. Θα παρακαλούσε το Γιάννη να πάρει το Θόδωρο, όπως πήρε και το Στορμ. Ο Στορμ γλίτωσε από το Γιαούρτερ κι ο Θόδωρος κινδύνευε, γιατί μέσα στο σπίτι τριγυρούσε ένας δολοφόνος με το μαχαίρι του ψωμιού στο χέρι. Ο Σωτήρης ΖΗΤΙΑΝΟΣ, ο παππούς ΚΛΕΦΤΗΣ και ΔΟΛΟΦΟΝΟΣ! Ο παππούς της Μεγάλης Αντιγόνης, που το χειμώνα έριχνε ψίχουλα στο παράθυρο να βρίσκουν τα σπουργίτια να τρώνε. Τότε, πριν τον πόλεμο...

Με πράσινη μπογιά

Τώρα όλοι αλλάζανε – η μαμά κι ο μπαμπάς κι αυτός ο ίδιος. Μονάχα η Αντιγόνη έμεινε η ίδια, βάζει ακόμη κάθε βράδυ τα εξήντα οχτώ κουρελάκια της, γράφει ποιήματα σ' ένα δεμένο κόκκινο τετράδιο. Κι όταν την ακούει να κουβεντιάζει με τη Ρίτα, δε λένε ποτέ αν πεινάνε – και το ξέρει καλά πως η Αντιγόνη πάντως πεινάει, όπως κι αυτός –, μονάχα κουβεντιάζουνε για το θείο Άγγελο και κείνον τον ποιητή, τον Κώστα Αγαρινό. Κάθε Σάββατο βράδυ η Ρίτα μένει και κοιμάται στο σπίτι τους. Τώρα, που από τις αρχές της κατοχής απαγορεύουνε την κυκλοφορία τη νύχτα, δεν μπορούνε πια ν' αργούνε τα βράδια η μια στο σπίτι της άλλης, κι ας μένουνε πολύ κοντά. Τον ίδιο η μαμά του τον άφηνε να τριγυρνάει όσο θέλει, έστω κι αν είχε σκοτεινιάσει, – την Αντιγόνη όμως την ήθελε σπίτι νωρίς νωρίς, κι αν αργούσε λίγο, άφηνε η μαμά όλες τις δουλειές της και περίμενε πίσω από το παράθυρο, ώσπου να τη δει να φανεί. Από τη μέρα μάλιστα που συνάντησε η Αντιγόνη στην είσοδο το Γιαούρτερ και της είπε ελληνικά: «Καλησπέρα, ωραία ματάκια», η μαμά, κάθε φορά

που είναι να γυρίσει πιο αργά η Αντιγόνη, κατεβαίνει και την περιμένει στην ξώπορτα.

Τα Σάββατα θα μπορούσε μια χαρά να μένει η αδελφή του στις Ρίτας που είχε δικό της δωμάτιο και κοιμότανε χώρια από τον αδελφό της το Μορίς, με το κομμένο πόδι. Η μαμά όμως ούτε να τ' ακούσει, γιατί παρ' όλο που στην Αθήνα δεν είχανε πειράξει ακόμα τους Εβραίους, δεν ήξερες ποτέ τι μπορεί να γίνει. Να μπαίνανε, λέει, ξαφνικά στο σπίτι της Ρίτας κι άντε να παίρνανε και την Αντιγόνη για Εβραία! Έτσι ερχότανε η Ρίτα τα Σαββατοκύριακα και κοιμότανε μαζί με την Αντιγόνη στο κρεβάτι της. Ο Πέτρος τις άκουγε που φλυαρούσανε ίσαμε αργά τη νύχτα. Άθελά του κρυφάκουγε, όχι, δεν το 'κανε επίτηδες, μα κείνες μιλούσαν αρκετά δυνατά, χαχάνιζαν και διηγιόντανε χίλιες δυο ιστορίες, που έκαναν τον Πέτρο, εκείνο τουλάχιστον το βράδυ, σαν έκλεινε τα μάτια του να μη βλέπει μπροστά του πεσμένους στο δρόμο από την πείνα.

Μιλούσανε εκείνες για ένα λουλούδι που άφησε μια μέρα η Αντιγόνη πάνω στο τραπέζι, που τη μέρα γινότανε θρανίο και το βράδυ γραφείο συντακτών του περιοδικού «Πήγασος». Το είχε αφήσει στη θέση που είχε ανακαλύψει πως καθότανε ο Κώστας Αγαρινός και την άλλη μέρα βρήκε, εκεί που είχε αφήσει το λουλούδι, μια άσπρη αχιβάδα που έγγραφε μέσα με καλλιγραφικά γράμματα, λες και ήτανε τυπωμένα: «Ευχαριστώ».

– Είσαι ερωτευμένη, της έλεγε η Ρίτα, σε είδα την ώρα που έπιανες την αχιβάδα τα χέρια σου τρέμανε.

– Κανένα κορίτσι δε θα 'χει πάρει στη ζωή του αντί για γράμμα αχιβάδα, έλεγε η Αντιγόνη χαρούμε-

νη, λες κι είχανε φάει για βραδινό τυρόπιτα.

Ο Γιάννης ήρθε το απόγευμα, όπως είχε παραγγείλει στη μαμά, και τον βρήκε.

– Έρχεσαι, του λέει με ύφος συνωμοτικό, να γράφουμε στους τοίχους με μπογιά;

– Να γράφουμε στους τοίχους! απόρησε ο Πέτρος με το αναπάντεχο.

– Ναι. Δηλαδή, για την ώρα, εγώ θα γράφω κι εσύ θα κρατάς τσίλιες. Αν δεις να πλησιάζει κανείς, θα τραγουδάς ένα τραγούδι που θα 'χουμε συμφωνήσει από τα πριν.

– Και τι θα γράψεις με την μπογιά; δεν έλεγε να καταλάβει ο Πέτρος.

– Θα γράφουμε συνθήματα! «ΠΕΙΝΑΜΕ, ΘΕΛΟΥΜΕ ΣΥΣΣΙΤΙΟ», είπε ο Γιάννης κι ύστερα συμπλήρωσε: Θα δεις, Πετράκη, δε θα πεθάνουμε από την πείνα. Πρώτα αυτό κι ύστερα όλα τ' άλλα.

Θαρρούσε πως άκουγε τον τρελό με τις πιτζάμες. Λες να τον ήξερε ο Γιάννης;

– Ξέρεις, συνέχισε ο Γιάννης, άλλοι γράφουνε με κόκκινη μπογιά, άλλοι με μπλε κι άλλοι με πράσινη. Εμείς θα γράφουμε με πράσινη. Καλύτερα!

Του Πέτρου του άρεσε πολύ το πράσινο χρώμα. Συμφωνήσανε να συναντηθούνε στις έξι κοντά στο σχολείο. Θα πήγαιναν μαζί σε κάποιο σπίτι να πάρουνε μπογιές και πινέλα και θα ξεκινούσανε. Ο Γιάννης είπε στη μαμά του Πέτρου να τον αφήνει τα βράδια, όσο επιτρέπεται η κυκλοφορία, να πηγαίνει μαζί του στο σπίτι κάποιου φίλου του, που θα φτιάχνουν καραγκιόζη. Η μαμά συμπαθούσε το Γιάννη, και είπε ναι.

– Θα μου κάνεις και χάρη να ξέρω πως είναι μαζί

σου, αντί να αλητεύει στα σοκάκια.

– Θα κάνουμε και караγκιόζη, δεν είναι και τελείως ψέματα, είπε ο Γιάννης στον Πέτρο σαν έφυγε η μαμά.

Ο Πέτρος, όμως, είχε κατσουφιάσει. Περίμενε το Γιάννη για ν' ανατινάξουνε τρένα, να βάλουν φωτιά στην κομαντατούρα και να κάνουν κεραμιδαριό την κομαντοτάπα, κι ο Γιάννης του μιλούσε να μπογιατίζουνε τοίχους και να παίζουνε караγκιόζη.

– Και το τρένο που μου υποσχέθηκες;

Ο Γιάννης άρχισε να γελάει και το μπαλάκι πηδούσε ξέφρενα στο λαιμό του, ύστερα σοβάρηψε.

– Αυτό είναι η αρχή. Στο σπίτι που θα πάμε θα σε συστήσω με άλλο όνομα. Εμένα με λένε Κίμωνα. Βρες και συ κάποιο.

Ο Πέτρος πήγε να πει Διάκος, μα του φάνηκε πολύ αστείο να σε λένε Αθανάσιο Διάκο και να μπογιατίζεις τοίχους. Τότε θα 'θελε να πει Αλέξιος, μα ο Γιάννης τον πρόλαβε.

– Θα σε βαφτίσω Τσουένι.

– Τσουένι;

– Ναι, ναι, ενθουσιάστηκε ο Γιάννης. Μια φορά που με ζήτησες στο σχολείο, κι εγώ δεν είχα πάει, μου είπε την άλλη μέρα ο Ανδρέας ο συμμαθητής μου, ένας καλαμπουρτζής: «Σε ζήτησε χτες το Τσουένι». Γιατί, λέει, έτσι όπως είσαι μαυριδερός και φορούσες έναν ασπριδερό μάλλινο κούκο στο κεφάλι, του θύμισες τα γλυκά που πουλάνε τώρα με το τσουένι πάνω.

Ο Πέτρος δεν ενθουσιάστηκε καθόλου. Λες και το 'ξερε κι είχε κάνει καβγά με τη μαμά να μη δάλει εκείνο το άσπρο σκουφί, που το είχε σαν ήτανε μι-

κρός. Μα έκανε παγωνιά και του πονούσε το αυτί του. Άκου τσουένι!!! Τι θα 'λεγε στους γιους του. Με λέγανε Τσουένι. Ξέρετε τι είναι το τσουένι; Ένα άσπρο πράγμα, σαν ασπράδι αυγού, που το βάζανε στην κατοχή πάνω σε κάτι μαυριδερά γλυκά που πουλούσανε στο δρόμο. Έκανε να πει του Γιάννη να τον λένε τουλάχιστον Αλέξιο, μα κείνη την ώρα μπήκε φουριαστή η Αντιγόνη που γύριζε από το σχολείο – το δικό της συνέχιζε τα μαθήματα – και ο Γιάννης ούτε είχε πια έννοια να μιλήσει μαζί του, μόνο κοκκίνισε ίσαμε τ' αυτιά και είπε στην Αντιγόνη, με μια ψιλούτσικη φωνή, θαρρείς και δεν ήτανε δικιά του:

– Πώς πάει το σχολείο;

– Καλά, ευχαριστώ, απάντησε η Αντιγόνη με ύφος.

– Η Ρίτα;

– Πολύ καλά, σε χαιρετά.

– Με κοροϊδεύεις; ρώτησε διστακτικά ο Γιάννης, που δεν ήξερε αν έπρεπε να γελάσει ή να θυμώσει.

– Δε σε κοροϊδεύω, έκανε η Αντιγόνη πειραγμένη, μα εσύ σα βρίζεσαι στο δρόμο με άλλους, κάνεις πως δε μας βλέπεις.

Και συνέχισε, μονορούφι, πως τον είδανε χτες την ώρα που σχολούσανε, που πήγαινε μ' έναν ψηλό μελαχρινό με πράσινα μπιρμπιλωτά μάτια κι ένα μπλε πουλόβερ με χοντρό μαλλί πλεγμένο τρεις καλή μια ανάποδη. Κουτούλησαν σχεδόν απάνω τους, μα ο Γιάννης έκανε πως δεν τις είδε και τότε εκείνες τους πήρανε από πίσω, μέχρι που τους είδανε να μπαίνουνε σε μια πόρτα, στην οδό Ζαΐμη, αριθμός 36, μια σκούρα πράσινη πόρτα σχεδόν σαν μαύρη. Χτύπησαν και βγήκε στο μπαλκόνι ένα κορίτσι με ξανθά σγουρά

μαλλιά και ξεπλυμένα μάτια, τους έγνεψε κι ύστερα κατέβηκε και τους άνοιξε. Ο Γιάννης κοίταζε την Αντιγόνη απορημένος.

– Μα πώς, μας παρακολουθούσατε;

– Τι πώς; Ξέσπασε στα γέλια, πειραχτικά, η Αντιγόνη. Απλούστατα, σας πήραμε από πίσω, μα εσείς ήσασταν τόσο αφοσιωμένοι στην κουβέντα, που ούτε μας πήρατε κάβο.

– Καλοί είμαστε, είπε ο Γιάννης συλλογισμένα, κι ύστερα πρόσθεσε: Θέλετε να σας τον γνωρίσω;

– Άκου, λέει! ενθουσιάστηκε η Αντιγόνη, που είχε κιόλας ξεχάσει την πίκρα της. Η Ρίτα θα πετάξει από τη χαρά της. Λέει πως ο ψηλέας είναι φτυστός ο Τάιρον Πάουερ.

Λίγο έλειψε να ξανατσακωθούνε, γιατί ο Γιάννης είπε πως ο Τάιρον Πάουερ είναι ένας ηθοποιός βλάκας και χωρίς ταλέντο, μονάχα φρύδια και τίποτ' άλλο, ενώ ο φίλος του... Θα τους τον γνώριζε και θα βλέπανε...

Ο Πέτρος συνάντησε την άλλη μέρα το Γιάννη, όπως είχανε συμφωνήσει, στις έξι, μπροστά από το περίπτερο που είναι κοντά στο σχολείο. Έφτασε πρώτος ο Πέτρος, μα κι ο Γιάννης ήρθε αμέσως.

– Γεια σου, Τσουέني.

– Γεια σου, Κίμωνα.

Ο Γιάννης τον παίνεψε πως είναι σπουδαίος και μπήκε αμέσως στο νόημα. Κάποτε όμως ο Πέτρος θα του το 'λεγε για το τσουέني, δεν μπορούσε να το χωνέψει.

– Πάμε, λοιπόν, είπε ο Γιάννης και ξεκίνησαν.

Θα γράφανε σε τοίχους μιας άλλης γειτονιάς, αρκετά μακριά, που δεν τους ήξερε κανένας. Είχε αρχίσει να σκοτεινιάζει και το κρύο έτσουζε. Ο Πέτρος μετάνιωσε που δεν πήρε το άσπρο του σκουφάκι, γιατί τον πονούσε το αυτί του, μα είχε ορκιστεί να μην το ξαναφορέσει. Ο Γιάννης έκανε αστεία στο δρόμο, μια τρέχανε να ζεσταθούνε και μια περπατούσανε χοροπηδώντας. Του διηγιότανε για το σχολείο. Είχε κι αυτός, σαν ήτανε στο δημοτικό, δάσκαλο το Λουκάτο που τον φωνάζανε το Λουκακάκι, γιατί ήτανε πολύ νεαρός τότε κι αδύνατος, μια στάλα. Έτσι φτάσανε εκεί που έπρεπε, κι ο Πέτρος ούτε τον κατάλαβε το δρόμο. Είχανε ζεσταθεί και τα χέρια του, γιατί ο Γιάννης του τα 'χωνε μια το ένα μια το άλλο μέσα στις τσέπες του. Ο Γιάννης χτύπησε τρεις γρήγορες φορές το κουδούνι ενός σπιτιού. Κάποια γυναικεία φωνή ρώτησε από μέσα:

– Ποιος είναι;

– Ο Κίμωνας.

Τους άνοιξε μια κοπέλα, με πολύ μαύρα μακριά μαλλιά, τόσο μαύρα, που δεν είχε ξαναδεί ο Πέτρος.

– Γεια σου, Κίμωνα, είπε στο Γιάννη, κι ύστερα του έδωσε κι αυτουνού το χέρι, λες και ήτανε κανένας μεγάλος.

– Γεια σου, Δροσούλα! Αυτό είναι το Τσουέني που σας έλεγα, γέλασε ο Γιάννης.

Το πρόλαβε κιόλας ο Γιάννης, το Τσουέني!! συλλογίστηκε ο Πέτρος.

– Σπουδαία, ξανάπε η Δροσούλα. Ο Αχιλέας τώρα θά 'ρθει, βγήκε μια στιγμή με το σκύλο.

Την ακολούθησαν σε μια ξέσκεπη αυλή που στο βάθος της ξεχώριζε μια τεράστια τζαμαρία. Η Δρο-

σούλα έσπρωξε ένα μικρό ξύλινο πορτάκι και μπήκα-
νε μέσα στην τζαμαρία. Ο Πέτρος τα έχασε. Γύρω
γύρω ήτανε αγάλματα κι ακόμα τεράστιες πέτρες μι-
σολαξευμένες. Ο Γιάννης έπιασε κουδέντα με την κο-
πέλα κι εκείνος στάθηκε καρφωμένος σε μια θέση να
χαζεύει. Ένα σωρό γύψινα γυναικεία κεφάλια, άλλα
με σηκωμένα μαλλιά κι άλλα με χυτά, κι όλα, ένα
προς ένα, μοιάζανε της κοπέλας που τη λέγανε Δρο-
σούλα. Απάνω σ' ένα δάθρο ήτανε η Δροσούλα κα-
μωμένη από πηλό. Στεκότανε ολόρθη με τα δυο της
χέρια τεντωμένα μπροστά σαν να εμπόδιζε κάτι, που
ερχότανε καταπάνω της.

Πώς θα 'θελε τώρα δα ο Πέτρος να μην πήγαινε
πουθενά με το Γιάννη, παρά να τον άφηναν να κοι-
τάζει ένα ένα τα αγάλματα! Άγγιξε με το χέρι του το
πόδι της πήλινης Δροσούλας, έτσι όπως πρόβαλλε
μπροστά πάνω στο δάθρο. Ο πηλός ήτανε υγρός ακό-
μα. Η αληθινή Δροσούλα είχε καθίσει πάνω σ' ένα
αναποδογυρισμένο κασόνι και κάτι έλεγε χαμηλόφω-
να του Γιάννη, έμοιαζε τόσο πολύ στην πήλινη Δρο-
σούλα! Κι όχι τόσο στο πρόσωπο, αλλά έτσι, όπως
του άπλωνε τώρα τα χέρια της μπροστά, ήτανε ολόι-
δια τα πήλινα χέρια.

Έξω στην αυλή ακούστηκαν βήματα, ύστερα μια
φωνή που έλεγε: «Φρόνιμα, φρόνιμα».

– Γύρισε ο Αχιλλέας, είπε η Δροσούλα.

Ο Πέτρος δεν πρόφτασε να καλοκαταλάβει, γιατί
τάχα ο Γιάννης τον κοίταξε μ' ένα χαρούμενο πονηρό
χαμογελάκι, κι από το ξύλινο πορτάκι όρμησε μέσα
ένα σκυλί που πηδούσε κι έκανε χαρές στη Δροσού-
λα. Ο Πέτρος δεν τολμούσε να πιστέψει στα μάτια
του. Αυτό το σκυλί θα το ξεχώριζε ανάμεσα σ' εκατό,

σε χίλια σκυλιά. Ανάμεσα σ' όλα τα σκυλιά του κόσμου.

– Στορμ! έκανε με μια ψιλή τρεμουλιαστή φωνούλα.

Το σκυλί γύρισε το κεφάλι του, τέντωσε τ' αυτιά, τρεμόπαιξε τα ρουθούνια, κι ύστερα έτρεξε στον Πέτρο μ' ένα χαρούμενο γρύλισμα. Εκείνος τον αγκάλιασε, ένιωσε τη ζεστή ανάσα του στο μάγουλό του, θα 'θελε να μπορούσε να γρύλιζε κι αυτός από χαρά, θα 'θελε να γελάσει, να κλάψει, μα ντρεπότανε τους άλλους και μονάχα κατάφερε να ψελλίσει:

– Στορμ, γκουντ...

– Καταλαβαίνει τώρα ελληνικά!

Ήτανε ένας ψηλός άντρας που μιλούσε, σκύβοντας να περάσει από το μικρό πορτάκι. Φτυστός ο Τάιρον Πάουερ, μονάχα που τα μάτια του ήτανε μπριμπιλωτά, όπως θα έλεγε η Αντιγόνη. Πήγε κοντά στον Πέτρο κι αγκάλιασε με το ένα χέρι εκείνον και με το άλλο το Στορμ.

– Λοιπόν, Τσουένι, χάρηκες που ξαναβρήκες το φίλο σου;

Το χέρι του Αχιλλέα ήτανε τόσο μεγάλο και πλατύ, που χούφτιασε όλο το κεφάλι του Πέτρου.

Τι καλά που θα ήτανε να καθότανε εκεί και να μην πήγαιναν πουθενά με το Γιάννη! Θα ξεθάρρευε σιγά σιγά και θα ρώταγε τον Αχιλλέα – έτσι δεν τον είπε η Δροσούλα τον ψηλέα; – να του πει πώς μπορεί ένα πήλινο χέρι να 'ναι τόσο ζωντανό και πώς μπορεί τα πήλινα μαλλιά της Δροσούλας ν' ανεμίζουνε όπως τ' αληθινά... Μα, να, η Δροσούλα κατέβηκε από το κασόνι και φέρνει στο Γιάννη ένα τενεκεδάκι με μπογιά κι ένα χοντρό πινέλο κι ο Αχιλλέας λέει κάτι για

βάφτισμα του πυρός και κοιτάζει κατάματα τον Πέτρο.

– Δεν είναι μικρούλης; είπε τότε η Δροσούλα και του Πέτρου του φάνηκε πως τον κοίταξε λυπημένα.

– Τι λες, πάει κιόλας στην τετάρτη, μίλησε ο Γιάννης κι έχωνε στο μπλουζόν του το τενεκεδάκι και το πινέλο. Κι έπειτα θα κρατάει τσίλιες.

– Δεν πιστεύω να είσαι φάλτσος, αστειεύτηκε ο Αχιλλέας.

– Ο παππούς λέει πως έχω αυτί, παινεύτηκε ο Πέτρος και γέλασαν.

Πριν φύγουνε ο Αχιλλέας έδωσε τις τελευταίες οδηγίες:

– Όχι περιπτώσεις παλικαρισμούς και στο γυρισμό να περνάτε πάντα από δω, να μου λέτε, για να ξέρω πως δε συνέβηκε τίποτα.

Ο πρώτος τοίχος που διάλεξαν ήτανε λείος και άδειος.

– Θαρρείς και σου λέει: «γράψε», μουρμούρισε ο Γιάννης κι άρχισε να ετοιμάζει το πινέλο του.

Ο Πέτρος στήθηκε στη γωνιά. Αν εμφανιζόταν κανένας, θα τραγουδούσε το: «Λίγα λουλούδια αν θέλεις στείλε μου – και πάλι, φίλε μου, απόψε», ώστε να καταλάβει ο Γιάννης και να σταματήσει το μπογιατίσιμα. Σαν περνούσε ο κίνδυνος, θα τραγουδούσε: «Τέτοια μάτια γαλανά, σαν το πέλαγο μεγάλα...».

... Περίεργο, η Δροσούλα είχε κατάμαυρα μαλλιά, μα γαλάζια μάτια και μεγάλα, σαν το πέλαγο. Με την κόψη του ματιού του κοιτάζει το Γιάννη που γράφει με μεγάλες πράσινες πινελιές. Δε φοβάται ο

Πέτρος, έτσι θαρρεί τουλάχιστον. Μονάχα κρουώνει, χτυπούν τα δόντια του. Σκέψου να χρειαστεί να τραγουδήσει και να βγει τρεμουλιαστή η φωνή. Τρέχει για μια στιγμή κοντά στο Γιάννη, έτσι για να κουνηθεί και να ζεσταθεί. Η λέξη «συσσίτιο» που πρόκειται να γράψουν βρίσκεται ακόμα στο «Γ...» Αργά περνάει η ώρα... Ο Σωτήρης θα τον ζηλεύει που θα κάνει καραγκιόζη με το Γιάννη! Ξαναγύρισε στη γωνιά να κοιτάξει... Τι να πει του Σωτήρη σα ζητήσει να τον πάρει μαζί του; «Δεν είναι ακόμα ώριμος», έτσι είχε πει ο Γιάννης, σαν τον ρώτησε ο Πέτρος αν μπορεί κι ο Σωτήρης να βάφει στους τοίχους. Δεν έχει δίκιο, κι ο παππούς δηλαδή, που είναι ώριμος, δεν κάνει πιο πολλές βλακείες κι από το Σωτήρη;

Από την άλλη γωνιά φάνηκε ένα ζευγάρι. Δε θα μπορούσε να πει ο Πέτρος αν χτυπούσανε πιο δυνατά τα άρβυλα του άντρα πάνω στις πλάκες του πεζοδρομίου ή η καρδιά η δική του. Ντουκ ντουκ ντουκ.

«Λίγα λουλούδια αν θέλεις, στείλε μου...» Τρεμουλιαστή και ψιλή βγήκε η φωνή, λες και ήτανε κοριτσιίστικη. Μάντεψε τα τρεχάτα δήματα του Γιάννη. Το ζευγάρι πέρασε δίπλα του. Ήτανε ένας Ιταλός στρατιώτης και μια κοπέλα.

– Τάρντι, τάρντι, κάρο, έλεγε το κορίτσι, κι από την προφορά καταλάβαινες πως ήτανε Ελληνίδα.

Στάθηκαν στη μέση του δρόμου να φιληθούνε. Ο Πέτρος άπλωσε δειλά το χέρι του σαν να 'θελε να ζητιανέψει. Έτσι τον είχε ορμηνέψει ο Γιάννης να κάνει.

– Τάρντι, τάρντι, ξαναλέει η κοπέλα και ξεφεύγει το αγκάλιασμα.

– Βρόμα, μουρμουρίζει μέσα του ο Πέτρος.

«Τάρντι», ξέρει πως θα πει ιταλικά «είναι αργά». Καλά που είναι τάρντι, λοιπόν, αλλιώς, θα μπορούσαν να κάθονται κι άλλο τούτοι εδώ να φιλιούνται κι ο Γιάννης δε θα τέλειωνε ποτέ τη λέξη του. Το ζητιανάκι με το απλωμένο χέρι ούτε που το πρόσεξαν, το προσπέρασαν, είναι τώρα μακριά του, μια σταματάνε, μια φιλιούνται, μια χαχανίζουν, προπάντων η κοπέλα. Ο Πέτρος δε φοβάται πια. Αυτό έλειπε, να φοβηθεί έναν κοκορόφτερο που σαλιαρίζει. Έστριψαν τη γωνία, έσβησαν τα χάχανα, κι ο κρότος από τις αρβύλες δεν ακούγεται πια. Ξεκάθαρη και στέρια βγαίνει τώρα η φωνή του Πέτρου: «Τέτοια μάτια γαλανά, σαν το πέλαγο μεγάλα...» Η Δροσούλα δε θα μπορεί πια να λέει: «Μα δεν είναι μικρούλης;»

Στον τελευταίο τοίχο φύλαξε για μια στιγμή τσίλιες ο Γιάννης και του έδωσε εκείνου να γράψει «Όμικρον», γιατί είχανε κοκαλώσει τα δικά του χέρια και δεν μπορούσε άλλο να κρατήσει το πινέλο.

Ο Πέτρος έγραψε ένα μεγάλο «όμικρον», τρεμουλιαστό, όπως όταν πρωτοπήγε στο σχολείο, που γέμιζαν την πλάκα με κουλουράκια.

*Όμικρον το πρώτο γράμμα
που μαθαίνω τη γραφή,
με το όμικρον αρχίζω
πρώτο δῆμα στη σπουδή.*

Η πρώτη του δασκάλα ήτανε η κυρία Ελένη και τους έβαζε όλους μαζί και λέγανε αυτό το ποιηματάκι. Ύστερα ερχότανε από πάνω τους και κοίταζε να δει πώς τα γράψανε.

– Πάλι τρεμουλιαστό το όμικρον, Πέτρο, έλεγε και του 'στριβε το αυτί.

Τώρα το αυτί του πονούσε, γιατί ήτανε ξυλιασμένο, κι εκείνος ήτανε πια μεγάλο αγόρι, για να φοράει ένα μωρουδίστικο σκουφάκι.

– Αργήσαμε, είπε ο Γιάννης και τον πλησίασε.

Ούτε γύρισε να δει πώς το 'γραψε το γράμμα. Μονάχα τον ρώτησε αν ξέρει το δρόμο να γυρίσει μόνος του στο σπίτι. Εκείνος έπρεπε να περάσει από τον Αχιλλέα.

Ο Πέτρος είπε «ναι», τον ξέρει το δρόμο, μα από μέσα του λυπήθηκε που δε θα ξανάβλεπε τη Δροσούλα και τις λαξεμένες πέτρες που της έμοιαζαν.

Η φριχτή πολιτεία

Μόλις έμεινε μόνος του, ο Πέτρος κατάλαβε ξαφνικά πως δεν ήτανε και τόσο σίγουρος πως ξέρει το δρόμο. Τα γαλάζια λαμπιόνια της συσκότισης πάνω στους στύλους φέγγουνε μονάχα για να μην κουτουλήσεις. Οι δρόμοι όμως μένουνε το ίδιο σκοτεινοί και άγνωροι. Ο Πέτρος δε θέλει να φοβάται. ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ. Κι ας χτυπάει η καρδιά, ντουκ ντουκ, σαν τα άρβυλα του Ιταλού στο πεζοδρόμιο. Θα 'ναι γιατί περπατούσε γρήγορα και λαχάνιασε. Τα χέρια του είναι ξυλιασμένα και τα χώνει κάτω από το πουλόβερ του. Το ίδιο και τα γόνατά του. Κάθε τόσο βγάζει ένα χέρι και τρίβει μια το ένα γόνατο, μια το άλλο. Όχι, δε φοβάται. Τι να φοβηθεί; Ποιος θα πειράξει ένα κακόμοιρο αγόρι που έχασε το δρόμο... Στην ουρά που στεκότανε για το ψωμί, λέγανε κάτι γυναίκες πως ένας Γερμανός έσπασε το χέρι ενός αγοριού, γιατί είχε κλέψει ένα καρβέλι. Το 'πιασε έτσι με τα δυο του χέρια, σαν να 'τανε σανίδι, το χτύπησε πάνω στο γόνατό του και, κρακ, το τσάκισε στα δυο... Ο Πέτρος δεν έχει κλέψει τίποτα. Όσο θηρία κι αν είναι οι Γερμανοί, δεν μπορούνε στα καλά καθούμενα να

σπάνε χέρια... Έστριψε ένα δρόμο... δεύτερο... τρίτο. Βράδυ, είχε να βγει από πριν να μπουν οι Γερμανοί στην Αθήνα. Τώρα όμως αυτή δεν ήταν η Αθήνα. Ήτανε μια ξένη πολιτεία, με σκοτεινά κι αλλόκοτα σπίτια. Κι αυτός ήτανε ένα παράξενο ανθρωπάκι, σαν το Νιλς Χόγκερσον, ήρωα από το μυθιστόρημα της Σέλμας Λάγκερλεφ «Το θαυμαστό ταξίδι», όταν κατέβηκε από τη ράχη της αγριόπαπιας και σεργιάνιζε στην αλλόκοτη πολιτεία. Αυτό το ανθρωπάκι ΠΡΕΠΕΙ να μη φοβάται, να περπατάει στο μισοσκοτάδο και να σφυρίζει. Δοκίμασε, μα δε βγαίνει ήχος... Είναι γιατί κρυώνει. Το ανθρωπάκι ΠΡΕΠΕΙ να γράφει στους τοίχους και να μην τρέμει το χέρι, να φυλάει τσίλιες και να κάνει το ζητιανάκι σαν πλησιάζει κανείς. Αυτό το ανθρωπάκι έχει κάτι παράξενα χέρια, λερωμένα με πράσινη μπογιά.

*Είμαστε έξι κοριτσάκια
όλο χάρη και ομορφιά,
το καθένα έχει πάρει
κι από μία ζωγραφιά.
Πράσινο είναι το χρώμα,
σαν τα φύλλα της συκιάς
πράσινη είναι η ελπίδα
μες στα φύλλα της καρδιάς...*

Είχανε τρελαθεί τα κοριτσάκια της τάξης του να παίζουνε αυτό το παιχνίδι στο διάλειμμα. Καθένα τους διάλεγε ένα χρώμα. Η Αννούλα διάλεγε πάντα το πράσινο. Τώρα πια δεν έρχεται στο σχολείο. Πρήστηκε από την πείνα, έτσι είπανε οι φιλενάδες της, και δεν μπορεί να περπατήσει. Η πράσινη, όμως,